

Политика за животна средина и социјални аспекти

Европска банка за обнова и развој (ЕБОР)

Преводот на оригиналниот текст на документот е обезбеден од ЕБОР, само за потребите на читателот. ЕБОР има вложено значителна грижа за да обезбеди автентичен превод, ЕБОР не гарантира или ја овластува точноста на преводот. Читателот самиот ќе се потпира на ваквиот превод на сопствен ризик. Под било какви околности, ЕБОР, нејзините вработени или агенти ќе се сметаат за одговорни пред читателот или било кој друг, за било каква несигурност, грешки, пропусти, бришење, недостатоци и/или било какви измени на било која содржина од преводот, без разлика на причината, или за било какви штети кои ќе произлезат од истото. Во случај на било каква неусогласеност или контрадикторност помеѓу англиската и преведената верзија, англиската верзија ќе преовлада.

Содржина

Дел I:	Цел.....	4
Дел II:	Дефиниции.....	5
ДЕЛ III:	Делокруг.....	6
	1. Улогата и одговорностите на ЕБОР.....	6
	2. Обврски на ЕБОР.....	6
	3. Барања за изведба поврзани со животната и социјалната средина.....	7
	4. Вклучување на аспектите на животна и социјална средина во проектите.....	8
	5. Информирање на јавноста и одговорноста на ЕБОР	10
	6. Институционална организација за спроведување	10
	7. Прилози.....	10
Дел IV:	Откажување, исклучоци и обелоденување	11
	1. Откажување	11
	2. Исклучоци	11
	3. Објавување.....	11
Дел V:	Преодни одредби.....	11
Дел VI:	Датум на стапување во сила	11
Дел VII:	Рамка за одлучување	11
Дел VIII:	Ревизија и известување	11
	4. Разгледување	11
	5. Известување.....	11
Дел IX:	Поврзани документи.....	11
Додаток 1:	Листа на проекти неприфатливи за финансирање од страна на ЕБОР поради аспекти поврзани со животната и социјалната средина.....	12
Додаток 2:	Проекти од категорија А	13

Барање за изведба број 1 на ЕБОР: Оценување и управување со ризици и влијанија врз животната и социјалната средина	15
Барање за изведба број 2 на ЕБОР: Вработување и работни услови.....	20
Барање за изведба број 3 на ЕБОР: Ефикасно користење на ресурси и спречување и контрола на загадувањето	25
Барање за изведба број 4 на ЕБОР: Здравје, безбедност и сигурност	29
Барање за изведба број 5 на ЕБОР: Откуп на земјиште, ограничувања за користење на земјиште и присилно раселување	33
Барање за изведба број 6 на ЕБОР: Зачувување на биолошката разновидност и одржливо управување со живите природни ресурси	42
Барање за изведба број 7 на ЕБОР: Домородни народи.....	48
Барање за изведба број 8 на ЕБОР: Културно наследство.....	52
Барање за изведба број 9 на ЕБОР: Финансиски посредници.....	55
Додаток А: Листа за известување од страна на ФП	57
Барање за изведба број 10 на ЕБОР: Објавување на информации и вклучување на засегнати страни.....	58

Дел I: Цел

Европската банка за обнова и развој (ЕБОР или Банката) е посветена на промовирање на "развој што е одржлив и прифатлив за животната средина", во рамките на сите свои активности во согласност со Спогодбата за основање на ЕБОР.¹ Банката смета дека одржливоста на животната и социјалната средина е суштински аспект за остварување на резултати кои што се во согласност во нејзиниот транзициски мандат и потврдува дека проектите кои што поттикнуваат одржливост на животната и социјалната средина имаат највисоки приоритет во нејзините активности.

Во овој документ:

- е утврдено како Банката ќе ги оценува и следи ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина од нејзините проекти;
- се утврдени минималните барања за управување со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина од проектите што се финансирани од ЕБОР за време на целиот животен век на проектите;
- е утврдена стратешката цел на Банката за промовирање проекти со значителни придобивки за животната и социјалната средина; и
- се дефинирани соодветни улоги и одговорности за ЕБОР и за нејзините клиенти во подготовката, спроведувањето и работењето на проектите во согласност со оваа Политика.

Овој документ ги заменува Политиката за животна средина и социјални аспекти на ЕБОР (2014) и соодветните Барања за изведба.

¹ Член 2.1(vii) од Спогодбата за основање на Европската банка за обнова и развој.

Дел II: Дефиниции

Поимите употребени во оваа Политика го имаат следново значење:

„Поврзани објекти“	објекти или активности кои не се финансирани од ЕБОР како дел од проектот, но кои според гледиштето на ЕБОР се значајни за одредување на успехот на проектот или за реализација на договорените резултати од проектот. Ова се нови објекти или активности: (i) без кои проектот не би бил изводлив, и (ii) не би биле изградени, проширени, изведени или планирани да се изградат или изведат доколку проектот не постои.
„Добра меѓународна практика“ или „ДМП“	примена на професионални вештини, посветеност, внимателност и предвидување кои разумно би се очекувале од квалификувани и искусни професионалци ангажирани во ист вид на активности под исти или слични околности на глобално или на регионално ниво. Како резултат на таквите активности, проектот треба да ги користи најсоодветните технологии и стандарди во околностите кои што се специфични за проектот.
„Хиерархија на мерки за ублажување“	мерки кои се преземени за да се избегне создавање на влијанија врз животната или социјалната средина од самиот почеток на градежните активности, а онаму каде што тоа не е возможно, спроведување на дополнителни мерки кои би ги свеле на минимум, ублажиле, и во крајна мера, надоместиле сите потенцијални преостанати негативни влијанија.
„Проект“	збир од градежни работи, стоки, услуги и/или деловни активности, утврдени во договорите за финансирање и за кои клиентот бара финансирање од ЕБОР, одобрени од страна на Бордот на директори на ЕБОР или од менаџментот на Банката доколку Бордот на директори го делегирал овластувањето за одлучување.
„Социјални“	прашања кои се однесуваат на лица засегнати од проектот и нивните заедници и работници и поврзаниот социо-економски статус, ранливост, род, родов идентитет, човекови права, сексуална ориентација, културно наследство, вработување и работни услови и, здравје и безбедност и учество во донесувањето одлуки.
„Ранливи лица“	лица или групи на лица кои, поради родот, родовиот идентитет, сексуалната ориентација, религијата, етничката припадност, домородниот статус, возраста (вклучително деца, млади и повозрасни лица), физичката или менталната попреченост, писменоста, политичките ставови или социјалниот статус, можеби ќе бидат повеќе засегнати од влијанието на проектот од другите. Ранливите поединци и/или групи, но не е ограничено на лица во ранливи ситуации, како што се лица кои живеат под прагот на сиромаштија, без имот, живеалишта на самохрани родители, заедници кои се зависни од природните ресурси, работници мигранти, бегалци, внатрешно раселени лица или други раселени лица кои не можат да добијат заштита според националното и/или меѓународното законодавство.

ДЕЛ III: Делокруг

1. Улогата и одговорностите на ЕБОР

- 1.1. Одговорностите на ЕБОР се во согласност со нејзината улога на меѓународна финансиска институција која обезбедува финансирање на проекти одобрени од страна на ЕБОР. Во однос на конкретните проекти за инвестирање или техничка соработка, нивото на вклученост на ЕБОР се утврдува според природата и делокругот на проектот, достапноста на финансирање од донатори, како и од конкретните околности на соработката и односите со клиентот.
- 1.2. ЕБОР може да се воздржи од финансирање на проект поради причини поврзани со животната средина или социјалните аспекти. Во таа насока, има неколку видови активности кои ЕБОР не ги финансира, согласно Листата на проекти на ЕБОР што се исклучени заради влијанијата врз животната и социјалната средина, дадена во Додаток 1 на оваа Политика.
- 1.3. ЕБОР управува со неколку донаторски фондови. Проектите или активностите, кои се целосно или делумно финансирани од донаторските фондови, треба да ги исполнат барањата утврдени во оваа Политика. За проектите што се финансираат од донаторските фондови можат да важат и дополнителни барања на донаторите во однос на животната средина или социјалните аспекти, како што се договорени помеѓу ЕБОР и донаторите.

2. Обврски на ЕБОР

- 2.1. Сите проекти финансирани од страна на ЕБОР ќе бидат структурирани во согласност со барањата на оваа Политика.
- 2.2. ЕБОР, како потписник на Европските начела за заштита на животната средина², е обврзана да осигури дека проектите се структурирани во согласност со начелата, практики и применливи стандарди за животната средина на ЕУ³, онаму каде што можат да бидат применети на ниво на проект, без оглед на нивната географска локација. Кога прописите на земјата-домаќин се разликуваат од применливите еколошки стандарди на ЕУ, од проектите ќе се очекува да ги исполнат прописите со построги барања.
- 2.3. ЕБОР нема свесно да финансира проекти кои би можеле да бидат во спротивност со националните закони или со обврските на земјата преземени со релевантни меѓународни договори, конвенции и спогодби, а кои биле идентификувани во текот на процената на проектот.
- 2.4. ЕБОР е посветена кон почитување на човековите права⁴ во проектите што ги финансира ЕБОР. ЕБОР очекува нејзините клиенти, во нивните деловни активности, да ги почитуваат човековите права, да избегнуваат прекршување на човековите права на други лица и да се справат со негативните влијанија и ризиците врз човековите права предизвикани од деловните активности. ЕБОР постојано ќе ги подобрува проектите што ги финансира во согласност со добрите

меѓународни практики и ќе се стреми кон прогресивно зајакнување на процесите за идентификување и справување со ризиците по човековите права за време на процената и следењето на проектите.

- 2.5. ЕБОР смета дека родовата еднаквост е основен аспект на една модерна, високо функционална пазарна економија и на едно демократско општество и, во рамките на својот мандат е посветена кон спречување родово дискриминација и поддршка на родовата еднаквост. ЕБОР очекува нејзините клиенти да ги идентификуваат сите потенцијални родово-специфични и непропорционални негативни влијанија и да подготват мерки за ублажување со цел да ги намалат таквите влијанија. ЕБОР очекува нејзините клиенти да усвојат мерки за ефикасно спречување и справување со сите форми на насилство, малтретирање, вклучувајќи сексуално малтретирање, експлоатација и злоупотреба, родово базирано насилство, заплашување и/или експлоатација.
- 2.6. ЕБОР очекува нејзините клиенти да ги идентификуваат ранливите луѓе или групи кои може да бидат непропорционално засегнати од проектите и да подготват и спроведат мерки за ублажување со цел да се отстрани таквото непропорционално влијание. Тоа ќе вклучува оценување на степенот до кој промените на тарифите предизвикани од проектите, можат да создадат проблеми во однос на достапноста на основните нивоа на услуги за обесправените и/или ранливите групи на население и ќе осигура дека се подготвени и применети ефикасни програми за ублажување на предизвиците во однос на достапноста.
- 2.7. ЕБОР ја признава важноста на решавањето на причините и последиците од климатските промени во земјите во кои работи. Секогаш кога е соодветно, ЕБОР ќе инвестира во иновативни проекти и ќе нуди техничка помош за поддршка на инвестиции кои не произведуваат или имаат ниска емисија на јаглерод диоксид, и на можности за ублажување и прилагодување кон климатските промени, а исто така ќе се стреми кон утврдување на можности за избегнување, сведување на минимум или намалување на емисијата на стакленички гасови во проектите. ЕБОР очекува нејзините клиенти да ги проценат ризиците за проектите кои се предизвикани од климатските промени. ЕБОР ќе ги поддржи своите клиенти во подготовката на мерки за прилагодување кон климатските промени и инвестиции отпорни на климатски промени, како и во управувањето со ризиците поврзани со климатските промени.
- 2.8. ЕБОР очекува нејзините клиенти да бидат претпазливи во својот приод кон заштитата, зачувувањето, управувањето и одржливото користење на живите природни ресурси. Од клиентите се очекува да осигурат дека релевантните проекти вклучуваат мерки за заштита и онаму каде што е изводливо, за подобрување на екосистемите и биолошка разновидност кои тие ги поддржуваат, за да се осигури дека нема да има нето

² Европските начела за заштита на животната средина (ЕНЗЖС) се усвоени од страна на Банката за развој при Советот на Европа, ЕБОР, Европската инвестициска банка, Нордиската еколошка финансиска корпорација и Нордиската инвестициска банка. ЕНЗЖС е иницијатива започната како одговор на потребата за зголемување на усогласувањето на начелата за животна средина, практики и стандарди поврзани со финансирањето на проекти. Обврските од ЕНЗЖС се содржани во БИ 1, 3, 4 и 10.

³ Применливите еколошки стандарди на Европската унија се содржани во подзаконските акти на ЕУ, на пр. регулативи, директиви и одлуки. Процедуралните норми наменети за земјите-членки и институциите на ЕУ и јуриспруденцијата на Европскиот суд на правдата и Првостепениот Суд, кои што се однесуваат на земјите-членки, институциите на ЕУ и правни и физички лица на ЕУ, се изменети од оваа дефиниција.

⁴ За целите на оваа политика, ЕБОР ќе се раководат според Меѓународниот закон за човекови права и осумте основни конвенции на Меѓународната организација на трудот.

загуба на биолошка разновидност, како и одржливо да управуваат и да ги користат живите природни ресурси.

- 2.9. ЕБОР е посветена кон почитувањето на начелата на транспарентност, отчетност и вклучување на заинтересираните страни и кон промовирање на усвојувањето и спроведувањето на овие начела кај нејзините клиенти. ЕБОР очекува нејзините клиенти да ги почитуваат применливите барања од националното законодавство во поглед на јавните информации и консултации, да ги идентификуваат заинтересираните страни кои ќе бидат потенцијално засегнати и/или заинтересирани за проектите, и да развијат и да спроведат механизам за жалби. ЕБОР бара од клиентите, пропорционално на природата и обемот на ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина од проектот, да објават доволно информации за ризиците и влијанијата кои произлегуваат од проектите, да комуницираат со заинтересираните страни на сериозен, ефикасен, инклузивен и културолошки соодветен начин и да ги земат предвид повратните информации кои се добиени при таквата комуникација.
- 2.10. ЕБОР ќе гради партнерски однос со клиентите со цел да им помогне во подобрување на резултатите од нивните активности, подобрување на долгорочната одржливост, како и зајакнување на нивните капацитети за управување со животната и социјалната средина. ЕБОР ќе работи заедно со други меѓународни финансиски институции, Европската Унија, билатерални донатори, агенции на ОН и други организации во координирањето на ефективни мерки за промовирање на економска и социјална одржливост на регионално ниво или на секторско ниво во земјите каде што работи. Во случаи кога кофинансира проекти со други мултилатерални развојни банки и билатерални развојни институции, ЕБОР ќе соработува со нив со цел да се договорот за заеднички пристап кон процената на проектот, оценувањето, управувањето со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина, следењето на активностите и известувањето. ЕБОР може да прифати заеднички пристап, доколку таквиот пристап е во суштина усогласен со содржината и резултатите на оваа Политика, вклучувајќи ги и Барањата за изведба. Банката ќе бара од клиентите да ги применуваат или барањата на Банката или заедничкиот пристап кон проектот.

- 2.11. Националните стратегии на ЕБОР, како и секторските стратегии и политики, ќе содржат информации за потенцијалните предизвици за животната и социјалната средина и можностите што произлегуваат од активностите предвидени од страна на ЕБОР.
- 2.12. Преку своите активности за техничка соработка и дијалог за политиките, ЕБОР ќе бара можности за градење на капацитетите за земање предвид и управување со ризиците за животната и социјалната средина во земјите каде што работи. ЕБОР ќе овозможи создавање на услови за нејзините клиенти да остваруваат одржливи резултати со нивните проекти во однос на животната и социјалната средина.

3. Барања за изведба поврзани со животната и социјалната средина

- 3.1. Од проектите се очекува да исполнуваат сеопфатна група од конкретни Барања за изведба (БИ) усвоени од ЕБОР за клучните области на одржливост на животната и

социјалната средина. Од клучно значење за БИ е примената на хиерархијата на мерки за ублажување и добрите меѓународни практики.

3.2. Во продолжение се дадени БИ:

БИ 1	Оценување и управување со ризици и влијанија врз животната и социјалната средина
БИ 2	Вработување и работни услови
БИ 3	Ефикасно користење на ресурси, спречување и контрола на загадување
БИ 4	Здравје, безбедност и сигурност
БИ 5	Откуп на земјиште, ограничувања за користење на земјиште и присилно раселување
БИ 6	Зачувување на биолошката разновидност и одржливо управување со живите природни ресурси
БИ 7	Домородни народи
БИ 8	Културно наследство
БИ 9	Финансиски посредници
БИ 10	Објавување на информации и вклучување на заинтересирани страни

Проектите со директни инвестиции мора да ги исполнуваат БИ од 1 до 8 и БИ 10. Проектите со финансиски посредници мора да ги исполнуваат БИ 2, БИ 9 и барањата за здравје и безбедност при работа од БИ 4. Секое БИ вклучува конкретни барања за клиентите на ЕБОР во однос на проектите што се финансирани од ЕБОР без оглед дали клиентот ги спроведува директно или преку трети страни⁵. При тоа, почитувањето на релевантното национално законодавство е составен дел од сите Барања за изведба.

- 3.3. Проектите кои вклучуваат нови објекти или деловни активности треба да бидат подготвени на начин да ги исполнуваат Барањата за изведба уште од самиот почеток. Ако проектот е поврзан со модернизација или надградба на постоечки објекти или деловни активности на клиентот кои не ги исполнуваат Барањата за изведба во моментот на одобрување од Бордот на директори на ЕБОР или менаџментот на Банката, доколку Бордот на директори го делегирал овластувањето за одобрување, или кога проектот не ги исполнува Барањата за изведба од самиот почеток, од клиентот се очекува да усвои Акционен план за животната и социјалната средина (АПЖСС), кој ќе вклучи серија на технички и финансиски изводливи и економични мерки, со цел да се оствари усогласеност на овие објекти или активности со Барањата за изведба во временска рамка прифатлива за ЕБОР. Во АПЖСС, ЕБОР и клиентот ќе договорат конкретни корективни и превентивни мерки, мерки за ублажување и временска рамка за спроведување, кои клиентот се обврзува да ги спроведе со цел да управува со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина, како резултат на проектот во согласност со Барањата за изведба. АПЖСС ќе биде составен дел од договорите за финансирање и ќе ги вклучува, согласно потребите, обврските на клиентот за поддршка на спроведувањето на АПЖСС.

⁵ Трета страна може да биде, меѓу другото, владина агенција, изведувач или добавувач со кој проектот/клиентот има договорен однос или значителна соработка.

3.4. Проценката на проектот од аспект на животната и социјалната средина ќе вклучи и оценка на ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина од поврзаните објекти. Од клиентите се очекува да управуваат со ризиците и влијанијата врз животната и/или социјалната средина кои произлегуваат од поврзаните објекти и да преземат мерки за ублажување во согласност со применливите закони, ДМП и целите на Барањата за изведба. До степенот до кој поврзаните објекти не можат да се структурираат на начин кој ги исполнува БИ, со процената на проектот ќе се идентификуваат ризиците и влијанијата врз животната и/или социјалната средина кои може да произлезат од поврзаните објекти за проектот.

3.5. Доколку бидат идентификувани потенцијално значајни ризици и влијанија врз животната и/или социјалната средина кои произлегуваат од други објекти или активности во близина на проектот, постојни објекти, или објекти или активности кои не се под контрола на клиентот и за кои не се применуваат БИ, клиентот ќе вложи разумни напори да ги оцени и ублажи ризиците за проектот.

4. Вклучување на аспектите на животна и социјална средина во проектите

Категоризација

Директни инвестиции⁶

- 4.1. ЕБОР го категоризира секој проект со цел да ја утврди природата и обемот на истражувањата за животната и социјалната средина, кои треба да се спроведат, активностите за објавување на информации и вклучувањето на заинтересираните страни. Тоа треба да соодветствува со природата, локацијата, чувствителноста и обемот на проектот, како и значењето на потенцијалните нови и дополнителни влијанија врз животната и социјалната средина.
- 4.2. Проект се категоризира како проект од категорија А, ако неговото спроведување може да доведе до потенцијално значителни влијанија врз животната и/или социјалната средина, вклучително и директни и кумулативни влијанија врз животната и/или социјалната средина, кои се нови и дополнителни и во моментот на категоризацијата не можат лесно да се идентификуваат или оценат. За проектите од категорија А, неопходно е да се спроведе формален и партиципативен процес на оценка на влијанијата врз животната и социјалната средина. Листата на проекти од категорија А е дадена во Додаток 1 на оваа Политика.
- 4.3. Проект се категоризира како проект од категорија Б кога неговите потенцијални влијанија врз животната и/или социјалната средина се ограничени на локацијата каде што се спроведува проектот, и/или можат лесно да се идентификуваат и решат со ефективни мерки за ублажување на влијанијата. Обемот на проценка на влијанијата врз животната и социјалната средина го утврдува ЕБОР за секој поединечен проект.
- 4.4. Проект се категоризира како проект од категорија Ц, кога е веројатно дека ќе доведе до минимални или нема да има потенцијално негативни влијанија врз животната и/или социјалната средина.
- 4.5. Првичните испитувања на животната и социјалната средина (ПИЖССА) ќе се спроведуваат во случај кога

нема доволно информации во времето кога се врши категоризацијата за да се утврди соодветната категорија и обемот на оценката.

Финансиски посредници

4.6. Проект се категоризира како „ФП“ (финансиски посредник - ФП) ако структурата на финансирање вклучува обезбедување на финансиски средства преку финансиски посредници (ФП).

Севкупен природ кон проценка на проект

- 4.7. Сите проекти се предмет на проценка на влијанијата врз животната и социјалната средина со цел ЕБОР полесно да одлучи дали проектот треба да се финансира и, ако е така, на кој начин ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина треба да бидат опфатени во планирањето, спроведувањето и работењето на проектот. Иако точниот делокруг на процената ќе се утврдува за секој поединечен проект, таа треба биде соодветна на природата и обемот на проектот, како и да биде пропорционална на обемот на ризици и влијанија врз животната и социјалната средина. Процената ги оценува ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина кои произлегуваат од проектот, како и капацитетите и посветеноста на клиентот да го спроведе проектот во согласност со релевантните Барања за изведба. Кога проектите вклучуваат постојни објекти или деловни активности, и/или поврзани објекти, процената ги разгледува ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина кои произлегуваат од тие објекти или активности.
- 4.8. Клиентот е должен да достави соодветни информации со цел Банката да изврши проценка на влијанијата врз животната и социјалната средина во согласност со оваа Политика. Улогата на Банката е: (i) да ги разгледа информациите од клиентот; (ii) да даде насоки за да му помогне на клиентот во подготовката на соодветни мерки во согласност со хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата за справување со влијанијата врз животната и социјалната средина со цел да ги исполни релевантните Барања за изведба; и (iii) да помогне да се идентификуваат можности за дополнителни придобивки за животната и социјалната средина.
- 4.9. Во случаи кога инвестицијата на Банката не е насочена кон конкретен проект или основни средства, како што е финансирање на обртен капитал или некои видови на инвестиции во акционерски капитал, или пак ќе води кон идни инвестиции, предложеното користење на средствата и влијанијата врз животната и социјалната средина се во голема мера непознати во моментот кога ЕБОР носи одлука да инвестира. Поради тоа, Банката (i) ја оценува инвестицијата врз основа на ризиците и влијанијата својствени за конкретниот сектор и контекстот на деловната активност, и (ii) ги оценува капацитетите и посветеноста на клиентот да управува со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина во согласност со релевантните Барања за изведба.
- 4.10. Кога проектот вклучува општо корпоративно финансирање, финансирање на обртен капитал или акционерски капитал за компании кои работат на повеќе локации, и кога користењето на средствата е наменето за конкретни основни средства, од клиентот

⁶ Проектите на ЕБОР се делат на “Проекти со директни инвестиции” и “Проекти со финансиски посредници”. Во случајот на Проекти со финансиски посредници, директен клиент е давателот на финансиски услуги, инвестициски фонд или друг сличен субјект. Сите останати проекти се нарекуваат Проекти со директни инвестиции.

се очекува да ги усогласи неговите корпоративни системи за управување со животната и социјалната средина со Барањата за изведба и да подготви мерки на корпоративно ниво за управување со ризиците за животната и социјалната средина што се поврзани со неговата деловна активност.

4.11. Во случај на трансакции на пазарот на капитал⁷, објавувањето на документација за животната и социјалната средина пред и по запишувањето подлежи на применливите правила и прописи на пазарот на капитал за спречување на тргување со хартии од вредност котирани на берза врз основа на суштински информации кои не се јавно достапни и согласно со начелата за еднаков третман на инвеститорите. Поради природата на трансакциите на пазарот на капитал, процената на животната и социјалната средина што ја спроведува Банката ќе се базира на ризиците. Некогаш процената мора да се базира само на јавно достапни информации за да се оценат капацитетите и посветеноста на клиентот да управува со ризиците и влијанијата врз животната и/или социјалната средина, поврзани со неговите деловни активности (и со инвестициски проекти кои треба да се финансираат со средства остварени од тие трансакции на пазарот на капитал) во согласност со релевантното национално законодавство, ДМП и Барањата за изведба. Со процената ќе се утврди дали достапните информации се доволни за да се утврдат ризиците и влијанијата врз животната и/или социјалната средина кои произлегуваат од проектот и усогласеноста со Барањата за изведба. По запишувањето, Банката очекува клиентите да ги почитуваат Барањата за изведба. Проектите со висок ризик или проектите од категорија А нема да се финансираат преку инструменти на пазарот на капитал.

4.12. Кога од ЕБОР се бара да финансира проект кој е во изградба, или кога проектот ги добил дозволите од земјата домаќин, вклучувајќи и одобрување на локална документација за оценка на влијанија врз животната и социјалната средина, процената на Банката ќе вклучува анализа на недостатоците при подготовката и спроведувањето на проектот во однос на Барањата за изведба со цел да се утврди дали се потребни дополнителни студии и/или мерки за ублажување на влијанијата со цел да се исполнат барањата на ЕБОР.

4.13. Проценката на Банката налага клиентите да ги идентификуваат заинтересираните страни кои ќе бидат потенцијално засегнати и/или заинтересирани за проектите, да објавуваат доволно информации за ризиците и влијанијата кои ќе произлезат од проектите, како и да се консултираат со заинтересираните страни, сериозно земајќи ги предвид нивните коментари и мислења во согласност со нивната култура. Поконкретно, ЕБОР бара од клиентите да ги вклучат лицата кои се засегнати од проектите и релевантните заинтересирани страни, пропорционално на потенцијалните влијанија поврзани со проектот и степенот на заинтересираност на заинтересираните страни. За проекти кои се предмет на Оценување на влијанијата врз животната и социјалната средина (ОВЖСС), а кои имаат потенцијал да имаат значителни влијанија врз животната средина, вклучувањето на заинтересираните страни треба да биде во согласност со духот и начелата на Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во донесувањето одлуки и пристап до правда за прашања поврзани со

животна средина на Економската комисија за Европа на ОН. За проекти кои имаат потенцијал да имаат значителни меѓународни прекугранични влијанија врз животната средина, Банката го поттикнува приодот од Конвенцијата за оценување на влијанија врз животната средина во прекуграничен контекст, на Економската комисија за Европа на ОН, без оглед на географската локација на проектот. Банката може, во некои случаи, да спроведе сопствени јавни консултации, со цел да добие увид во размислувањето на заинтересираните страни.

4.14. За проекти со Финансиски посредници (ФП), ЕБОР ќе спроведе длабинска анализа на ФП и на неговото портфолио, со цел да ги оцени: (i) постојните политики и процедури за животна и социјална средина на ФП, како и неговите капацитети да ги примени истите, и (ii) ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина кои се поврзани со постојното и можното идно портфолио на ФП, и (iii) потребни мерки за да се зајакне постојниот систем на ФП за управување со животната и социјалната средина.

Одлучување

4.15. Документацијата која се доставува до Бордот на директори на ЕБОР, или до менаџментот на Банката доколку Бордот на директори го делегирал овластувањето за одлучување за одобрување на проектот, ќе вклучува опис на процената на животната и социјалната средина, значителните ризици и влијанија, утврдените мерки за ублажување на влијанијата и преглед на вклучувањето на заинтересираните страни, како и информации за начинот на кој клиентите се справуваат или ќе се справат со овие ризици и влијанија во иднина. Бордот на директори или менаџментот на банката, при процесот на одлучување, ќе ги земат предвид коментарите и причините за загриженост на заинтересираните страни, како дел од оценувањето на целокупните придобивки и ризици од проектот.

4.16. Бордот на директори на ЕБОР може да се согласи, како услов за финансирање од ЕБОР, со фактот дека одредени елементи од проценката на животната и социјалната средина ќе се спроведат по одобрувањето од страна на Бордот и по потпишувањето на договорите за финансирање. Бордот ќе ги разгледа севкупните влијанија, ризици и придобивки од предложениот приод. Кога проектот се одобрува под вакви услови, Резимето на проектот ќе вклучува опис на применетиот приод.

Правна документација

4.17. Договорите за финансирање на проекти со клиентите потпишани од страна на ЕБОР, ќе вклучуваат посебни одредби кои ќе ги одразуваат барањата на ЕБОР за животната и социјалната средина. Ова вклучува усогласеност со сите применливи Барања за изведба, како и одредби за известување за животната и социјалната средина, вклучување на заинтересираните страни и следење. Правната документација во некои случаи ќе ги вклучува, кога е соодветно, и правата и/или правните лекови на Банката, во случај кога заемопримачот или компанијата во која се инвестира не ги применуваат одредбите за животна и социјална средина во согласност со барањата од договорите за финансирање.

⁷ Трансакции на пазарот на капитал се трансакции за јавно тргување со хартии од вредност како што се обврзници и акции котирани на берза или трансакции со хартии од вредност кои не се предмет на јавно тргување туку и понатаму подлежат на ограничувања за тргување со овие хартии од вредност врз основа на суштински информации кои не се јавно достапни.

Следење

4.18. ЕБОР ги следи и евалуира проектите кои директно ги финансира и проектите на ФП кои ги финансира во однос на целите на оваа Политика во периодот кога Банката има финансиски удел во проектот. Обемот на следењето ќе биде пропорционален со ризиците за животната и социјалната средина поврзани со проектот. ЕБОР ги разгледува Годишните извештаи за животната и социјалната средина за постигнувања на барањата за животна и социјална средина на проектот, спроведувањето на АПЖСС и усогласеноста на клиентот со обврските за животната и социјалната средина што се утврдени во договорите за финансирање. Ако клиентот не ги почитува своите одговорности за животната и социјалната средина што се утврдени во договорите за финансирање, тогаш ЕБОР и клиентот можат да договорат корективни мерки кои клиентот треба да ги преземе за да постигне усогласеност. Ако клиентот не ги спроведе договорените корективни мерки, Банката може да преземе соодветни мерки и/или да ги примени соодветните права и/или правни лекови содржани во договорите за финансирање кои смета дека се соодветни. Од време на време ЕБОР може да ги провери информациите за следењето подготвени од клиентите преку посети на локацијата на проектите од страна на специјалисти и/или независни експерти на Банката за животна и социјална средина. Во случај на отворени правни постапки со клиентот, можностите на Банката да врши следење може да бидат ограничени.

Оперативни промени

4.19. По одобрувањето и потпишувањето на договорите за финансирање со ЕБОР може да дојде до промени во природата и делокругот на проектот. Таквите промени можат да носат значителни импликации за животната и социјалната средина. Кога се предвидуваат вакви суштински промени, Банката ќе изврши процена на животната и социјалната средина од релевантните измени во согласност со оваа Политика, а при тоа сите дополнителни барања за процена и вклучување на заинтересираните страни, како и мерките за ублажување на влијанијата врз животната и социјалната средина ќе се вклучат во изменетата / реорганизираната проектна документација. Во случај кога оперативните промени предизвикуваат суштински промени на состојбата со животната и социјалната средина значително поразлична од онаа добрена од страна на Одборот, тогаш за дадените измени ќе биде известен менаџментот на Банката, а доколку е соодветно, во согласност со применливите политики на ЕБОР, тие ќе бидат доставени до Бордот на директори за цели на информирање или одобрување.

5. Информирање на јавноста и одговорноста на ЕБОР

5.1. ЕБОР е посветена кон почитувањето на начелата на транспарентност, одговорност и вклучување на заинтересираните страни. ЕБОР ќе објавува Годишен извештај за прашања поврзани со одржливост, кој содржи информации за аспектите од нејзините инвестициски активности поврзани со животната и социјалната средина и нејзиното работење, како и за спроведувањето на оваа Политика. ЕБОР ќе се вклучи во суштински дијалог со релевантните заинтересирани страни на Банката, во согласност со Директивата на ЕБОР за пристап до информации (ДПИ). Банката ќе промовира слични добри практики кај нејзините клиенти.

5.2. ЕБОР ќе ги резимира ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина поврзани со проектите во Документите за резиме на проектите на ЕБОР (Project Summary Documents - PSDs) во согласност со одредбите од ДПИ на Банката.

5.3. Механизмот за одговорност на ЕБОР, Независниот механизам за одговорност за проекти им овозможува на поединци, организации или групи, кои согледале одредена штета од проект на Банката, да поднесат приговори и да побараат помош во решавањето на проблемот независно од банкарските активности. Поединците или групите можат да го искористат овој механизам за да поднесат приговор доколку сметаат дека банката не ја почитува оваа Политика или одредбите на ДПИ коишто се однесуваат на проектите.

6. Институционална организација за спроведување

6.1. Со цел да се осигури дека стратешките насоки опишани погоре се реализираат на адекватен начин, ЕБОР ќе утврди одговорности и ќе додели соодветни ресурси, за да се овозможи ефикасна имплементација на оваа Политика. Банката ќе располага со соодветен кадар за надзор на процесот на процена на влијанијата врз животната и социјалната средина и процесот на следење и за иницирање и подготовка на проекти што се поволни за животната и социјалната средина.

6.2. ЕБОР ќе подготви и спроведува процедури за животната и социјалната средина, како и соодветни упатства и алатки за помош во спроведувањето на оваа Политика, при што ќе осигури вработените да добијат соодветна обука за барањата од оваа Политика.

6.3. Советот за советодавни аспекти на животната и социјалната средина (ССАЖСС) ќе продолжи да дава поддршка на ЕБОР, која ќе бара мислења за прашања поврзани со општата политика и за секторски политики и стратегии пред тие да бидат финализирани. Мислење на Советот, може да се побара и за конкретни прашања поврзани со проектите и активностите на ЕБОР.

7. Прилози

Содржините на БИ од 1 до 10 се дел од овој Дел III.

Дел IV: Откажување, исклучоци и обелоденување

1. Откажување

Бордот на директори може да одобри отстапување од одредено барање на оваа политика кое не е изречно одобрено со условите на оваа Политика.

2. Исклучоци

Оваа Политика не се применува на советодавни услуги, проекти на иницијатива на заедницата, политички дијалог и техничка соработка кои се финансирани и/или спроведени од ЕБОР или во кои процесите на управување, администрирање и одлучување ги врши ЕБОР.

3. Објавување

Оваа Политика ќе биде објавена на веб страницата на Банката веднаш по нејзиното одобрување од Бордот на директори.

Дел V: Преодни одредби

Проектите кои биле првично одобрени од страна на менаџментот на Банката⁸, пред стапувањето во сила на оваа Политика, ќе подлежат на одредбите на Политиката која важела во моментот на првичното одобрување на проектот.

Дел VI: Датум на стапување во сила

Оваа Политика стапува во сила на 1 јануари 2020 година.

Дел VII: Рамка за одлучување

Одговорност

Заменик претседателот за ризици и усогласеност сноси одговорност за оваа Политика.

Одговорен

Раководниот директор на Секторот за животна средина и одржливост е одговорен за оваа Политика.

Дел VIII: Ревизија и известување

4. Разгледување

Оваа Политика ќе биде предмет на ревизија, со процес на консултација на јавноста, во 2024 година.

Бордот на директори може да одобри ревидирање на Политиката во било кој момент без да има потреба од консултации со јавноста кога измените се од несуттински карактер или произлегуваат од измени на друга политика на Банката која била предмет на консултации со јавноста.

5. Известување

Не е применливо.

Дел IX: Поврзани документи

Политика за пристап до информации (2019) и Директива за пристап до информации (2019)

Политика за одговорност за проектот (2019) и Независен механизам за одговорност за проекти: Насоки (2019)

⁸ Во моментот на донесување на оваа Политика, за директни инвестиции и инвестиции од ФП, ова првично одобрување се нарекува "Преглед на концептот".

Додаток 1: Листа на проекти неприфатливи за финансирање од страна на ЕБОР поради аспекти поврзани со животната и социјалната средина

ЕБОР нема свесно, директно или индиректно преку ФП, да финансира проекти каде средствата на ЕБОР се користат за активности поврзани со следното:

- a. производство или трговија со какви било производи или вршење на активности кои се сметаат за нелегални според законите или прописите на земјата-домаќин (т.е. националното законодавство), или од гледна точка на меѓународните конвенции и договори, или пак кои се предмет на меѓународна забрана или на процес на постепено укинување, како што се:
 - (i) производство или трговија со производи кои содржат полихлорирани бифенили (PCBs).⁹
 - (ii) производство или промет со лекови, пестициди/хербициди и други опасни супстанции.¹⁰
 - (iii) производство или промет со супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка¹¹
 - (iv) производство или употреба или промет со неразградливи органски загадувачи.¹²
 - (v) промет со дива флора и фауна, или производство, односно трговија со производи од растително и животинско потекло, како што е регулирано со CITES.¹³
 - (vi) прекуграничен транспорт на отпад забранет во јавното меѓународно право.¹⁴
 - b. Принудно иселување.¹⁵
 - v. Ископување термален јаглен или капацитети за производство на електрична енергија на јаглен.
 - г. Подводно или подземно истражување нафта.
 - д. Подводни или подземни нафтени развојни проекти, освен во ретки и исклучителни околности кога средства од проектот се исклучиво насочени кон намалување на емисиите на стакленички гасови или согорување од постојните полиња за производство.
- f. Активности кои вклучуваат принудно хранење на патки и гуски.
 - e. Чување на животни за примарна цел на производство на крзно или какви било активности кои вклучуваат производство на крзно.
 - ж. Производство, пласирање на пазарот или употреба на азбестни влакна, и производи и смеси кои содржат азбестни влакна што се намерно додадени во нив.¹⁶
 - з. Извоз на жива и соединенија на жива, и производство, извоз и увоз на голема палета на производи со додадена жива.¹⁷
 - с. Активности кои се забранети со законите на земјата-домаќин или со меѓународните конвенции кои се однесуваат на заштитата на биолошката разновидност или културното наследство.
 - и. Морски риболов со користење на мрежи со должина над 2,5 километри.
 - ј. Транспорт на нафта или други опасни супстанции во пловила кои не ги исполнуваат условите утврдени од страна на Меѓународната поморска организација (ИМО).¹⁸
 - к. Трговија со стоки без дозвола за извоз или увоз, или друг доказ за транзитна дозвола од земјите во кои се врши извоз, увоз и, ако е применливо, транзит.

⁹ PCBs: полихлорирани бифенили се група на високо токсични хемикалии. PCB најчесто се наоѓаат во електрични трансформатори, кондензатори и разводници полнети со масла произведени во периодот од 1950 -1985 година.

¹⁰ Референтни документи се: Регулативата (ЕУ) бр. 649/2012 на Европскиот парламент и на Советот од 4 јули 2012 година за извоз и увоз на опасни хемикалии како што е повремено изменета, Консолидирана листа на ОН на производи чија потрошувачка и / или продажба е забранета, укината, строго ограничена или не е одобрена од државите, Конвенцијата за постапките за одобрување базирано на соодветни информации за одредени опасни хемикалии и пестициди во меѓународната трговија (Ротердамската конвенција), Препорачана класификација на пестициди според степенот на опасност на Светска здравствена организација.

¹¹ Супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка (ODSs): Хемиски соединенија кои реагираат со и го осиромашуваат озонот во стратосферата, што доведува до формирање на познатите „озонски дупки“. Листите на супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка од Монреалскиот протокол и целните датуми за намалување и постепено укинување на нивната употреба. Листите на хемиски соединенија регулирани со Монреалскиот протокол, која вклучува аеросоли, фреони, агенси за создавање пена, растворувачи и противпожарни агенси, заедно со податоците за земјите потписнички и цели датуми за постепено укинување на нивната употреба можете да ги добиете од Програмата за животна средина на Обединетите Нации.

¹² Референтен документ: Стокхолмската конвенција за неразградливи органски загадувачи, како што е изменета во 2009 година.

¹³ CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) Конвенција за меѓународна трговија со загрозени видови на дива фауна и флора. Листата на видови кои се заштитени со CITES можете да ја добиете од секретаријатот на CITES.

¹⁴ Референтни документи: Базелската конвенција за контрола на прекуграничното движење на опасен отпад и негово депонирање; Регулативата (ЕЗ) бр. 1013/2006 од 14 Јуни 2006 година за транспорт на отпад; и Одлуката C(2001)107/конечна, на Советот на ОЕЦД во врска со ревизијата на Одлуката C(92)39/конечна, за контрола на прекуграничните движења на отпад наменет за рециклирање

¹⁵ „Принудно иселување“ се дејствија и/или пропусти кои вклучуваат присилно или постојано или времено принудно раселување на поединци, групи или заедници од нивните домови и/или земјиште и ресурси во заедничка сопственост каде што живееле или од кои зависеле, со што се елиминира или ограничува способноста на поединецот, групата или заедницата да живеат или работат во одредено живеалиште, престојувалиште или локација, без обезбедување и пристап до соодветни форми на правна или друга заштита.

¹⁶ Регулатива на Комисијата (ЕУ) 2016/1005 од 22 јуни 2016 година за изменување на Анекс XVII на Регулативата (ЕЗ) бр. 1907/2006 на Европскиот парламент и на Советот за регистрација, евалуација, одобрување и ограничување на користење на хемикалии (REACH) во однос на азбестните влакна (хризотил).

¹⁷ Регулатива (ЕУ) 2017/852 на Европскиот парламент и на Советот од 17 мај 2017 година за жива.

¹⁸ Сертификати согласно со Меѓународната конвенција за безбедност на животот на море (SOLAS) (вклучително, без ограничување усогласеност со Меѓународниот кодекс за управување со безбедноста), танкери на црна листа на Европската Унија или забранети со Парискиот меморандум за разбирање за државна контрола на пристаништата (Париски Меморандум за разбирање) и танкери за кои следува постепено укинување според регулативата МАРПОЛ 13G. Не треба да се користи ниту еден брод постар од 25 години.

Додаток 2: Проекти од категорија А

Оваа листа се однесува на нови ("гринфилд") проекти или големи проширувања или трансформација – пренамена на проекти од долунаведените категории. Видовите на проекти кои се дадени во продолжение се примери на проекти кои би можеле да доведат до потенцијално дополнителни и нови значителни влијанија врз животната средина и/или социјалната средина во иднина и поради тоа потребно е да се изврши оценување на влијанијата врз животната и социјалната средина. Категоризацијата на секој одделен проект ќе зависи од природата и големината на актуелните или потенцијалните влијанија врз животната или социјалната средина кои се дополнителни или нови, што се утврдува врз основа на конкретните детали за природата, локацијата, чувствителноста и обемот на проектот.

1. Рафинерии за сурова нафта (освен компании кои произведуваат само масла за подмачкување од сурова нафта) и постројките за гасификација и за втечнување со капацитет од 500 или повеќе тони на јаглен или битуменозни шкрилци дневно.
2. Термоелектрични центри и други постројки за согорување со термален капацитет од 300 мегавати¹⁹ или повеќе, нуклеарни центри и другите нуклеарни реактори, вклучувајќи ја и демонтажата или затворањето на ваквите центри или реактори (освен постројките за истражување во кои се произведува и се врши конверзија на физиски и плодни материјали, со максимална моќност над 1 киловат континуирано термичко полнење)
3. (а) Постојките наменети за преработка на радиоактивно нуклеарно гориво; и (б) Постојките наменети за: (i) производство или за збогатување на нуклеарно гориво, (ii) преработка на радиоактивно нуклеарно гориво или високо радиоактивен отпад; (iii) за крајно депонирање на радиоактивно нуклеарно гориво; (iv) само за складирање на радиоактивен отпад; и (v) само за складирање (планирано за повеќе од 10 години) на радиоактивно нуклеарно гориво или радиоактивен отпад на друга локација која не е производствената локација.
4. Фабрички комплекси за првично топење на леано железо и челик, постројки за производство на необоени сурови метали од руда, концентрати или секундарни суровини со металуршки, хемиски или електролитски процеси.
5. Хемиски фабрички постројки, т. е. оние постројки за индустриско производство на супстанции со користење на процеси за хемиска конверзија, каде што неколку единици се групираат заедно и функционално се поврзуваат за производство на: основни органски хемикалии, основни неоргански хемикалии, ѓубрива врз основа на фосфор, азот или калиум (прости или сложени ѓубрива), основни производи за заштита на растенијата и биоциди; основни фармацевтски производи со користење хемиски или биолошки процеси; експлозивни.
6. Изградба на железнички пруги за железнички сообраќај на подолги релации, аеродроми со основна должина на писта од 2.100 метри или повеќе; автопати и нови патишта со четири или повеќе ленти, или реконструкција и/или проширување на постојните патишта да се здобијат со четири или повеќе ленти, при што овие нови, реконструирани/или проширени делови од патишта би имале должина од 10 км или повеќе континуирано.
7. Цевководи со дијаметар поголем од 800мм и должина поголема од 40км, терминали и поврзани објекти за пренос на големи количества на гас, нафта и хемикалии или за транспорт на текови на јаглерод диоксид (CO₂) за цели на геолошко складирање, вклучувајќи ги поврзаните компресорски станици.
8. Локации за геолошко складирање на јаглерод диоксид.
9. Постојки за зафаќање на CO₂ текови за цели на геолошко складирање, со вкупно годишно зафаќање на CO₂ од 1.5 мегатони или повеќе.
10. Големи морски пристаништа и копнени водни патишта и пристаништа за внатрешен воден сообраќај; трговски пристаништа, докови за утовар и истовар поврзани со копно и надворешни пристаништа (со исклучок на докови за траекти).
11. Постојки за третман и отстранување на отпад, коишто се користат за горење, хемиски третман или депонирање на ризичен, токсичен или опасен отпад.
12. Големи постројки за отстранување на отпад кои се користат за горење или хемиски третман на неопасен отпад со капацитет од над 100 тони дневно.
13. Големи²⁰ брани и други насипи наменети за задржување или трајно складирање вода, каде што нови или дополнителни количества на задржана или складирана вода надминуваат 10 милиони кубни метри.
14. Системи за експлоатација на подземните води или вештачко полнење на подземни системи каде годишниот волумен на вода што треба да се експлоатира или наполни е еквивалентен на или надминува 10 милиони кубни метри или повеќе.
15. Работи за пренесување водени ресурси помеѓу речните корита при што таквото пренесување има за цел да спречи евентуални недостатоци на вода и каде што количеството на пренесена вода надминува 100 милиони кубни метри годишно, или работи за пренесување водени ресурси помеѓу речни корита каде што повеќегодишниот просечен проток на коритото на експлоатација надминува 2.000 милиони кубни метри годишно и каде што количеството на пренесена вода надминува 5 проценти од тој проток. (и во двата случаи, не е вклучено пренесувањето вода за пиење од системот за водовод.)
16. Индустриски постројки за производство на: (а) пулпа од дрвена граѓа или од слични влакнести материјали, или (б) производство на хартија и картон, со производствен капацитет поголем од 200 метрички тони дневно, сув производ.
17. Каменоломи и рудници со површинска експлоатација каде површината на локацијата надминува 25 хектари или ископи на тресет, каде површината на локацијата надминува 150 хектари.
18. Екстракција на нафта и природен гас за комерцијални цели, каде што екстрахираната количина надминува 500 тони дневно во случај на нафта и 500.000 кубни метри дневно во случај на гас.

¹⁹ Еквивалентно на бруто излезна моќност од 140 мегавати за електрични центри со парни турбини и гасна турбина со единичен циклус

²⁰ Меѓународната комисија за големи брани (International Commission on Large Dams - ICOLD) ги дефинира големите брани како брани со височина од 15 метри или повеќе, почнувајќи од темелите. Браните кои се со височина меѓу 5 и 15 метри и кои имаат капацитет на резервоар од 3 милиони кубни метри или повеќе, исто така, спаѓаат во категоријата на големи брани.

19. Инсталации за складирање на нафта, петрохемиски или хемиски производи со капацитет од 200.000 тони или повеќе.
20. Сеча и експлоатација на дрва во поголеми размери.
21. Постројки за третман на комунални отпадни води со капацитет поголем од 150.000 еквивалент жители.
22. Големи постројки за обработка и отстранување на комунален цврст отпад.
23. Развој на големи туристички и малопродажни трговски капацитети.
24. Изградба на високонапонски надземни електрични далноводи.
25. Големи постројки за производство на електрична енергија со искористување на енергијата на ветерот (ветерници).
26. Санација на големи површини на земјиште и активности за ископување на морското дно.
27. Поголеми проекти за развој на примарното земјоделско производство или пошумување, коишто вклучуваат и интензивирање на производството, пренамена на користењето на земјиштето или пренамена на приоритетни карактеристики на биолошка разновидност и/или критични живеалишта.
28. Постројки за штавење сурова кожа и кожа, со капацитет од над 12 тони готови производи дневно.
29. Постројки за интензивно одгледување на живина или свињи со повеќе од: (i) 85.000 места за кокошки за месо (бројлери) и 60.000 места за кокошки; (ii) 3000 места за гојни свињи (над 30 кг) или (iii) 900 места за маторици.
30. Проекти²¹ кои се планира да се реализираат или веројатно ќе имаат забележливо влијание, вклучително и кумулативно влијание во комбинација со други релевантни случувања од минатото, сегашноста или кои можат разумно да се предвидат, на чувствителни локации, кои имаат меѓународно, национално или локално значење, дури и доколку категоријата на проектот не е наведена во оваа листа. Таквите чувствителни локации, меѓу другото, вклучуваат законски заштитени и/или меѓународно признаени природни области, или предложени како такви од страна на националните власти, критични живеалишта или други екосистеми кои одржуваат приоритетни карактеристики на биолошка разновидност, области од археолошко или културно значење, како и области кои се од значење за домородните народи или други ранливи лица.
31. Проекти кои можат да предизвикаат значителни негативни социјални влијанија врз луѓето или група(и) на луѓе кои се засегнати или веројатно ќе бидат засегнати, директно или индиректно, со проектот.
32. Проекти кои во значителна мера можат да опфатат присилно раселување или економско раселување.

²¹ Вклучувајќи, без ограничување, еколошки или социјално ориентирани проекти (како што се проекти за хидроцентрали или други обновливи извори на енергија).

Барање за изведба број 1 на ЕБОР: Оценување и управување со ризици и влијанија врз животната и социјалната средина

Вовед

1. Ова Барање за изведба (БИ) ја утврдува важноста на интегрираното оценување во идентификувањето на ризиците и влијанијата за животната и социјалната средина поврзани со проектите, како и управувањето од страна на клиентот со барањата за животна и социјална средина во текот на животниот циклус на проектот. Успешен и ефикасен Систем за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС) промовира стабилност и одржливост на животната средина и социјалните аспекти и може да доведе до подобри финансиски резултати и резултати во однос на животната и социјалната средина. Тоа претставува динамичен континуиран процес, кој е инициран и поддржуван од раководството, и кој опфаќа суштинска комуникација помеѓу клиентот, неговите работници и локалното население кое е засегнато со проектот и, онаму каде што е соодветно, другите заинтересирани страни.
2. Ова БИ ги утврдува обврските на клиентот во процесот на оценување на потенцијалните влијанија и ризици за животната и социјалната средина поврзани со проектот, како и подготовка и спроведување процедури за управување и следење на овие влијанија и ризици.

Цели

3. Целите на ова БИ се:
 - идентификување и оценување на ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина кои произлегуваат од проектот;
 - усвојување пристап на хиерархија на мерки за ублажување со цел справување со ризиците и влијанијата за животната и социјалната средина одпроектните врз работниците, засегнатото население и животната средина;
 - подготовка на СУЖСС кој е пропорционален на ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина како резултат на проектот на начин кој е доследен на релевантните БИ; и
 - промовирање на континуирано подобрување на резултатите од аспект на животна и социјална средина на клиентите преку ефикасно користење на системи за управување.

Делокруг на примена

4. Ова БИ се применува на сите проекти финансирани од страна на ЕБОР, како што е утврдено во Политиката за животна средина и социјални аспекти. Како дел од процесот на оценка на животната и социјалната средина, клиентот ќе ги идентификува релевантните барања од ова БИ и начините на кои тие ќе бидат спроведени и управувани во текот на фазата на проектирање, изградба и работа на проектот, како и престанок со работа или затворање и повторно започнување со работа.

5. Проектите кои вклучуваат нови објекти или деловни активности треба да бидат подготвени на начин кој уште од самиот почеток, ги исполнува БИ. Ако проектот е поврзан со модернизација или надградба на постоечки објекти или деловни активности на клиентот кои не ги исполнуваат Барањата за изведба во моментот на одобрување од Одборот на директори на ЕБОР или менаџментот на Банката, доколку Бордот на директори го делегирал овластувањето за одобрување, или кога проектот не ги исполнува Барањата за изведба од самиот почеток, од клиентот се очекува да усвои Акционен план за животната и социјалната средина (АПЖСС), кој вклучува серија на технички и финансиски изводливи и економични мерки, со цел да се оствари усогласеност на овие објекти или активности со Барањата за изведба во временска рамка прифатлива за ЕБОР. Во АПЖСС, ЕБОР и клиентот ќе договорат конкретни корективни и превентивни активности, мерки за ублажување и временска рамка за спроведување, кои клиентот се обврзува да ги спроведе за цели на управување со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина како резултат на проектот во согласност со Барањата за изведба. АПЖСС ќе биде составен дел од договорите за финансирање и ќе ги вклучува, согласно потребите, обврските на клиентот за поддршка на спроведувањето на АПЖСС.
6. Ризиците и/или влијанијата врз животната и социјалната средина од поврзаните објекти ќе бидат вклучени во процесот на оценување на животната средина и социјалните аспекти. Клиентите треба да управуваат со ризиците и влијанијата врз животната и/или социјалната средина кои произлегуваат од поврзаните објекти и да преземат мерки за ублажување во согласност со применливите закони, ДМП и целите на Барањата за изведба.
7. Доколку бидат идентификувани потенцијално значајни ризиците и влијанијата врз животната и/или социјалната средина кои произлегуваат од други објекти или активности во близина на проектот, постојни објекти, или објекти или активности кои не се под контрола на клиентот и за кои не се применуваат БИ, клиентот ќе вложи разумни напори да ги оцени и ублажи ризиците за проектот.
8. Вклучувањето на заинтересираните страни на проектот е составен дел на овој процес. Барањата кои се однесуваат на вклучувањето на заинтересираните страни се утврдени во БИ 10.

Барања

Оценка на животната и социјалната средина

9. Оценката на животната и социјалната средина на клиентот ќе ги земе предвид ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина поврзани со проектот. Кога проектот опфаќа постојни објекти или деловни активности, и/или поврзани објекти, оценката на животната и социјалната средина на клиентот треба да ги земе предвид ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина поврзани со таквите објекти и активности. Процесот на оценка на животната и социјалната средина ќе се базира на тековни и/или скорешни информации и податоци за основната состојба на животната и социјалната средина, вклучително и податоци поделени според родовата припадност, со соодветно ниво на детали. Процесот на оценување, исто така, ќе го идентификува следното: (i) применливите закони за животната и социјалната средина и барањата на надлежните органи согласно надлежноста каде што се спроведува проектот, вклучувајќи ги и законите со кои се регулираат обврските на земјата-домаќин според јавното меѓународно право; и (ii) применливите барања според БИ. Од суштинско значење за овој приод е примената на хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата и ДМП.
10. Процесот на оценување на животната и социјалната средина ќе ги идентификува и карактеризира, до соодветен степен, кумулативните ризици и влијанија од проектот во комбинација со ризиците и влијанијата од други релевантни случувања од минатото, сегашноста или од иден развој што може да се предвиди, како и непланирани, но предвидливи активности коишто произлегуваат од проектот, а можат да се случат подоцна или на друга локација.
11. За проекти коишто би можеле да имаат негативни влијанија врз животната и социјалната средина, како составен дел од процесот на оценување, клиентот ќе ги идентификува заинтересираните страни на проектот и ќе подготви план за сериозно вклучување на заинтересираните страни со цел да ги земе предвид нивните размислувања и согледувања при планирањето, спроведувањето и работењето на проектот во согласност со БИ 10. При овој процес на идентификување на заинтересираните страни исто така се врши идентификување и на кои било лица коишто можат да бидат изложени на непропорционално влијание од проектот. Ќе бидат изготвени и имплементирани мерки за ублажување на влијанијата со цел ранливите категории на лица да не бидат изложени на непропорционално влијание.
12. Процесот на оценување ќе соодветствува и ќе биде пропорционален на потенцијалните ризици и влијанија на проектот и ќе ги опфаќа, на интегриран начин, сите релевантни директни и индиректни ризици и влијанија врз животната и социјалната средина од проектот, како и релевантните фази на проектниот циклус. Родовите аспекти и ризиците предизвикани од климатските промени во однос на проектот ќе се земат предвид во текот на процесот на оценување. Можеби ќе биде соодветно, клиентот да ја надолжни својата оценка на животната и социјалната средина со дополнителни студии, кои се фокусирани на конкретни ризици и влијанија, како што се човековите права. Со оценувањето исто така се идентификуваат и оценуваат потенцијалните можности за подобрување.
13. За проекти кои се сложени или обемни, или кои опфаќаат потенцијални значителни повеќедимензионални ризици или влијанија врз животната и социјалната средина, клиентот можно е да треба да ангажира еден или повеќе меѓународно признаени независни експерти. Тие експерти можат, во зависност од проектот, да бидат дел од советодавен панел или да бидат на друг начин ангажирани од клиентот и, при тоа, да обезбедуваат независни совети и надзор на проектот.
14. Проект се категоризира како проект од категорија А ако неговото спроведување може да доведе до потенцијално значителни влијанија врз животната и/или социјалната средина, вклучително и директни и кумулативни влијанија врз животната и/или социјалната средина, што се нови и дополнителни, а кои во моментот на категоризацијата не можат лесно да се идентификуваат или оценат. За проектите од категорија А е неопходно да се спроведе формален и партиципативен процес на оценка на влијанијата врз животната и социјалната средина (ОВЖСС). ОВЖСС вклучува анализа на разумните алтернативи, од аспект на локацијата на проектот, технологијата, големината, делокругот и дизајнот, опциите за ублажување и сценариото за состојбите кои би постоеле доколку не се спроведе проектот. Листата на проекти од Категорија А е дадена во Додаток 2 кон Политиката.

15. Проект се категоризира како проект од категорија Б кога неговите потенцијално негативни влијанија врз животната и/или социјалната средина се вообичаено во рамките на локацијата каде што се спроведува проектот, и / или можат лесно да се идентификуваат и решат со ефективни мерки за ублажување на влијанијата. Делокругот на процена на животната и социјалната средина го утврдува ЕБОР за секој поединечен проект.
16. Проект се категоризира како проект од категорија Ц, кога е веројатно дека ќе доведе до минимални или нема да има потенцијално негативни влијанија врз животната /или социјалната средина.
17. Во случаи кога клиент кој имаат дејност на повеќе локации бара општо корпоративно финансирање или финансирање на акционерски капитал, тогаш процесот на оценување кој е опишан во ставовите од 9 до 15, може да не биде соодветен. Во такви случаи, Банката ќе спроведе оценување на клиентот во однос на тековниот Систем за управување со животната средина и социјални аспекти и на неговите поранешни и сегашни резултати во однос на применливите Барања за изведба, при што ќе се подготви АПЖСС за управување со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина и ќе се спроведе на корпоративно ниво. Можно е да бидат земени предвид активности специфични за секоја локација.
21. ПУЖСС ќе ја одразува хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата и, онаму каде што е технички и финансиски изводливо, ќе се стреми кон избегнување и спречување на влијанијата преку нивно сведување на минимум, ублажување или надоместување, и ќе осигури дека сите релевантни фази на проектот се структурирани во согласност со применливите закони и барањата на надлежните органи и Барањата за изведба.
22. Кога засегнатите поединци или групи се идентификувани како загрозени или ранливи во процесот на оценување, ПУЖСС ќе вклучува различни мерки за да се осигури дека ризиците и влијанијата нема непропорционално да влијаат врз нив и дека тие можат да ги искористат придобивките кои произлегуваат од проектот.
23. Нивото на деталност и комплексност на ПУЖСС ќе соодветствува на ризиците и влијанијата од проектот, како и можностите за подобрување на проектот. ПУЖСС ќе дефинира мерливи резултати до степенот кој евозможен, со цели и показатели за резултатите кои можат да се следат во текот на одредени временски периоди. Со оглед на динамичниот карактер на процесот на развој и спроведување проекти, ПУЖСС треба да биде флексибилен, за да може да се прилагоди на изменетите околности на проектот, непредвидените настани, регулативните промени и резултатите од процесот на следење и ревизија, а ќе биде и повремено ажуриран.

Системи за управување со животната средина и социјалните аспекти

18. Клиентите треба да воспостават и да одржуваат Систем за управување со животната средина и социјалните аспекти соодветен на природата и обемот на проектот, и пропорционален на нивото на неговите влијанија врз животната и социјалната средина во согласност со ДМП. Целта на таквиот систем на управување е да го интегрира спроведувањето на барањата за животна средина и социјални аспекти во еден рационализиран и координиран процес и да го вгради во главните оперативни активности на клиентот.

Политика за животната средина и социјалните аспекти

19. Клиентот ќе воспостави соодветна сеопфатна политика која ги утврдува целите и начелата за животна и социјална средина кои му овозможуваат на проектот да оствари солидни резултати во животната и социјалната средина. Политиката ќе обезбеди рамка за оценка на животната и социјалната средина и процес на управување кои се доследни на начелата на Барањата за изведба.

План за управување со животната средина и социјалните аспекти

20. Имајќи ги предвид наодите од процесот на оценка на животната и социјалната средина и резултатите од вклучувањето на заинтересираните страни, клиентот ќе изготви и спроведе програма за активности за решавање на идентификуваните влијанија врз животната и социјалната средина, како и други мерки за подобрување на резултатите со цел да се исполнат Барањата за изведба. Во зависност од проектот, програмата може да се состои од комбинација на документирани оперативни политики, системи за управување, процедури, планови, практики и капитални инвестиции, кои заедно се нарекуваат Планови за управување со животната средина и социјални аспекти (ПУЖСС).

Организациски капацитети и обврски

24. Клиентот ќе воспостави, одржува и, доколку е потребно, зајакне, организациска структура која ќе ги дефинира улогите, одговорностите и овластувањата за спроведување на СУЖСС со цел да се осигури постојано почитување на релевантните национални закони и регулаторни барања и Барањата за изведба. Клиентот ќе назначи конкретни вработени лица, вклучувајќи и претставник(-ци) на раководството, со јасен систем на одговорности и овластувања за одржување и спроведување на СУЖСС. Одговорностите за клучните прашања поврзани со животната средина и социјалните аспекти ќе бидат јасно дефинирани и со нив соодветно треба да биде запознаен релевантниот кадар. Клиентот континуирано ќе обезбедува соодветна поддршка и човечки и финансиски ресурси, со цел да се постигнат ефективни и одржливи еколошки и социјални резултати.
25. Клиентот мора да осигура дека вработените кои се директно одговорни за активностите поврзани со барањата за животна и социјална средина на проектот се соодветно квалификувани и обучени.

Ризик поврзан со активностите на трети лица

26. СУЖСС, вклучувајќи и какви било специфични барања и активности утврдени во него, се применува за проектот без оглед на тоа дали него го спроведува клиентот или трети лица.
27. Одговорност на клиентот е да осигури дека изведувачите коишто работат на локациите на проектот ги исполнуваат барањата од СУЖСС со усвојување и спроведување соодветен систем за управување со изведувачи. Ефективниот систем за управување со изведувачи го опфаќа следното:
 - оценување на ризиците врз животната и социјалната средина поврзани со работите и услугите за кои е склучен договор со изведувач и вклучување на соодветните услови од СУЖСС во тендерските документи кога тоа е соодветно, како и наложување договорна обврска врз изведувачите за примена на тие стандарди и обезбедување мерки за ублажување и/или корективни мерки во случај на непочитување на барањата;

- надзор на изведувачите за да се утврди дали располагаат со знаење и вештини за извршување на нивните проектни задачи во согласност со договорните услови поврзани со животната средина и социјалните аспекти;
- следење на усогласеноста на изведувачот со условите поврзани со животната средина и социјалните аспекти; и
- во случај на подизведувачи, нложување обврска на изведувачите да имаат воспоставено еквивалентни аранжмани во врска со животната средина и социјалните аспекти со нивните подизведувачи.

28. Клиентот е обврзан да вложи разумни напори за да ги идентификува ризиците поврзани со неговите главни добавувачи²². Во СУЖСС треба да бидат вклучени, онаму каде што е соодветно, сите мерки и/или мерки за ублажување кои се идентификувани во текот на длабинската анализа. Доколку клиентот може разумно да врши контрола над своите главни изведувачи, процесот на оценување на животната и социјалната средина исто така ќе земе предвид дали постои веројатност главните добавувачи да бидат поврзани со ризици и влијанија врз животната и социјалната средина. Доколку тоа е случај, клиентот ќе усвои и спроведе систем за управување со синџир на набавки кој е соодветен на комплексноста на овие синџири на набавки и поврзаните ризици и влијанија врз животната и социјалната средина соодветни на природата и обемот на проектот. Системот на управување ќе вклучува процеси за преземање мерки за решавање на ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина кои биле идентификувани во текот на оценувањето на синџирот на набавки или во тековното следење, земајќи го предвид следното: (а) дали клиентот ги предизвикал или придонел кон ризиците и влијанијата; (б) моќта на клиентот да влијае врз добавувачот; (в) колку е важен односот за клиентот; (iv) сериозноста на ризиците и влијанијата; и (г) дали раскинувањето на односот со добавувачот би имало негативни последици. Барањата во однос на стандардите за вработување во синџирот за набавки се утврдени во БИ 2, а барањата за синџир за набавки за живите природни ресурси се утврдени во БИ 6.

Следење и известување за проектот

29. Клиентот ќе го следи исполнувањето на барањата за животна и социјална средина на проектот. Ова следење има за цел: (i) да утврди дали проектот се спроведува во согласност со Барањата за изведба; и (ii) да ги согледа научените лекции, да алоцира ресурси и да идентификува можности за постојано подобрување.
30. Барањата за следење ќе бидат пропорционални на природата на проектот и неговите ризици и влијанија врз животната и социјалната средина. Со следењето ќе бидат опфатени:
- сите значителни ризици и влијанија врз животната и социјалната средина кои се идентификувани во текот на процесот на оценка на животната и социјалната средина;

- релевантните делови од Барањата за изведба утврдени во текот на процесот на оценување на проектот и последователното следење;
- активностите утврдени во ПУЖСС или АПЖСС;
- жалбите добиени од работниците и надворешните заинтересирани страни, и како тие биле решени;
- сите регулаторни барања за следење и известување; и
- следења/известувања кои ги бараат други страни (на пример, идни корисници/купувачи, финансиери или органи за сертификација).

31. Клиентот ќе обезбеди воспоставување на соодветни системи, ресурси и вработени за спроведување на следењето. Клиентот ќе ги разгледа резултатите од следењето и доколку е потребно ќе иницира корективни мерки. Покрај тоа, клиентот може да користи услуги на трети страни, како што се независни експерти, локално население или невладини организации, со цел да ги дополни или потврди информациите добиени од неговите механизми за следење. Онаму каде релевантните надлежни органи или други трети страни се одговорни за управување со конкретните ризици и влијанија врз животната и социјалната средина и поврзаните мерки за ублажување на влијанијата, клиентот ќе соработува со релевантните надлежни органи или трети страни на утврдувањето и следењето на таквите мерки за ублажување.
32. Клиентот ќе доставува редовни извештаи до ЕБОР за исполнувањето на барањата за животната и социјалната средина на проектот, вклучувајќи ја усогласеноста со Барањата за изведба и спроведувањето на СУЖСС, ПУЖСС и АПЖСС, како и Планот за вклучување на заинтересираните страни, онаму каде што е соодветно. Врз основа на резултатите од следењето, клиентот ќе ги идентификува и спроведе сите потребни корективни и превентивни мерки во изменет ПУЖСС или АПЖСС, како што е договорено со ЕБОР. Клиентот ќе ги спроведе договорените корективни и превентивни мерки, и ќе ги следи тие мерки за да ги подобри своите резултати.
33. Клиентот мора веднаш да ја извести ЕБОР за секој инцидент или незгода во животната и социјалната средина поврзани со клиентот или проектот кои имаат или можат да имаат значително негативно влијание.
34. Клиентот мора веднаш да ја извести ЕБОР за сите промени во делокругот, подготовката или работењето на проектот, кои можат суштински да ги променат неговите ризици и влијанија врз животната средина и/или социјалните аспекти. Клиентот ќе спроведе дополнително оценување и вклучување на заинтересираните страни во согласност со Барањата за изведба и ќе го измени ПУЖСС или АПЖСС во согласност со наодите, како што е договорено со ЕБОР.

²² Примарни добавувачи се оние добавувачи коишто, на редовна основа, директно обезбедуваат стоки или материјали за основните оперативни функции на проектот. Основни оперативни функции на проектот се оние производствени и/или услужни процеси кои се од клучно значење за конкретната проектна активност и без кои проектот не може да продолжи.

35. За проекти кои можат да имаат значително негативни ризици и влијанија врз животната и социјалната средина, можеби ќе биде потребно клиентот да ангажира компетентни надворешни експерти за вршење периодични независни прегледи на проектот, или за вршење следење на конкретни аспекти на ризиците и влијанијата поврзани со животната и социјалната средина. Делокругот на оваа работа и активностите за следење ќе се утврдуваат за секој случај посебно.

Барање за изведба број 2 на ЕБОР: Вработување и работни услови

Вовед

1. Ова барање за изведба (БИ) потврдува дека работната сила е важен ресурс за клиентите и нивните деловни активности, при што правилното управување со човечките ресурси и здравите односи меѓу работниците и раководството засновани на почитување на правата на работниците, вклучувајќи ги и слободата на здружување и правото на колективно договарање, се клучни елементи за одржливост на деловните активности.

Цели

2. Целите на ова БИ се:
 - почитување и заштита на основните начела и права²³ на работниците;
 - осигурување правичен третман без дискриминација и еднакви можности за работниците во согласност со пристојната работна агенда²⁴;
 - воспоставување, одржување и подобрување на добри односи помеѓу вработените и раководството;
 - осигурување почитување на националните закони за работни односи и вработување и какви било колективни договори во кои клиентот е страна;
 - заштита на жените и мажите на работното место, вклучувајќи ги и ранливите групи на работници како што се младите работници, лица со попреченост, мигранти и бегалци, работници ангажирани од трети лица и работници во синцирот на набавки на клиентот;
 - спречување на употребата на присилна работа и детски труд (како што е утврдено од страна на Меѓународната организација на трудот – МОТ); и
 - осигурување дека на работниците им се достапни пристапни и ефективни средства за покренување прашања и решавање на проблеми поврзани со работното место.

Делокруг на примена

3. Ова БИ се применува на сите проекти финансирани од страна на ЕБОР како што е утврдено во Политиката за животна средина и социјални аспекти. Делокругот на примена на ова БИ ќе биде утврден во текот на процесот на оценување на животната и социјалната средина и ќе зависи од видот на договорен однос помеѓу клиентот и работниците на проектот.

4. Ова БИ утврдува барања за клиентите во однос на сите работници на проектот, вклучувајќи ги оние со полно работно време, скратено работно време, временни работници, ангажирани на определен период, сезонски и работници мигранти без оглед на тоа дали тие се ангажирани директно од клиентот или од трета страна, и утврдува специфични барања за главните добавувачи. Работници на проектот се оние работници кои работат на локацијата на проектот или извршуваат работа која е директно поврзана со основните функции на проектот.
5. Барањата утврдени во БИ кои се применуваат за работници кои не се вработени²⁵ се дефинирани во ставовите 22-24 од ова БИ. Барањата поврзани со синцирот на набавки и вработување се утврдени во ставовите 25-27 од ова БИ.
6. Барањата за здравје, безбедност и сигурност при работа се предвидени во БИ 4.

Барања

Општо

7. Проектите треба во најмала рака да ги почитуваат: (i) националните закони за работни односи и законите за социјална заштита (ii) основните начела и стандардите содржани во основните конвенции на МОТ, и (iii) ова БИ.

Управување со односите со работниците

Политики за човечки ресурси

8. Клиентот треба да усвои и / или применува политики за човечки ресурси во писмена форма и системи за управување или процедури во согласност со неговата големина и бројот на вработени, кои го одредуваат неговиот пристап кон управувањето со работната сила во согласност со барањата на ова БИ и националното законодавство. Овие политики и процедури мора да бидат разбирливи, достапни, комуницирани со работниците и достапни на главниот јазик(ци) кој го говорат работниците.

²³ Како што е утврдено во основните Конвенции на МОТ:

К087 за слободата на здружување и заштита на правото на организирање (1948), К098 за правото на организирање и колективно договарање (1949) К029 за принудната работа (1930) и протоколот за нејзино дополнување П029 (2014), К105 за укинување на принудната работа (1957) К100 за еднакво плаќање (1951) К111 за дискриминацијата (вработување и занимање) (1958), К138 за минимална возраст (1973) К182 за најлошите форми на детски труд (1999)

²⁴ Пристојната работа ги одразува аспирациите на луѓето во нивниот работен век. Таа вклучува можности за работа која е продуктивна и обезбедува пристојна заработка, сигурност на работното место и социјална заштита за семејствата, подобри изгледи за личен развој и социјална интеграција, слобода на луѓето да ги искажат своите поплаки, да се организираат и да учествуваат во одлуките кои влијаат врз нивниот живот и еднакви можности и третман за сите жени и мажи.

²⁵ „Работници кои не се вработени на клиентот“ се работници на проектот кои не се директно вработени од страна на клиентот и се ангажирани преку трети страни како изведувачи, агенти, брокери или други посредници.

Работни односи

9. Клиентот треба да им обезбеди на работниците договори во писмена форма на почетокот на работниот однос и секогаш кога ќе настапат материјални промени во условите или одредбите од работниот однос, во кои е даден опис на работниот однос со клиентот. Во договорот треба да бидат утврдени нивните права според националниот закон за работни односи и вработување и сите применливи колективни договори во однос на работните услови и условите за вработување (вклучувајќи ги и нивното право на плата, работното време и време за одмор, прекувремена работа и надомест за прекувремена работа) и сите други бенефиции (како што се боледување, породилно отсуство за двата родители, или право на годишен одмор). Сите материјални промени треба да бидат документирани и соопштени на работниците. Овие информации ќе бидат разбирливи и достапни за работниците и достапни на главниот јазик(ци) на кои говорат работниците. Системите за управување со човечки ресурси ќе осигурат водење на ажурирана евиденција на вработувањата со почитување на правата на работниците на приватност и заштита на податоците.
10. Комуникацијата ќе се води на начин со кој на работниците ќе им се обезбеди следново: (i) соодветни информации за промени кои можат да влијаат врз нив, особено за предвидени промени поврзани со проектот и (ii) можност за давање коментари како дел од процесот на постојано подобрување, вклучувајќи и информации за поднесување приговори како што е детално опишано во став 21 од ова БИ.

Детски труд

11. Клиентот треба да работи во согласност со сите релевантни национални закони или меѓународни стандарди за труд кои се однесуваат на вработување малолетници, кои обезбедуваат повисок степен на заштита на детето.
12. Клиентот нема да вработува деца заради економска експлоатација, или на работни места кои можат да бидат опасни, кои ќе го попречат образованието на детето или да бидат штетни за здравјето на детето или неговиот физички, ментален, духовен, морален или социјален развој. Младите луѓе на возраст под 18 години ќе бидат идентификувани од страна на клиентот и нема да се вработуваат на опасни работни места. Целокупното работење на лица помлади од 18 години ќе биде предмет на соодветно оценување на ризикот и редовно следење на здравствените, работните услови и работното време.

Принудна работа

13. Клиентот нема да користи принудна работа, што вклучува работа или услуга која не се врши доброволно, а која е изнудена од поединец под закана на сила или казнување, вклучително исто така и преку присилни и измамнички практики на вработување. Тоа опфаќа присилна или задолжителна работа, како што е работата во замена за услуга, присилна работа во затвор, работа на име на долг, или слични форми на договори за ангажирање за работа или трговија со луѓе²⁶.

Недискриминација и еднакви можности

14. Проектите мора да се спроведуваат во согласност со релевантните барања за недискриминација при вработувањето. Во врска со проектот, клиентот треба особено да внимава:
- да не носи одлуки за вработување врз основа на лични карактеристики како род, раса, националност, политичко мислење, припадност на заедница, етничко потекло, социјален статус или потекло, религија или верување, брачен или семеен статус, попреченост, возраст, сексуална ориентација или полов идентитет, а кои не се поврзани со барањата на конкретното работно место;
 - да воспостави работен однос врз основа на начелото на еднакви можности и правичен третман, без дискриминација во кој било аспект на вработувањето, вклучително и регрутирањето и ангажирањето на кадар, доделување работа, надоместување (вклучувајќи плати и бенефиции), работните услови и условите за вработување, вклучувајќи разумно приспособување на работното место поврзано со попреченост, пристап до обука, унапредување, престанок на работата или пензионирање, како и спроведување на работната дисциплина;
 - да преземе мерки за спречување и справување со каква било форма на насилство и вознемирување, малтретирање, заплашување и/или експлоатација, вклучувајќи и каква било форма на родово базирано насилство (РБН)²⁷.

Следниве мерки не се сметаат за дискриминација: посебни мерки на заштита или помош со цел да се коригира дискриминација која се случила во минатото, промовирање можности за вработување на локаното население, или избор на кандидати за конкретна работа врз основа на специфичните барања на работното место, во согласност со националното законодавство.

²⁶ Трговијата со луѓе се дефинира како регрутирање, транспорт, пренос, криење или прием на лица со користење на закана или сила или друга форма на принуда, грабнување, измама, лажно претставување, злоупотреба на моќ или на ранлива позиција, или давање и примање плаќања или бенефиции за добивање на согласност од лице кое има контрола на друго лице, за целите на експлоатација. Жените и децата се особено ранливи во однос на практиките на трговија со луѓе.

²⁷ „Насилството и вознемирувањето“ треба да се сфатат како континуирано неприфатливо однесување и практики или закани за истите, без оглед на тоа дали тие се случуваат еднократно или се повторуваат, за целите на предизвикување физичка, психо-социјална или економска повреда, вклучително и РБН. РБН е сеопфатен термин кој вклучува штетни дејствија извршени против волјата на лицето и базирани на социјално припишани родови разлики. РБН вклучува акти со кои се нанесува физичка, ментална или сексуална повреда или страдање, закани за такви акти, принуда и друг начин на лишување од слобода.

15. Клиентот ќе ги информира работниците за нивното право на избор на претставници на работниците, формирање или зачленување во работничките организации по свој избор, или од ангажирање во колективното договарање, во согласност со националните закони. Клиентот нема да ги дискриминира или да им се одмаздува на работниците кои се претставници, учествуваат или бараат да пристапат кон овие организации или да учествуваат во колективното договарање, ниту пак ќе го попречува основањето или функционирањето на работничките организации. Во согласност со националните закони, клиентот ќе соработува со тие претставници на работниците или работнички организации, како и навремено ќе им обезбедува информации неопходни за суштински преговори. Онаму каде што националното законодавство значително ги ограничува формирањето или функционирањето на работничките организации, клиентот нема да ги ограничува работниците при изготвувањето алтернативни механизми за застапување на нивните интереси и за заштита на нивните права во однос на условите за работа и условите за вработување, во согласност со неговата големина и бројот на вработени. Исто така, клиентот нема да се труди да влијае врз ниту пак да ги контролира овие механизми. Онаму каде што не постојат релевантни одредби во националните закони, клиентот нема да ги обесхрабрува работниците во однос на изборот на претставници на работниците, основањето и зачленувањето во работнички организации по свој избор или од колективното договарање и нема да ги дискриминира или да им се одмаздува на работниците кои учествуваат или бараат да пристапат кон овие организации или да учествуваат во колективното договарање. Клиентот ќе соработува со тие претставници на работниците или работнички организации, како и навремено ќе им обезбедува информации неопходни за суштински преговори.

Плати, бенефиции и услови за работа

16. Платите, бенефициите и условите за работа кои се нудат (вклучувајќи го работното време), генерално треба да бидат споредливи барем со оние кои ги нудат работодавачите на исто ниво во соодветната земја / регионот и во засегнатиот сектор. Прекувремената работа се врши на доброволна основа и се надоместува во согласност со националните закони.
17. Кога клиентот е потписник на колективен договор или е обврзан по други основи да постапува по него, истиот треба да се почитува. Кога не постои таков договор или кога договорот не ги опфаќа условите за работа и условите за вработување, клиентот ќе обезбеди разумни услови за работа и услови за вработување коишто се доследни на националните закони.
18. Клиентот ќе ги идентификува работниците емигранти и да биде сигурен дека истите се ангажирани под суштински еквивалентни услови како и работниците кои не се емигранти и ја работат истата работа.

Сместување на работниците

19. Кога клиентот обезбедува сместување за работниците на проектот, ќе воспостави и спроведе политики коишто го уредуваат квалитетот и управувањето со сместувањето и обезбедувањето услуги. Сместувањето треба да ги исполнува добрите меѓународни практики и да биде доследно на принципите на недискриминација и еднакви можности, вклучувајќи и заштита од сексуално вознемирување и други форми на РБН. Слободата на движење на работниците кон и од местото на сместување обезбедено од страна на работодавачот не треба неразумно да се ограничува.

20. Пред спроведување на какви било колективни отпуштања²⁸ поврзани со проектот, клиентот ќе спроведе анализа на алтернативните решенија за планираното намалување на бројот на вработени. Ако анализата не утврди изводливи алтернативни решенија, клиентот треба да изготви и имплементира план за колективни отпуштања со цел оценување, намалување и ублажување на негативните последици од намалувањето на бројот на вработени, во согласност со националните закони и добрите меѓународни практики и врз основа на начелата за недискриминација и консултации. Процесот на селекција ќе биде транспарентен, заснован на фер, објективни, доследно применети критериуми и ќе подлежи на ефективен механизам за жалби. Клиентот ќе ги почитува сите законски барања и барања засновани на колективно договарање во однос на колективните отпуштања, вклучувајќи и известување на јавните органи и обезбедување информации за работниците и нивните организации, како и консултации со нив. Конечниот план за колективни отпуштања ќе ги рефлектира исходите од консултациите со работниците и нивните организации. Сите неисплатени заостанати плаќања и придонеси за социјално и пензиско осигурување ќе бидат платени: (i) на работниците на денот на или пред раскинувањето на работниот однос; (ii) каде што е соодветно, во корист на работниците: или (iii) во согласност со временската рамка договорена со колективниот договор. Во случаи кога плаќањата се вршат во корист на работниците, на работниците им се обезбедува доказ за извршеното плаќање. Клиентот ќе достави претходно известување до ЕБОР во однос на планираното намалување на бројот на работници и, доколку е побарано од страна на ЕБОР, примерок од предложениот план за колективни отпуштања.

Механизам за жалби

21. Клиентот ќе им обезбеди на вработените (и нивните организации, каде што ги има) ефикасен механизам за жалби, преку кој ќе можат да ги изразат своите жалби во врска со работните места. Клиентот ќе ги информира работниците за постоењето на механизмот за жалби при вработувањето и ќе се погрижи истиот да им биде лесно достапен. Механизмот ќе вклучува учество на претставници на раководството од соодветно ниво и навремено постапување по жалбите, со примена на разбирлив и транспарентен процес преку кој навремено ќе им се обезбедат повратни информации на засегнатите лица, без никакви негативни последици. Механизмот исто така ќе содржи одредби за доверливо поднесување приговори и за обезбедување посебни заштитни мерки, како на пример, пријавување родово базирано насилство. Овој механизам не треба да го спречи пристапот до други судски или административни средства за правна заштита кои може да бидат достапни според закон или постоечки арбитражни постапки или постапки за медијација, ниту да служи како замена за механизмите за жалби обезбедени преку работничките организации или колективните договори.

Работници кои не се вработени кај клиентот

22. Кога клиентот ангажирал работници кои не се вработени кај него, преку изведувачи или други посредници за работа, пред таквото ангажирање, клиентот треба да вложи разумни напори: (i) да ја оцени претходната работа на овие изведувачи или посредници во однос на вработувањето и здравјето и безбедноста при работа со цел да го утврди нивниот сегашен капацитет за спроведување на ова БИ и БИ 4; и (ii) да бара од нив да ги исполнат барањата наведени во ставовите од 7 до 19 и 21 од ова БИ и ставовите од 11 до 15 од БИ 4.
23. Клиентот ќе ги утврди ризиците поврзани со вработувањето, ангажирањето и демобилизацијата на работниците на проектот од трети страни и ќе воспостави пропорционални политики и процедури за управување и следење на извршувањето на работата на работниците на трети страни во врска со проектот и барањата од ова БИ. Исто така, клиентот ќе вложи разумни напори за да ги вклучи овие барања во договорите со тие трети страни – работодавачи и, онаму каде што е соодветно, ќе изготви и спроведе договор за управување со изведувачи. Во случај на ангажирање подизведувачи, клиентот ќе вложи разумни напори за да обезбеди третите страни да вклучат еквивалентни барања во нивните договори со нивните подизведувачи.
24. Клиентот ќе осигури работниците кои не се негови вработени да имаат пристап до ефективен механизам на жалби кој е во согласност со барањата од ова БИ. Во случаи кога третата страна не може да обезбеди механизам за жалби, клиентот треба да обезбеди ефикасен механизам за жалби, наменет за работниците ангажирани од третата страна.

Синцир на набавки

25. Како дел од процесот на оценување на синцирот на набавки утврден во БИ 1, клиентот ќе го утврди и оцени ризикот од злоупотреба на детски труд и принудна работа²⁹ во рамките на работењето на неговите главни добавувачи³⁰.
26. Доколку при оваа оценка на ризик се утврди постоењето на или значителен ризик од злоупотреба на детски труд или принудна работи во рамките на работењето на главните добавувачи спротивно на стандардите на МОТ, или доколку се пријавени значителни ризици од злоупотреба на детски труд или принудна работа во пониските нивоа на синцирот на набавки за стоки и материјали кои се неопходни за основните оперативни функции на проектот, клиентот ќе преземе соодветни чекори за да го коригира тоа во согласност со следните барања:
- (i) Во врска со злоупотребата на детски труд, клиентот ќе вложи напори со најдобри намери за решавање или ублажување на проблемот. Клиентот треба да продолжи да набавува стоки или материјали од добавувачот само ако добил задоволително ветување или доказ од добавувачот дека е посветен да спроведе програма во согласност со добрите меѓународни практики за елиминирање на таквите практики во разумен рок. Клиентот редовно ќе известува за напредокот во спроведувањето на програмата.
 - (ii) Во случај на користење на принудна работа, клиентот ќе продолжи со набавка на стоки или материјали од тој добавувач единствено ако добил задоволително ветување или докази дека добавувачот презел соодветни чекори за

²⁸ Колективните отпуштања ги опфаќаат сите повеќекратни отпуштања кои резултираат од економски, технички или организациски причини или други причини кои не се поврзани со извршувањето на работата или други лични причини.

²⁹ Како што е утврдено во Конвенциите на МОТ 138, 182, 29, 105

³⁰ Види БИ 1, став 28 за дефинициите на примарни добавувачи и основни оперативни функции на проектот.

елиминирање на околностите коишто се карактеризираат како принудна работа; и

- (iii) Кога постои ризик од користење детски труд и/или принудна работа, клиентот редовно ќе ги следи неговите главни добавувачи, со цел да утврди какви било значителни промени во неговиот синџир на набавки и нови ризици или инциденти поврзани со детски труд и/или принудна работа. Покрај тоа, онаму каде што постои ризик од нанесување штета на работниците на главниот добавувач, клиентот ќе побара од соодветниот примарен добавувач да воведи процедури и други контролни мерки за спречување или намалување на ризикот од нанесување штета на здравјето и безбедноста на работниците. Тие процедури и контролни мерки подлежат на периодична контрола од клиентот за да се осигури нивната ефикасност.

- 27. Способноста на клиентот целосно да се справи со овие ризици зависи од нивото на контрола на управување на клиентот или влијанието врз неговите главни добавувачи. Кога не е возможно да се спроведат корективни мерки, клиентот ќе го преориентира засегнатиот примарен добавувач во текот на разумна временска рамка договорена со ЕБОР кон добавувачи кои можат да покажат дека се усогласени со ова БИ.

Барање за изведба број 3 на ЕБОР: Ефикасно користење на ресурси и спречување и контрола на загадувањето

Вовед

1. Ова Барање за изведба (БИ) го утврдува пристапот на нивото на проектот за влијанијата врз климата и емисиите на гасови кои предизвикуваат ефект на стаклена градина (стакленички гасови), управувањето со ресурсите и спречување и контрола на загадувањето³¹. Се надоврзува на хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата, начелото според кое штетата врз животната средина прво треба да се коригира на изворот, и начелото според кое загадувачот треба да плати. Ризиците поврзани со проектот и влијанијата поврзани со користењето на ресурсите и создавањето на отпад и емисии треба да се оценуваат во контекст на локацијата на проектот и локалните еколошки услови. Треба да се усвојат соодветни мерки за ублажување на влијанијата, технологии и практики за ефикасно и ефективно користење на ресурсите, спречување и контрола и избегнување на загадувањето, сведување на минимум и намалување на емисиите на стакленички гасови (GHG).
2. Ова БИ, исто така, го потврдува новопојавениот концепт и практика на Циркуларна економија³² и/или обновување на ресурсите, онаму каде што можат да се создадат употребливи и вредни производи или да се добијат од она што претходно се сметаше за отпад³³.
3. Ова БИ ја потврдува важноста од користење на најдобрите достапни техники и добрите меѓународни практики за оптимизирање на користењето на ресурсите и ефикасно спречување и контрола на загадувањето.

Цели

4. Целите на ова БИ се:
 - усвојување на пристап на хиерархија на мерки за ублажување со кои ќе се опфатат негативните влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина кои произлегуваат од користењето на ресурсите и загадувањето кое е предизвикано од проектот;
 - избегнување, сведување на минимум и управување со емисиите на стакленички гасови резултат на проектот;
 - избегнување, сведување на минимум и управување со ризиците и влијанијата поврзани со опасни супстанции и материјали, вклучително и пестициди; и

- идентификување, каде што е изводливо, можности за подобрување на ефикасноста на ресурсите на ниво на проект.

Делокруг на примена

5. Ова БИ се применува на сите проекти кои се директно финансирани од страна на ЕБОР како што е утврдено во Политиката за животна средина и социјални аспекти. Како дел од процесот на оценка на животната и социјалната средина, клиентот ќе ги утврди релевантните барања од ова БИ, како и начинот на кој ќе бидат опфатени и управувани во текот на животниот циклус на проектот. Имплементацијата на активностите потребни за исполнување на барањата на ова БИ ќе се води според целокупниот Систем за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС) на клиентот и Планот за управување со животната и социјалната средина (ПУЖСС) специфични за проектот.

Барања

Ефикасност на користењето на ресурсите

6. Процесот на оценка на животната и социјалната средина ќе ги идентификува можностите и алтернативните решенија за ефикасно користење на ресурсите поврзани со проектот во согласност со ДМП. При тоа, клиентот ќе усвои технички и финансиски изводливи³⁴ и економични³⁵ мерки за сведување на потрошувачката на минимум и за подобрување на ефикасноста при користењето на енергијата, водата и другите ресурси и материјали, како и за преработка, повторно користење или пренамена на отпадните материјали при имплементацијата на проектот. Главниот фокус ќе биде ставен на активностите кои се сметаат за основни функции на проектот, но исто така ќе бидат земени предвид и сличните можности во останатите деловни активности на клиентот кои не се дел од проектот. Каде што има достапни споредбени податоци, при оценувањето клиентот треба да направи споредба на неговото работење со ДМП со цел да се утврди релативно ниво на ефикасност.
7. Клиентот треба да интегрира мерки за ефикасно користење на ресурсите и начела за почисто производство во дизајнот на производите и производните процеси, со цел да се зачуваат сировините, енергијата и водата и да се избегне и да се намали создавањето на отпадни материјали.

³¹ Поимот „загадување“ се однесува на опасни и неопасни хемиски загадувачи во цврста, течна или гасовита состојба и вклучува други компоненти како што се испуштање термички отпад во водите, емисии на краткотрајни и долготрајни загадувачи на климата, контаминација на животната средина (вклучувајќи почва, воздух и вода), непријатни мириси, бучава, вибрации, зрачење, електромагнетна енергија и создавање потенцијални визуелни влијанија, вклучувајќи светлина.

³² Како што е наведено во Пакетот за циркуларна економија на Европската комисија.

³³ Како што е дефинирано со Директивата 2008/98/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот од 19 ноември 2008 година за отпад и укинување на одредени директиви (Рамковна директива за отпад на ЕУ).

³⁴ Техничката изводливост се базира на тоа дали предложените мерки и активности можат да се имплементираат со комерцијално достапните вештини, опрема и материјали, земајќи ги предвид преовладувачките локални фактори како што се климата, географијата, инфраструктурата, безбедноста, управувањето, капацитетот и работната сигурност. Финансиската изводливост се базира на комерцијалните согледувања, вклучувајќи го и релативниот степен на дополнителни трошоци за донесување такви мерки и активности споредено со проектната инвестиција, работењето и трошоците за одржување.

³⁵ Економичноста се утврдува во согласност со капиталните и оперативни трошоци и финансиските придобивки од предвидената мерка во текот на животниот циклус на проектот.

Вода

8. Сите технички и финансиски изводливи и економични можности за сведување на користењето на вода на минимум и преработка заради користење во согласност со ДМП треба да се утврдат и да се сметаат како дел од подготовката на проектот. Кога треба да се обезбеди посебно водоснабдување за потребите на проектот, клиентот треба да се обиде, каде што е изводливо, да користи вода за технички цели која не е соодветна за користење за луѓето.
9. За проекти со висока побарувачка за вода (повеќе од 5.000 m³/дневно), треба да се примени следново:
 - ќе се подготви и води детален биланс за користење на водата во текот на процесот на оценување и за истото ќе се поднесе извештај до ЕБОР на годишна основа;
 - ќе се направи проценка на конкретното користење на водата (мерено по количина на вода потрошена по единица производство);
 - работењето ќе биде во согласност со достапните стандарди за ефикасно користење на водата во индустријата и ДМП; и
 - треба да се утврдат можности за постојано подобрување во поглед на ефикасноста на користењето на водата и нејзиното преработка заради користење.
10. Како дел од процесот на оценка на животната и социјалната средина, клиентот ќе ги разгледа потенцијалните кумулативни влијанија за користење на водата врз корисниците, трети страни и локалните екосистеми. Оваа оценка исто така ќе ги земе предвид потенцијалните влијанија од климатските промени. Онаму каде што се утврдени негативни ризици и влијанија, клиентот ќе примени соодветни мерки за ублажување на тие ризици и влијанија во согласност со пристапот на хиерархија на мерки за ублажување на влијанијата и ДМП.

Отпад³⁶

11. Клиентот ќе го избегне или ќе го сведе на минимум создавањето отпадни материјали, како и во најголема можна практична мера ќе ја намали нивната штетност. Кога создавањето на отпад не може да се избегне, но е сведено на минимум, клиентот ќе се погрижи за повторна употреба, рециклирање или преработка на отпадот заради искористување, или ќе го користи како извор на енергија на начин кој е безбеден за здравјето на луѓето и животната средина. Кога отпадот не може да се рециклира, повторно да се користи или преработи заради искористување, клиентот треба соодветно да го третира и/или отстрани на начин кој е безбеден за животната средина, што вклучува соодветна контрола на емисиите и остатоците што произлегуваат од ракувањето и обработката на отпадниот материјал, и каде што е релевантно, во согласност со применливите стандарди за животна средина на ЕУ.

12. Ако создадениот отпад се смета за опасен според националните и/или регулативите на ЕУ, клиентот ќе ги земе предвид ограничувањата кои се однесуваат на прекуграничното движење на отпадот и други применливи правни барања.
13. Кога отстранувањето на отпадот се врши надвор од локацијата и/или го врши трета страна, клиентот ќе обезбеди документација за хронолошкото постапување со отпадот до крајната дестинација и ќе користи изведувачи кои се лиценцирани од соодветните надлежни органи. Клиентот ќе води соодветна грижа во однос на управувањето со отпадот.

Спречување и контрола на загадувањето

14. При процесот на оценка на животната и социјалната средина, клиентот ќе ги утврди соодветните методи, технологии и практики („техники“) за спречување и контрола на загадувањето кои треба да се применат во проектот. Оценувањето треба да ги земе предвид карактеристиките на постројките и работењето кои се дел од проектот, географската локација на проектот и локалните услови на животната средина. Процесот на оценување треба да утврди технички и финансиски изводливи и економични техники за спречување и контрола на загадувањето кои се креирани за најефикасно избегнување или сведување на минимум на негативните влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина. Техниките применети во проектот ќе им дадат предност на мерките за спречување или избегнување на ризиците и влијанијата пред мерките за сведување на минимум и намалување, во согласност со хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата и ДМП, и истите ќе бидат соодветни на природата и обемот на негативните ризици и влијанија поврзани со проектот.
15. Клиентите треба да ги структурираат проектите во согласност со релевантните применливи стандарди за животна средина на ЕУ, онаму каде можат да се применат на ниво на проектот³⁷. Проектите, кои поради нивната природа и обем подлежат на Директивата на ЕУ за индустриски емисии³⁸, треба да ги исполнуваат Најдобрите достапни техники (НДТ) на ЕУ и поврзаните нивоа за емисии како што се утврдени во Заклучоците за НДТ на ЕУ, без оглед на локацијата.
16. Онаму каде што не постојат применливи стандарди за животна средина на ЕУ на ниво на проект, клиентот во договор со ЕБОР треба да утврди други соодветни стандарди за животна средина во согласност со ДМП. Покрај тоа, проектите ќе бидат подготвени во согласност со применливото национално законодавство и ќе се одржуваат и управуваат во согласност со националните закони и други применливи регулаторни барања. Кога прописите на земјата-домаќин се разликуваат од нивоата и мерките предвидени во применливите стандарди за животна средина на ЕУ или други утврдени соодветни стандарди за животна средина, од проектите се очекува да бидат во согласност со построгите прописи.

³⁶ За цели на ова БИ, отпадот се дефинира како хетерогена мешавина на гасовити, течни и/или цврсти супстанции/материјали кои треба да бидат обработени со користење на соодветни физички, хемиски и/или биолошки процеси, пред да може безбедно да се депонираат во животната средина.

³⁷ За цели на ова БИ, еколошките стандарди на ЕУ можат да се применат на ниво на проект каде што документот на подзаконските акти на ЕУ содржи јасни квантитативни или квалитативни барања коишто можат да се применат на ниво на проект (за разлика од, на пример, на ниво на околина).

³⁸ Директива 2010/75/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 24 ноември 2010 година за индустриски емисии (интегрирано спречување и контрола на загадувањето).

17. Проектите уште од самиот нивен почеток треба да ги исполнат применливите стандарди за животна средина на ЕУ или други договорени стандарди за животна средина, како и националните регулаторни барања. Кога проектите вклучуваат постојни постројки и/или работење, овие постројки и/или работење треба да ги исполнат барањата од став 15 и/или 16, во разумен временски период, кој треба да се утврди со формално оценување на нивните резултати во однос на применливите стандарди.
18. Во однос на проекти лоцирани во земјите-членки на ЕУ и во земји-пристапнички, земји кандидати и земји потенцијални кандидати за членство во ЕУ кои вклучуваат обнова на постојни објекти и/или работење и каде се утврдени релевантните применливи еколошки стандарди на ЕУ, временската рамка за постигнување на усогласеност со овие стандарди ќе ги вклучува сите временски рамки договорени на национално ниво. За проекти во сите останати земји, временската рамка за постигнување на усогласеност со применливите стандарди за животна средина на ЕУ ќе ги вклучува локалните услови и трошокот за примена и ќе биде во согласност со Европската политика за добрососедски односи и сите билатерални договори и акциони планови договорени помеѓу ЕУ и релевантната земја домаќин.
19. Во текот на животниот циклус на проектот, клиентот ќе применува техники за спречување и контрола на загадувањето во согласност со хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата со цел да се сведат на минимум потенцијалните негативни влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина, а истовремено проектот да остане технички и финансиски изводлив и економичен. Ова важи за испуштање на загадувачки материји како резултат на рутински, нерутински или случајни околности.

Стакленички гасови

20. Во текот на процесот на оценка на животната и социјалната средина, клиентот ќе разгледа алтернативни решенија и ќе имплементира технички и финансиски изводливи и економични опции, за да се избегнат или да се сведат на минимум емисиите на стакленички гасови, поврзани со проектот во текот на подготовката и спроведувањето на проектот. Овие опции можат да вклучат, но не се ограничени на алтернативни проектни локации, техники или процеси, користење на обновливи извори или извори на енергија со ниска емисија на јаглерод, одржливи практики за управување со земјоделството, шумарството и добитокот, намалување на неконтролирана емисија и намалување на гасови за горење.
21. За проектите кои (1) имаат или од кои се очекува да имаат бруто емисии од повеќе од 100.000 тони на CO₂ еквивалент на годишно ниво, или (2) се очекува да резултираат со нето промена во емисиите, позитивни или негативни, од повеќе од 25.000 тони на CO₂ еквивалент на годишно ниво по инвестирањето, клиентот треба да ги мери овие емисии во согласност со Протоколот на ЕБОР за оценување на емисиите на стакленички гасови. Делокругот на оценување на стакленички гасови ги вклучува сите директни емисии од постројките, активностите и работењето кои се дел од проектот, како и индиректните емисии поврзани со производството на енергија која се користи во рамките на проектот. Мерењето на емисиите на стакленички гасови клиентот, ќе го спроведува еднаш годишно и за истото ќе поднесува извештај до ЕБОР.

Безбедно користење и управување со опасни супстанции и материјали

22. Во сите активности директно поврзани со проектот, клиентот ќе се стреми да ја избегне или сведе на минимум употребата на опасни супстанции и материјали, како и да ја разгледа можноста за употреба на помалку опасни замени за такви супстанции и материјали со цел да се заштити здравјето на луѓето и животната средина од нивните потенцијално штетни влијанија. Кога користењето не може да се избегне или замени, клиентот ќе примени соодветни мерки за управување со ризици, со цел да се сведе на минимум или да се контролира испуштањето на такви супстанции / материјали во воздухот, водата и / или почвата, како резултат на нивното производство, транспорт, ракување, чување, употреба и отстранување поврзано со проектните активности.
23. Клиентот ќе избегнува производство, трговија и употреба на опасни супстанции и материјали кои се предмет на меѓународна забрана или нивно постепено укинување, заради нивната висока токсичност за живите организми, слабата разградливост во природата, можноста да се акумулираат во ткивото на живи суштества (биоаккумуляција), или потенцијалот за осиромашување на озонската обвивка.

Управување со штетници

24. Клиентите кои управуваат или користат пестициди, ќе дефинираат и ќе спроведат концепт на интегрирана заштита од штетници (Integrated Pest Management- IPM) и / или интегрирана заштита од преносители на болести (Integrated Vector Management - IVM) во однос на активностите за управување со заштитата од штетници. Програмата на клиентот за IPM и IVM ќе вклучува координирано користење на информации поврзани со штетниците и заштитата на животната средина, заедно со достапните методи за контрола на штетници, вклучувајќи ги и традиционалните, биолошките, генетските и хемиските средства за да се спречат неприфатливи нивоа на штета од штетниците. Кога активностите за заштита од штетници вклучуваат употреба на пестициди, клиентот ќе се стреми да се намали влијанието на пестицидите врз биолошката разновидност, здравјето на луѓето и пошироката животна средина, како и генерално да се постигне поодржлива употреба на пестициди, да се постигне значително намалување во севкупните ризици и на употребата на пестициди, во согласност со неопходните мерки за заштита на засеаните култури.
25. Одржливото користење на пестициди ќе вклучува:
 - избегнување, или ако тоа не е можно, сведување на минимум на влијанијата на пестицидите врз биолошката разновидност, здравјето на луѓето и пошироката животна средина;
 - намалување на нивоата на штетни активни супстанции со заменување на најопасните со побезбедни (вклучувајќи и нехемиски) алтернативни решенија;
 - избор на пестициди кои се помалку токсични, за коишто се знае дека се ефикасни против конкретните видови, а кои имаат минимално влијание врз другите видови, како што се инсекти-опрашувачи и животната средина;
 - промовирање на фармерството за кое е потребно користење на мали или никакви количини на пестициди, а кое се потпира на IPM и IVM стратегии; и

- минимизирање на штетата врз природните непријатели на конкретните штетници и спречување на развојот на толеранција кон пестициди кај штетниците.

26. Клиентот ќе ракува, складира, користи и отстранува пестицидите во согласност со ДМП.

Барање за изведба број 4 на ЕБОР: Здравје, безбедност и сигурност

Вовед

1. Ова Барање за изведба (БИ) ја потврдува важноста од управување со ризиците по здравјето, безбедноста и сигурноста поврзани со проектните активности на работниците, населението и потрошувачите кои се засегнати од проектот, во согласност со хиерархијата на мерки за контрола на ризици³⁹. Со обезбедување на безбедни, здрави и сигурни услови за работа на работниците, клиентите можат да постигнат значителни материјални придобивки, како што се подобрување на ефикасноста и продуктивноста на работата.
2. Проектните активности, опремата и инфраструктурата можат да го зголемат потенцијалот за изложување на работникот и населението на здравствени, безбедносни и сигурносни ризици, вклучувајќи ги оние поврзани со мобилизација, изградба, пуштање во работа, ракување, одржување, престанок со работа или затворање, повторно започнување со работа и транспорт на стоки и услуги.
3. Клиентите имаат примарна одговорност да им обезбедат безбедни и здрави услови на своите работници и да ги информираат, насочат, обучат, надгледуваат и да ги советуваат работниците за прашањата поврзани со здравје и безбедност. Работниците се одговорни активно да соработуваат со своите работодавачи и да се грижат за своето здравје и безбедност и за здравјето и безбедноста на другите.
4. Иако е свесен за улогата на релевантните органи во заштитата и унапредувањето на здравјето и безбедноста на јавноста, клиентот е обврзан да управува со ризиците по здравјето, безбедноста и сигурноста на населението засегнато од проектот.

Цели

5. Целите на ова БИ се:
 - заштита и унапредување на здравјето, безбедноста и сигурноста на работниците со обезбедување на безбедни, здрави и сигурни работни услови и со имплементација на систем за управување, соодветен на ризиците поврзани со проектот; и
 - утврдување, оценување и управување со ризиците по здравјето, безбедноста и сигурноста на населението и потрошувачите засегнати од проектот, за време на животниот циклус на проектот, како при редовни, така и при вонредни активности.

Делокруг на примена

6. Ова БИ се применува на сите проекти кои се финансирани од страна на ЕБОР како што е утврдено во Политиката за животна средина и социјални аспекти. Како дел од процесот на оценка на животната и социјалната средина, клиентот ќе ги утврди релевантните барања од ова БИ, како и начинот на кој ќе бидат опфатени и управувани во текот на животниот циклус на проектот. Потенцијалните ризици врз работниците и населението засегнати од проектот можат да варираат во зависност од фазата на проектот, вклучувајќи ја мобилизацијата, изградбата, пуштањето во работа, работењето, одржувањето и престанок со работа или затворањето и повторно започнување со работа на проектот. Со имплементацијата на активностите потребни за исполнување на барањата на ова БИ се управува како составен дел на Системот за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС) и/или Планот за управување со животната и социјалната средина (ПУЖСС) на клиентот, како што е наведено во БИ 1.
7. Деталните барања за спречување и контрола на ризиците по здравјето на луѓето и влијанијата врз животната средина како резултат на загадувањето, се дадени во БИ 3.

Барања

Општи барања за управување со здравје и безбедност

8. Клиентот ќе усвои мерки за идентификување и спречување на несреќи, повреди и болести на работниците и населението засегнато од проектот, кои можат да настанат како резултат од, во врска со, или да се појават за време на проектните активности, како последица на што ќе подготви и имплементира превентивни и заштитни мерки и планови за управување со ризиците по здравјето и безбедноста во согласност со хиерархијата на мерки за контрола на ризици и во согласност со добрите меѓународни практики.
9. Клиентот ќе им обезбеди на работниците и на населението засегнато од проектот релевантни информации, упатства и обуки поврзани со здравствените и безбедносните опасности, ризици, заштитни и превентивни мерки и активности за итни случаи коишто се потребни за нивното здравје и безбедност во текот на траењето на проектот.
10. Во случај да дојде до несреќа, повреда или болест за време на работата поврзана со проектот, или ако постои можност да дојде до таков настан, клиентот ќе ги испита, документира и анализира наодите и ќе донесе мерки за спречување на нивно повторно појавување и, каде што се бара со закон, ќе ги извести и ќе соработува со релевантните надлежни органи. Клиентот ќе обезбеди соодветен финансиски надомест за сите лица кои претрпеле повреда или болест предизвикани од проектните активности.

³⁹ Хиерархија на мерки за контрола на ризици се однесува на: (i) елиминирање на ризикот; (ii) намалување на ризикот со замена на опасната состојба или супстанција со неопасна или помалку опасна супстанција; (iii) изолирање на ризикот за да се спречи изложување; (iv) воведување инженерски контроли кои колективно ја штитат работната сила и заедницата; и (v) обезбедување информации, упатства и обука за работниците и заедниците, како што е соодветно, за ризиците, безбедните системи за работа, плановите за итни случаи, барањата за известување и задолжителниот надзор.

Безбедност и здравје при работа

11. Клиентот ќе им обезбеди на сите работници безбедно и здраво работно место, земајќи ги предвид ризиците поврзани за својот конкретен сектор и специфичните видови на опасности кои можат да бидат присутни. Клиентот ќе ги утврди безбедносните и здравствените ризици и заштитни мерки соодветни на фазата, димензиите и природата на проектот во согласност со релевантните применливи стандарди на ЕУ за Безбедност и здравје при работа⁴⁰ и ДМП. Клиентот ќе направи соодветна процена на нивото на ризик и ќе подготви план за здравје и безбедност за конкретниот проект, онаму каде истото е соодветно, кој ќе биде интегриран во Системот за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС). Планот периодично ќе се ревидира за да се оцени неговата ефикасност за справување со поврзаните ризици.
12. Клиентот ќе планира и имплементира мерки за безбедност и здравје при работа со помош на лице одговорно за безбедност и здравје при работа, во согласност со хиерархијата на мерки за контрола на ризици и да обезбеди лична заштитна опрема која е бесплатна за работниците. Клиентот ќе побара од работниците кои не се вработени кај клиентот, изведувачите или трети страни, кои се ангажирани за работа на проектните локации или за извршување задачи кои се директно поврзани со основните функции на проектот, да го почитуваат планот за здравје и безбедност.
13. Во текот на која било работна активност, клиентот ќе осигури дека сите работници имаат постојан и соодветен надзор со цел да се осигури безбедно користење на опремата за работа и соодветна имплементација и спроведување на безбедносните и здравствените процедури и правила.
14. Клиентот ќе го следи здравјето и добросостојбата на своите работници и ќе се консултира со работниците за обврските за безбедност и здравје при работа, ќе ги охрабри работниците да престанат со работа во ситуации на непосредна опасност и ќе пријават какви било небезбедни дејствија и услови на работното место. Тоа вклучува, но не е ограничено на, истрага на несреќи, процена на ризици, креирање на безбедни системи за работа и избор на работна опрема.
15. Во случај на специфични ризици поврзани со одредени работни активности кои можат да резултираат во негативни влијанија врз здравјето, безбедноста и добросостојбата на работниците со чувствителни карактеристики, како што се возраст, пол, инвалидитет или краткорочни или долгорочни здравствени состојби, клиентот ќе спроведе подетална процена на ризиците и ќе направи прилагодувања со цел да се спречат повреди или болести.

Здравје и безбедност на населението

16. Клиентот ќе ги утврди и оцени ризиците и негативните влијанија поврзани со проектот врз здравјето и безбедноста на потенцијално засегнатото население од проектот и ќе развие мерки за заштита, спречување и ублажување пропорционални на влијанијата и ризиците и соодветни на фазата, димензиите и природата на проектот. Клиентот ќе комуницира со населението засегнато од проектот и со други заинтересирани страни, како што е соодветно, во врска со мерките и плановите за ублажување. Овие мерки ќе бидат во согласност со хиерархијата на мерки за контрола на ризици и ДМП.

17. Мерките за избегнување или ублажување на здравствените и безбедносните влијанија врз населението поврзани со проектот, можат да бидат одговорност на релевантните јавни органи. Под овие околности, клиентот ќе ја разјасни својата улога и одговорности во однос на известувањето и соработката со релевантните надлежни органи.

Родово базирано насилство

18. Клиентот ќе ги процени ризиците за родово базирано насилство поврзани со проектот во однос на сексуално вознемирување, сексуална експлоатација и злоупотреба на лица и заедници засегнати од проектот. Онаму каде што е соодветно, клиентот ќе донесе конкретни мерки за спречување и справување со овие ризици, вклучително и да обезбеди доверливи канали за пријавување инциденти и за обезбедување поддршка.

Конкретни барања за управување со здравје и безбедност

Инфраструктура, објект и дизајн на опрема и безбедност

19. Клиентот ќе ги вклучи здравствените и безбедносните аспекти во дизајнот, градбата, пуштањето во употреба, работењето, одржувањето и престанокот со работа на структурните елементи или компоненти на проектот во согласност со ДМП, земајќи ги предвид здравствените и безбедносните ризици на трети страни и населението засегнато од проектот. Структурните елементи треба да бидат дизајнирани и изградени од страна на квалификувани професионалци. Ќе се спроведат безбедносни и противпожарни проверки од трети страни за сите нови јавни објекти и за нивното поголемо реновирање пред нивното пуштање во употреба или користење.
20. Изградбата и поголемо реновирање на објектите кои се користат за комунални цели треба да се проектираат во согласност со начелото за универзален пристап⁴¹.
21. Кога структурните елементи или компоненти, како што се брани, јаловишта или депонији за пепел се наоѓаат на локации со висок ризик и кога секој нивен дефект или хаварија може да ги загрози здравјето и безбедноста на работниците и населението, клиентот треба да ангажира еден или повеќе квалификувани експерти со релевантно и докажано искуство во слични проекти, независно од експертите кои биле одговорни за проектирањето и изградбата. Тие треба да извршат ревизија во раната фаза на развојот на проектот, како и во текот на подоцнежните фази на проектот, како што се проектирање, изградба, работење и пуштањето во употреба за да ја потврдат безбедноста и структурниот интегритет на таквите структурни елементи или компоненти.

⁴⁰ Стандардите за безбедност и здравје при работа на ЕУ претставуваат суштински барања во законодавните барања на ЕУ на полето на безбедност и здравје при работа и ги утврдуваат минималните барања за безбедност и здравје за заштита на работниците.

⁴¹ Универзален пристап значи безбеден и инклузивен пристап за луѓе од сите возрасти и способности во разни ситуации и под разни околности.

Заштита од опасни материи

22. Клиентот ќе ја спречи или сведе на минимум можноста работниците и населението кои се засегнати од проектот да бидат изложени на опасни материи⁴² кои можат да бидат испуштени во рамките на проектот преку донесување хиерархија на мерки за контрола на ризици. Во случај кога постои можност работниците и население засегнато од проектот да бидат изложени на опасности, клиентот ќе посвети особено внимание за да се справи со нивната изложеност со елиминирање, заменување или изолирање на условите или супстанциите кои што ја предизвикуваат опасноста.
23. Кога опасните материи се дел од постојните постројки или работење поврзано со проектот, клиентот ќе постапува со особено внимание при спроведувањето на активностите за пуштање во употреба, одржување и престанок со работа, со цел да се спречи изложување на работниците и населението засегнато од проектот на такви опасни материи. Кога користењето на тие материјали не може да се избегне, клиентот ќе превземе потребни мерки за безбедно ракување, чување, транспорт и отстранување во согласност со ДМП.
24. Клиентот ќе направи разумни напори за да осигури безбеден и сигурен транспорт на опасни материи, вклучително и отпад, како и да спроведе мерки за да се избегне или намали изложеноста на населението засегнато од проектот.

Безбедност на производите

25. Во случаи кога проектот вклучува производство на и/или трговија со потрошувачки производи, клиентот ќе обезбеди безбедност на производите преку добар дизајн и процесите за производство, како и соодветно чување, ракување и транспорт за дистрибуција на производите. Треба да се следат добрите меѓународни практики, вклучувајќи ги и општите безбедносни барања специфични за стандардите и кодексите на работа за безбедност на производите во одреден деловен сектор или земја.
26. За време на процесот на оценување на проектот, клиентот ќе ги идентификува и оцени ризиците по здравјето и безбедноста на потрошувачите поврзани со неговите производи во текот на нивниот животен циклус. Пристапот до безбедност на производите ќе ја следи хиерархијата на мерки за контрола на ризици, а на потрошувачите ќе им се обезбедат соодветни информации за здравствените и безбедносни ризици поврзани со производот. За ситуации каде се вклучени производи кои можат да бидат сериозна закана по здравјето, клиентот ќе обезбеди можност за повлекување на производите и ќе воспостави политики и процедури за повлекување на производи.

Здравствени и безбедносни ризици во услугите за населението

27. Во случаи кога проектот вклучува обезбедување услуги за населението, клиентот ќе ја осигури безбедноста и квалитетот на тие услуги и ќе имплементира соодветни системи за управување со квалитет со цел да осигури дека тие услуги не претставуваат ризици по здравјето и безбедноста на работниците или населението.

⁴² Опасни материи се однесува на супстанции, кои имаат едно или повеќе опасни својства, што може да резултира со значителен негативен ефект врз животната средина или здравјето на луѓето.

⁴³ Програма за соодветна употреба на антимикробни средства е координирана програма дефинирана од Светската здравствена организација која промовира соодветна употреба на антимикробни средства (вклучително и антибиотици), го подобрува исходот за пациентите, ја намалува отпорноста на микробите и го намалува ширењето на инфекции предизвикани од организми отпорни на повеќе лекови.

28. Во случаи кога проектот вклучува обезбедување на јавни услуги, клиентот ќе ги вклучи начелата на универзален пристап, колку што е можно повеќе.
29. Во случаи кога проектот вклучува обезбедување на здравствени услуги и/или употреба на антибиотици, клиентот ќе вклучи програма за соодветна употреба на антимикробни средства⁴³.

Безбедност на сообраќајот и патиштата

30. Клиентот ќе ги утврди, оцени и следи потенцијалните ризици во сообраќајот и безбедноста на патиштата по работниците и населението засегнато од проектот во текот на животниот циклус на проектот и, каде што е соодветно, ќе подготви мерки и планови со кои ќе ги опфати истите. За проекти во рамките на кои што се користи подвижна опрема на јавни патишта и други форми на инфраструктура, клиентот ќе се обиде да спречи настанување на несреќи и повреди на населението поврзани со работењето на таа опрема.
31. Клиентот ќе ги земе предвид релевантните стандарди на ЕУ за управување со безбедноста на патиштата и сообраќајот⁴⁴, ќе утврди мерки за безбедност на патиштата за моторизирани и за немоторизирани корисници на патиштата и ќе вклучи технички и економски изводливи и економични компоненти за безбедност на патиштата во подготовката на проектот со цел да се ублажат потенцијалните влијанија од безбедноста на патиштата кај локалното засегнато население. Онаму каде што е соодветно, клиентот ќе спроведе ревизија на безбедноста на патиштата за секоја фаза од проектот и рутински ќе ги следи извештаите за инциденти и несреќи со цел да се идентификуваат и решат проблемите или негативните безбедносни трендови. За клиенти со возила или возен парк (во нивна сопственост или изнајмени), клиентот ќе воведо аранжмани за ДМП на управување со ризиците на патиштата и во сообраќајот⁴⁵ и ќе им обезбеди на работниците соодветна обука за безбедност на возачот и возилото. Клиентот ќе обезбеди редовно одржување на сите возила во рамките на проектот.

Природни опасности

32. Клиентот ќе ги утврди и оцени потенцијалните ризици предизвикани од природни опасности, како што се земјотреси, суши, лизгање на земјиштето или поплави, доколку се поврзани со проектот. За тоа може да биде потребно клиентите да направат процена на ранливоста на проектот на ризици предизвикани од климатските промени и да утврдат соодветни мерки за отпорност и адаптација на климата кои треба да бидат интегрирани во подготовката на проектот.
33. Клиентот ќе ги избегне и/или сведе на минимум ризиците предизвикани од природни опасности или промени во користењето на земјиштето кон што можат да придонесат проектните активности.

⁴⁴ Во согласност со целите на Директивата 2008/96/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот од 19 ноември 2008 година за управување со безбедноста на патната инфраструктура.

⁴⁵ Во согласност со добрата меѓународна практика како што е ISO 39001 Управување со безбедноста на сообраќајот на патиштата

Изложеност на болести

34. Со цел да се спречи или сведе на минимум можноста работниците и населението засегнато од проектот да бидат изложени на болести, земајќи ја предвид различната изложеност и високата чувствителност на ранливите групи, клиентот ќе подготви соодветни мерки за ублажување на влијанијата, во консултација со релевантните надлежни органи. Клиентот ќе преземе мерки со цел избегнување или сведување на минимум на пренесувањето на заразни болести кои што можат да бидат поврзани со доаѓањето на привремени и/или постојани работници во рамките на проектот.
35. Кога одредени болести се ендемски за населението засегнато од проектот, клиентот се поттикнува во текот на животниот циклус на проектот да ги идентификува можностите за подобрување на условите кои би можеле да помогнат да се намали нивната појава како кај работниците, така и кај населението засегнато од проектот. Клиентот ќе преземе мерки со цел избегнување или сведување на минимум на пренесувањето на заразни болести и спречување на родово базирани ризици кои можат да бидат поврзани со доаѓањето на привремени и/или постојани работници во рамките на проектот.

Подготвеност и реагирање во итни случаи

36. Клиентот ќе биде подготвен да спречи и да одговори на инциденти, несреќи и итни случаи на начин соодветен на оперативните ризици поврзани со проектот и потребата да се спречат или сведат на минимум нивните потенцијални негативни влијанија, во согласност со применливите барања на надлежните органи и ДМП⁴⁶.
37. Клиентот ќе ги утврди и оцени опасностите од големи несреќи и ќе ги преземе сите неопходни мерки за спречување на сериозни несреќи или ограничување на нивните ризици по работниците, населението засегнато од проектот и негативните влијанија врз животната средина, со цел да се обезбеди високо ниво на заштита на луѓето и животната средина на конзистентен и ефективен начин. Овие мерки ќе бидат утврдени во рамките на политиката за спречување на големи несреќи / подготвеност за итни случаи и во соодветен план за управување, вклучен во севкупниот Систем за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС) на клиентот. Овој план ќе вклучува организациски структури, одговорности, процедури, комуникација, обуки, ресурси и други аспекти потребни за спроведување на таа политика со цел да се осигури дека клиентот има капацитет да одговори ефективно на итните случаи поврзани со опасностите во рамките на проектот во согласност со ДМП.
38. За проекти каде што постои ризик од голема несреќа, клиентот ќе понуди помош и ќе соработува со релевантните органи и населението засегнато од проектот во нивните подготовки да реагираат ефективно во итни случаи. Доколку локалните надлежни органи или одговорните лица имаат мал или воопшто немаат капацитет да одговорат ефективно, клиентот ќе игра активна улога во подготовката и реакцијата во итни случаи поврзани со проектот и ќе обезбеди соодветен доказ дека поседува капацитет да реагира директно или индиректно на разумно предвидливи инциденти.

Безбедност

39. Клиентот ќе ги утврди и оцени безбедносните закани од проектот за работниците и населението засегнато од проектот. Кога ќе се утврдат ризиците, ќе се имплементираат соодветни мерки за управување со безбедноста во согласност со ДМП за управување со овие ризици.
40. Кога клиентот ангажира вработени или изведувачи за да обезбедат заштита на неговиот персонал и имот, тој ќе ги оцени ризиците кои произлегуваат од овие безбедносни мерки за оние што се на и надвор од локацијата на проектот. При преземањето на вакви мерки, клиентот ќе се води според начелото на пропорционалност, ДМП и важечките закони во однос на вработување, правила на однесување, обука, опремување и следење на однесувањето на тој персонал. Клиентот нема да примени какво било користење на сила освен за превентивни и одбранбени цели пропорционално со природата и степенот на заканата.
41. Ако безбедносните услуги се одговорност на релевантните владини органи, клиентот ќе соработува, до степен до кој е дозволено, со одговорниот владин орган за да се постигнат резултатите што се во согласност со ова БИ. Клиентот ќе ги утврди и оцени потенцијалните ризици кои произлегуваат од тоа, ќе им ја соопшти на релевантните јавни органи својата намера безбедносниот персонал да делува во согласност со став 40 погоре, и ќе ги поттикне релевантните јавни органи да ги објават во јавност безбедносните мерки за објектите на клиентот, со цел надминување на причините за загриженост поврзана со безбедноста.
42. Клиентот (i) ќе спроведе разумна длабинска анализа со цел да се увери дека вработените или работниците што ги ангажирал клиентот за обезбедување безбедносни услуги, не се вмешани во претходни злоупотреби; (ii) соодветно ќе ги обучи (или утврди дека се соодветно обучени) за примена на сила (а каде што е применливо и огнено оружје) и за соодветно однесување кон работниците и населението засегнато од проектот; и (iii) ќе побара од нив да дејствуваат во рамките на важечкиот закон и сите барања утврдени во БИ 2 и сите други БИ како што е наведено од клиентот.
43. Клиентот ќе воспостави и одржува ефикасен механизам за жалби, за да овозможи засегнатото население и работниците да ги искажат своите жалби за безбедносните мерки и активностите на безбедносниот персонал, и ќе го информира населението и работниците за достапноста и користењето на механизмите за жалби, во согласност со ова БИ и БИ 10.
44. Клиентот ќе ги испита сите наводи за незаконски активности или активности на злоупотреба од страна на безбедносниот персонал, ќе преземе мерки (или ќе ги поттикне соодветните страни да преземат мерки) за спречување на повторната појава на истите и, кога е неопходно, ќе ги пријави незаконските активности и активностите на злоупотреба до јавните надлежни органи и до ЕБОР.

⁴⁶ Како што е наведено во Директивата 2012/18/EU на Европскиот парламент и на Советот од 4 јули 2012 година за контрола на опасности од сериозни несреќи кои вклучуваат опасни супстанции, изменување и последователно укинување на Директивата 96/82/E3 на Советот (Директива SEVESO III на ЕУ).

Барање за изведба број 5 на ЕБОР: Откуп на земјиште, ограничувања за користење на земјиште и присилно раселување

Вовед

1. Ова барање за изведба (БИ) ги опфаќа влијанијата од откуп на земјиште⁴⁷ поврзано со проектот, вклучувајќи ограничувања за користење на земјиште⁴⁸ и пристап до средства и природни ресурси, што може да предизвика физичка дислокација (релокација, губење на земјиште или засолниште) и/ или економско раселување (губење на земјиште, средства или ограничувања за користење на земјиште, средства и природни ресурси што доведува до губење на извори на приходи или други средства за егзистенција⁴⁹). Поимот „присилно раселување“ се однесува на овие влијанија и на процесите за ублажување и надомест на овие влијанија. Раселувањето се смета за присилно кога засегнатите лица или засегнатите заедници немаат право да го одбијат откупот на земјиштето или ограничувањата за користење на земјиште, други средства и природни ресурси, дури и ако задолжителниот откуп се користи само во крајна мера по процесот на преговори.
2. Примената на ова БИ е во согласност со универзалното почитување и примена на човековите права и слободи⁵⁰, а особено правото на приватна сопственост, правото на соодветно домување⁵¹ и континуирано подобрување на условите за живот.

3. Ако не се спроведе правилно, присилното раселување може да доведе до долгорочни проблеми и осиромашување на засегнатите лица⁵² и заедници, да предизвика штета на животната средина и да има штетни социо-економски влијанија во областите каде што се раселени лицата. Клиентот ќе ги разгледа сите изводливи алтернативни решенија за проектот и локациите на проектот со цел да се избегне или да се сведе на минимум откупот на земјиште или ограничувањата за користење на земјиште, други средства и природни ресурси, при што ќе се води сметка за рамнотежата помеѓу трошоците и придобивките поврзани со животната средина, социјалните и финансиските прашања и ќе се посвети особено внимание на родовите влијанија и влијанијата врз ранливите лица. Онаму каде што не може да се избегне преку дизајнот на проектот, раселувањето ќе се сведе на минимум и внимателно ќе се планираат и имплементираат соодветни мерки за ублажување на негативните влијанија врз засегнатите лица и заедниците домаќини.

Цели

4. Целите на ова БИ се:
 - избегнување на присилното раселување, кога може да се избегне, сведување на минимум на присилното раселување преку разгледување на изводливи алтернативни решенија за проектот и локациите на проектот;
 - избегнување на принудно иселување⁵³;
 - ублажување на негативните социјални и економски последици кои не можат да се избегнат од присилното раселување на засегнатите лица преку:
 - (i) обезбедување на навремен надомест за загуба на имот во целосен износ на трошоците за

⁴⁷ „Откуп на земјиште“ се однесува на сите начини на добивање земјиште за целите на проектот, што може да вклучува директно купување, експропријација на земјиште и средства и стекнување на привремени или постојани права на пристап, како што се право на минување, воспоставување ограничувања за пристап до заштитени и други области. Откупот на земјиште може исто така да вклучува: (а) откуп на ненаселено или неискористено земјиште, без разлика дали сопственикот на земјиштето се потпира на тоа земјиште за приход или егзистенција; (б) враќање на јавно земјиште што се користи или е населено од поединци или домаќинства; и (в) влијанија на проектот што резултираат со тоа земјиштето да биде потопено под вода или на друг начин да стане неупотребливо или недостапно. „Земјиште“ вклучува сè што расте или е трајно прицврстено на земја, како што се земјоделски култури, згради и други подобрувања и придружни водни тела.

⁴⁸ „Ограничувања за користење на земјиште“ се однесува на ограничувања или забрани за користење на земјоделско, станбено, комерцијално или друго земјиште што се директно воведени и спроведени како дел од проектот. Тие може да вклучуваат ограничувања за пристап до законски назначени паркови и заштитени подрачја, ограничувања за пристап до други заеднички имотни ресурси и ограничувања за користење на земјиштето заради пристап до комунални услуги или во рамките на безбедносни зони.

⁴⁹ „Средства за егзистенција“ се однесува на целиот опсег на средства што поединците, семејствата и заедниците ги користат за да заработат за живот, како што се плати од вработување; паричен приход остварен преку претпријатието или преку продажба на производи, стоки, ракотворби или услуги; приход од изнајмување на земјиште или простории; приход од жетва или сточарство, дел од жетва (како што се различни аранжмани за исполчарство) или сточарско производство; самостојно произведени стоки или производи кои се користат за размена или трговија; самостојно консумирани стоки или производи; храна, материјали, гориво и стоки за лична употреба или за употреба во домаќинствата или трговија со природни или заеднички ресурси; пензии и разни видови владини надоместоци.

⁵⁰ Имено, Универзалната декларација за човекови права и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права.

⁵¹ „Соодветно домување“ се однесува на соодветна приватност; простор; физичка пристапност; безбедност; безбедност на домување; структурна стабилност и издржливост; осветлување, греење и вентилација; основна инфраструктура, како што се водоснабдување, санитарни услови и капацитети за управување со отпад; соодветен квалитет на животната средина и факторите поврзани со здравјето; соодветна и достапна локација во однос на работата и основните капацитети.

⁵² „Засегнато лице“ се однесува на правно или физичко лице кое е подложено на физичко или економско раселување како резултат на откуп на земјиште поврзано со проект и ограничувања за користење на земјиште, други средства или природни ресурси.

⁵³ „Принудно иселување“ се однесува на дејствија и/или пропусти кои вклучуваат принудно или трајно или привремено присилно раселување на поединци, групи или заедници од нивните домови и/или земјиште и ресурси во заедничка сопственост каде што живеат или од кои зависат, со што се елиминира или ограничува способноста на поединецот, групата или заедницата да живеат или работат во одредено живеалиште, престолувајќи или локација, без обезбедување и пристап до соодветни форми на правна или друга заштита предвидени со ова БИ.

замена⁵⁴; и (ii) осигурување дека откупот на земјиштето, ограничувањата за користење на земјиште, други средства и природни ресурси и активностите за присилно раселување се спроведени со соодветни консултации, учество и објавување на информации во согласност со барањата од БИ 10;

- подобрување или минимум враќање на средствата за егзистенција и животниот стандард на засегнатите лица во споредба со нивото пред почетокот на раселувањето; и
- подобрување на животните услови на физички раселените лица преку обезбедување соодветно домување (вклучувајќи основни услуги и комунални услуги) со осигурено право на престојување⁵⁵ во местото на преселба.

Делокруг на примена

5. Применливоста на ова БИ се утврдува за време на процесот на процена на влијанијата врз животната и социјалната средина опишан во БИ 1.
6. Ова БИ се однесува на физичка дислокација или економско раселување кое може да биде целосно или делумно, постојано или привремено, при што може да биде резултат на следниве видови на правни дејства:
 - стекнување на право врз земјиште⁵⁶ и/или средства преку експропријација или други присилни постапки;
 - стекнување на право врз земјиште и/или средства со договорени спогодба, доколку може да се започне експропријација или други задолжителни процеси во случај преговорите да бидат неуспешни;
 - воведување на ограничувања поради кои луѓето губат пристап до земјиште, средства, природните ресурси или егзистенција, без оглед на тоа дали тие права на ограничување се стекнати преку преговори, експропријација, задолжително купување или преку владини прописи;
 - релокација на лица без формални, традиционални или препознатливи права на користење во согласност со националното законодавство, кои се населени или користат земјиште пред истекот на крајниот рок; и

- дислокација на луѓе како резултат на влијанијата на проектот кои што ги прават нивните земјишта или средства неупотребливи или недостапни.

7. Ова БИ важи и за секоја физичка дислокација или економско раселување извршено од клиентот или државата за цели релевантни за проектот пред вклучувањето на ЕБОР. Кога раселувањето веќе настанало пред вклучувањето на Банката, се спроведува ревизија со цел да се идентификуваат: (i) какви било пропусти од минатите активности поврзани со ова БИ; и (ii) корективните активности кои може да бидат потребни за да се обезбеди усогласеност со ова БИ. Во корективниот акциски план ќе се опишат сите активности за постигнување усогласеност со ова БИ во форма на план со одредена временска рамка, вклучувајќи буџет, аранжмани за имплементација, распределба на улоги и одговорности и распоред за имплементација.
8. Ова БИ не се применува за:

- раселување кое се спроведува врз основа на доброволно пренесување на правото врз земјиштето (т.е. пазарни трансакции во кои продавачот не е должен, принуден, заплашен или поткупен да го продаде, а купувачот не може да прибегне кон експропријација или други присилни извршни постапки спроведени во случај на неуспешни преговори), како и кога таквото пренесување ги засегнува само оние кои имаат законски права. Меѓутоа, ова БИ ќе се применува кога таквото доброволно пренесување на правото врз земјиштето може да резултира со дислокација на лица кои не се продавачи, и кои населуваат, користат или бараат права врз земјиштето за кое станува збор, како што се неформални закупци или други корисници на земјиште кои немаат право според националното законодавство; и
- населување на бегалци, внатрешно раселени лица и жртви на природни катастрофи, конфликти, криминал или насилство.⁵⁷

⁵⁴ „Трошоци за замена“ се дефинирани како метод на вреднување со кој се одредува надоместокот кој е доволен за да се замени имотот, плус неопходните трансакциски трошоци поврзани со замената на имотот. Онаму каде што постојат функционални пазари, трошокот за замена е пазарната вредност како што е утврдена преку независно и компетентно вреднување на недвижноста, плус трошоците за трансакцијата. Онаму каде што не постојат функционални пазари, трошоците за замена можат да се утврдат преку алтернативни средства, како пресметување на излезната вредност на земјиште или средства за производство или неамортизираната вредност на материјалот за замена и работната рака за изградба на структурите или други основни средства, плус трошоците за трансакцијата. Во сите случаи кога физичката дислокација резултира со загуба на засолниште, трошоците за замена мора да бидат доволни за барем да овозможат купување или изградба на живеалиште кое ги исполнува прифатливите минимални стандарди на заедницата во однос на квалитет и безбедност.

⁵⁵ „Безбедност на престој“ се однесува на раселените поединци или заедници кои се преселени на локација на која можат легално да живеат, каде се заштитени од ризик од исекување и каде правата на престој кои им се обезбедуваат, се социјално и културно соодветни.

⁵⁶ „Правата на земјиштето“ вклучуваат целосни и постојани сопственички права признаени со законодавството на земјата, без разлика дали се регистрирани или вообичаени; постојани или привремени права на плодоживување (употреба) кои произлегуваат од формален или неформален договор или од обичај, вклучувајќи долгорочно или краткорочно изнајмување, закуп и испочларство, како и формално или неформално користење заеднички природни ресурси, како што се шума, пасишта и водни тела; права на минување утврдени со закон или обичај; и ограничувања за користење или пристап утврдени со закон или обичај.

⁵⁷ Во случаи на појава на раселување како резултат на конфликт пред да настапи раселување предизвикано од Проектот, процесот на присилно раселување ќе биде воден од Водечките начела за внатрешно раселување (Канцеларија на Високиот комесар за човекови права).

Барања

Општо

9. Во рана фаза од процесот на оценување на животната и социјалната средина наведен во БИ 1, клиентот ќе идентификува дали постои можност проектот да предизвика физичка дислокација и/или економско раселување и ја оценува веројатноста за какви било дополнителни потреби на проектот за земјиште и ресурси.
10. Онаму каде што има влијанија настанати од дислокацијата, процесот на оценување ги карактеризира основните социо-економски околности на дислоцираните лица и потенцијалните ризици и влијанија на проектот врз нив. Опсегот на оценување ќе биде доволен за да се утврдат потенцијалното значење, веројатност и сериозност на влијанието и ќе се земат предвид ставовите на засегнатите лица и клучните релевантни заинтересирани страни.
11. Онаму каде што оценувањето утврдило дека проектот може да предизвика материјални ризици и влијанија поврзани со физичката дислокација и економското раселување на лица и/или заедници, клиентот ќе ангажира експерти за раселување за да помогнат во изготвување документ за планирање на раселувањето, со цел да развијат и имплементираат мерки за решавање на влијанијата врз дислоцираните лица во согласност со хиерархијата на мерките за ублажување. Како дел од процесот на оценување на животната и социјалната средина, Банката ќе ја одреди природата на документот за планирање на раселувањето кој клиентот треба да го изготви. Документот за планирање на раселувањето вклучува анализа на алтернативни решенија за проектот и локациите на проектот за да се покаже како биле избегнати или сведени на минимум физичката дислокација и економското раселување. Делокругот и нивото на детали на планот ќе бидат пропорционални со природата и обемот на проектот, неговите потенцијални влијанија на дислокација и степенот на интерес на заинтересираните страни.

Избегнување или минимизирање на раселувањето

12. Клиентот ќе ги разгледа сите изводливи алтернативни решенија за дизајнот на проектот со цел да се избегне, или барем сведе на минимум, физичката дислокација и/или економското раселување. Избегнувањето е најпосакуваниот пристап во согласност со хиерархијата на мерките за ублажување во БИ 1. Особено е важно да се избегне физичката дислокација или економското раселување на социјално или економски ранливите лица. Меѓутоа, избегнувањето може да не биде најпосакуваниот пристап во ситуации кога резултира со негативно влијание врз јавното здравје или безбедност. Исто така, може да има ситуации кога раселувањето може да обезбеди можности за директен развој на домаќинствата или заедниците, вклучително и подобрување на условите за домување и јавно здравје, зајакната безбедност на престој или други подобрувања на локалниот животен стандард.

Избегнување на принудно иселување

13. Клиентот нема да прибегнува кон принудно иселување. Остварувањето на правото на државата за експропријација од јавен интерес, експропријација, задолжителен откуп или слични овластувања од страна на клиентот не се сметаат за принудно иселување под услов тоа да биде во согласност со барањата на националното законодавство и одредбите на ова БИ и да се спроведува на начин конзистентен со основните начела за почитување на сите законски права (вклучувајќи обезбедување соодветно претходно известување, соодветни можности за поднесување жалби и оплаки и избегнување употреба на непотребна, непропорционална или прекумерна сила).

Вонсудски спогодби

14. Клиентот ќе се обиде да стекне права на земјиштето по пат на вонсудска спогодба дури и доколку тој ги поседува правните средства за стекнување пристап до земјиштето без добиена согласност од продавачот. Вонсудските спогодби помагаат да се избегне или сведе на минимум експропријацијата и административните или судските одложувања поврзани со формалната експропријација и колку што е можно да се намалат влијанијата врз засегнатите лица поврзани со формалната експропријација. Вонсудските спогодби вообичаено се постигнуваат со обезбедување фер и соодветен надомест за засегнатите лица или заедници.

Справување со ранливи групи

15. Клиентот ќе ги идентификува, оцени и ќе се справи со влијанијата врз ранливите групи во согласност со БИ 1, конкретно:
 - (i) во текот на социо-економските истражувања, ќе спроведе анализа за да се утврдат соодветните фактори на ранливост во контекст на областа опфатена со проектот, во соработка со релевантните заинтересирани страни, вклучително и засегнатите заедници;
 - (ii) ќе ги идентификува ранливите групи врз основа на резултатите од оваа анализа на ранливост;
 - (iii) ќе спроведе конкретни консултации со ранливите групи; и
 - (iv) ќе планира мерки за помош прилагодени на различните потреби на ранливите групи, ќе ги опише овие мерки во документот за планирање на раселувањето и ќе ја поддржи нивната имплементација и финансирање како дел од целокупниот буџет за откуп на земјиште и раселување.

Справување со родови аспекти

16. Процесот на физичка дислокација и економско раселување има специфични родови димензии кои треба да се земат предвид во текот на истражувањата на основната состојба, оценувањето на влијанието, процесите за ублажување и следење. Ќе се воспостават мерки за да се обезбеди значајно учество на жените и мажите во сите консултации за раселувањето, вклучувајќи соодветни термини за состаноци, транспорт, поддршка за грижа за децата, како и свикнување состаноци наменети само за жени кога тоа е потребно. Проектите треба да се обидат да ги разберат различните влијанија од откупот на земјиштето, ограничувањата за користење на земјиштето и присилното раселување врз мажите и жените. Во зависност од тоа какво значење имаат влијанијата, ова може да го вклучува следново, како што е соодветно:

- (i) анализа во рамки на домаќинствата за да се идентификуваат разликите во изворите на средства за егзистенција на мажите и жените, вклучувајќи ги и неформалните;
- (ii) анализа на правата на жените врз земјиштето и неговото користење, вклучително и права на сопственост и користење општинско земјишта и други средства; и
- (iii) анализа на влијанието на раселувањето врз способноста на жените да работат.

17. Правото на надомест и негово обезбедување ќе ги земе предвид родовите прашања, вклучително и (i) продуктивните активности и активностите во домаќинството на жените, (ii) правичните методи на исплата на паричен надомест и (iii) уделите во сопственоста на имотот што треба да биде предмет на раселување. Клиентот ќе ја разгледа можноста за нудење алтернативни начини и/или методи на надомест, особено во земјите и регионите каде постои помала веројатност жените да имаат пристап до формалните финансиски институции и/или да поседуваат банкарски сметки. Во услови кога националното законодавство и системите за права на сопственост врз земјата не ги признаваат правата на жените да поседуваат или разменуваат имот, ќе се утврди одредба за да се осигури, до највисок можен степен, жените да можат да имаат безбедност на престој.
18. Преку процесот на консултации ќе се обезбедат услови да се слушнат женските ставови и ќе се земат предвид нивните интереси во сите аспекти на планирањето и спроведувањето на раселувањето. Ќе се истражуваат и документираат преференците на жените и мажите во однос на механизми за надомест, земјишта во замена или алтернативен пристап до средства и природни ресурси наместо готовина.
19. Помошта за подобрување или обновување на средствата за егзистенцијата⁵⁸, како што е подобрувањето на постојните земјоделски активности, обуките за вештини, пристапот до кредити, претприемништвото и можностите за работа, треба да се подеднакво достапни за мажите и жените и да се прилагодени на нивните соодветни потреби.

Социо-економски истражувања

20. Клиентот ќе спроведе социо-економски истражувања за да ја опише основната состојба на засегнатите лица каде што проектот може да доведе до физичка дислокација и економско раселување. Ваквите истражувања ќе користат комбинација од квантитативни и квалитативни методи и ќе бидат дизајнирани на начин кој ќе го олесни понатамошното социјално и економско следење на состојбата на засегнатите лица. Социо-економските истражувања на почетната состојба:
- ќе утврдат социјален и економски профил на засегнатите заедници и лица преку поделба на податоците по пол и возраст;
 - ќе идентификува извори на средства за егзистенција на засегнатите лица и ќе го определи нивното значење за целокупната егзистенција на засегнатите луѓе;

- ќе идентификува режими за права на сопственост врз земјата во засегнатата област;
- ќе идентификува какви било родови прашања кои можат да влијаат на процесот на откуп на земјиштето и раселувањето; и
- ќе идентификува релевантни фактори на ранливост и ќе состави листа на ранливи групи.

Попис, попис на засегнати средства и краен рок

21. Клиентот ќе спроведе попис на засегнатите лица заради: (i) идентификување на лицата кои се засегнати од проектот; и (ii) одредување кој ќе има право на надомест и помош. Пописот, исто така, ги зема предвид сезонските корисници на ресурси кои постојат веројатност да не се присутни на локацијата на спроведување на проектот во моментот на пописот.
22. Клиентот спроведува попис⁵⁹ на засегнатите средства, вклучувајќи земјиште, градби, земјоделски култури, комунални капацитети и природни ресурси за да воспостави основа за понатамошно вреднување на таквите средства.
23. Клиентот го утврдува крајниот рок за остварување на правото⁶⁰: (i) како што е предвидено во применливото законодавство; или (ii) според датумот на завршување на пописот или на пописот на засегнати средства (кое и да заврши подоцна). Клиентот ги известува засегнатите лица за крајниот рок. Информацијата во однос на крајниот рок треба да биде добро документирана и соопштена во областа опфатена со проектот во редовни интервали во пишана и напишана форма (како што е соодветно) и на соодветните локални јазици. Ова ќе вклучува објавени предупредувања дека лицата населени во област опфатена со проектот по крајниот рок може да бидат предмет на отстранување. Клиентот нема никаква обврска да ги обесштети или да обезбеди помош за лицата кои нелегално и насилно се населиле на земјиште во област опфатена со проектот, по истекот на крајниот рок.
24. Крајниот рок за остварување на правото ќе важи: (i) во текот на периодот предвиден со националното законодавство; или (ii) во текот на разумен временски период од денот на пописот или од денот на пописот на засегнати средства. Доколку изминал подолг период помеѓу крајниот рок и надоместот за засегнатото земјиште од страна на клиентот, пописот на засегнати средства и добиената вредност се ажурираат.

⁵⁸ „Подобрување или обновување на средствата за егзистенција“ се однесува на специфични надоместоци или активности наменети за поддршка на засегнатите лица при подобрувањето или, во најмала рака, повторното воспоставување на средствата за егзистенција во споредба со нивоата пред да настапи раселувањето.

⁵⁹ „Попис на засегнати средства“ треба да вклучува детален извештај подготвен со помош на консултативен, непристрасен и транспарентен процес за целиот спектар на права ги имаат засегнатите лица или на кои се повикуваат, вклучувајќи ги и оние кои се засноваат на обичаи или практики, секундарните права, како што се правата за пристап или користење за цели на егзистенција и заедничките права.

⁶⁰ Вклучува дефиниција за дислоцирани лица и критериуми за одредување на нивната подобност за надомест и друга помош при раселувањето, вклучувајќи релевантни крајни рокови.

Вреднување на засегнатите земјишта и средства

25. Вреднувањето ги опфаќа целосните трошоци за замена и него го вршат квалификувани проценители. Методологијата на вреднување за целите на утврдување на трошоците за замена треба да се документира и вклучи во соодветните документи за планирање на раселувањето. За да се обезбеди надомест на трошоците за замена, планираните стапки на надомест може да бараат ажурирање во областите опфатени со проектот каде инфлацијата е висока или временскиот период помеѓу пресметката на стапките на надомест и обезбедувањето на надоместот е долг.

Класификација на подобност

26. Засегнатите лица може да се класифицираат како што следува:
- (i) лица кои имаат формални законски права врз земјиштето (вклучувајќи обичајни и традиционални права признати според националното законодавство) или средствата;
 - (ii) лица кои немаат формални законски права на земјиштето во времето на пописот, но затоа полагаат право на земјиште кое е признаено или може да се признае според националното законодавство; или
 - (iii) лица кои немаат ниту полагаат законско право кое може да се признае на земјиштето кое го населуваат или користат.

Надомест и придобивки за засегнатите лица

27. Онаму каде што не можат да се избегнат откуп на земјиштето или ограничувања за користење на земјиштето, другите средства и природните ресурси (без разлика дали се постојани или привремени), клиентот ќе им понуди надомест⁶¹ на засегнатите лица во целосен износ на трошоците за замена, како и друга помош која може да биде неопходна за да им помогне да ги подберат или барем повторно да ги воспостават нивниот животен стандард и средства за егзистенција, во согласност со одредбите во ова БИ.
28. Клиентот ќе обезбеди помош при раселувањето⁶² за сите физички дислоцирани лица и ќе обезбеди помош при подобрување или обновување на средствата за егзистенција за лица чии економски активности се дислоцирани, без оглед на категориите на подобност наведени погоре. Покрај тоа, обврските на клиентот во врска со надоместот за секоја од трите категории опишани во став 26 се следниве:

Категорија (i) Да обезбеди надомест (во натура или во пари) за нивниот законски задржан имот⁶³ и други средства во висина на трошоците за нивна целосна замена.

Категорија (ii) Да им обезбеди правна поддршка на засегнатите лица со цел да добијат признавање на правото кое го полагаат врз земјиштето за да може дополнително да им се обезбеди надомест за нивниот законски задржан имот во висина на трошоците за

целосна замена и да ги покријат трошоците за овој процес на признавање.

Категорија (iii) Да обезбеди надомест за какви било градби и изградби на земјиштето (вклучувајќи земјоделски култури и дрвја), губење на извори на приход и други средства за егзистенција.

29. Стандардите за надомест за категориите на земјиште и основни средства ќе бидат објавени и ќе се применуваат доследно. Стапките на надоместот може да подлежат на нагорно прилагодување при примена на стратегии за преговарање. Во сите случаи, ќе биде документирана јасна основа за пресметување на надоместот кој ќе биде распределен во согласност со транспарентни процедури.
30. Надоместот ќе биде обезбеден пред да настапи дислокацијата или воведувањето ограничувања за пристап до земјиштето или средствата. Доколку повторените напори за контакт со отсутните сопственици не вродат со плод, доколку лицата засегнати од проектот ги одбиле понудите за соодветен надомест или доколку конкурентните побарувања за сопственост на земјиште или средства подлежат на долги правни постапки, клиентот може да ги депонира средствата за надомест предвидени со планот за раселување на каматоносна сметка и потоа да продолжи со проектните активности во согласност со националното законодавство. Надоместот ќе им биде веднаш достапен на подобните лица по решавање на прашањата за правата на сопственост.
31. Онаму каде што средствата за егзистенција на дислоцираните лица се базирани на земјиштето⁶⁴ или кога земјиштето е во колективна сопственост, клиентот треба да понуди надомест во форма на земјиште, освен ако не се докаже дека тоа е неизводливо или неприфатливо за засегнатите лица.
32. Исплата на паричен надомест за изгубеното земјиште или средства во висина на трошоците за целосна замена наместо надомест во натура може да биде соодветна кога: средствата за егзистенција не се базираат на земјиштето; (ii) средствата за егзистенција се базираат на земјиштето, но само мал дел од земјиштето е опфатено со проектот, а останатото земјиште е економски исплатливо, или (iii) таму има активни пазари за земјиште, живеалишта и труд, коишто дислоцираните лица ги користат, а понудата на земјиште и имот е доволна.
33. Во случаи кога засегнатите лица ги одбиваат понудите за надомест кои се во согласност со ова БИ и како резултат на тоа, се покрене експропријација или друга законска постапка, клиентот ќе ги испита можностите за соработка со надлежните државни органи за да добие резултати во согласност со ова БИ, вклучувајќи надомест во висина на трошоците за целосна замена, помош при раселувањето и помош при подобрување или обновување на средствата за егзистенција.
34. Онаму каде што заедниците на домицилните народи се засегнати, клиентот ќе ги исполни важечките барања од ова БИ, како и оние од БИ 7.

⁶¹ „Надомест“ се однесува на исплата во готово или во натура поради губење земјиште, други средства или природни ресурси и пристап до нив, кои се откупени или засегнати од проектот.

⁶² „Помош при раселување“ се однесува на техничка и финансиска помош која им се дава на раселените лица, дополнително на надоместот за поддршка на нивните напори за релокација во нов дом и повторно воспоставување на средствата за егзистенција.

⁶³ „Имот“ се однесува на објект, земјиште или и двете заедно, вклучувајќи ги и сите основни средства на земјиштето, како дрвја и помошни градби.

⁶⁴ „Средства за егзистенција кои се базираат на земјиштето“ се однесува на активности како што се жетва и пасење на добиток, како и берба на природни ресурси.

Доброволни донации на земјиште

35. Во некои околности, може да се предложи дел или целокупното земјиште кое ќе се користи од проектот да се донира на доброволна основа без исплата на целосен надомест. Откако ќе се добие претходно одобрување од Банката, овој предлог може да биде прифатлив доколку клиентот докаже дека се исполнети сите следни барања:
- потенцијалниот донатор или донатори се соодветно информирани и консултирани за проектот и изборот кој го имаат;
 - потенцијалниот донатор или донатори ја потврдиле својата подготвеност во писмена форма;
 - не се користи принуда, заплашување или поткуп;
 - големината на земјиштето кое се донира нема да го намали сегашното ниво на средства за егзистенција на донаторот; и донацијата на земјиштето не повлекува никакво преостанато влијание врз средствата за егзистенција;
 - не е вклучена релокација на домаќинствата;
 - од донаторите се очекува да имаат директна корист од проектот;
 - за колективно земјиште или земјиште кое припаѓа на заедницата, донацијата може да се случи само со согласност на поединци кои го користат или населуваат земјиштето; и
 - клиентот ќе води транспарентна евиденција за сите постигнати консултации и договори.

Загуба на комунални објекти и услуги и јавни објекти на заедницата

36. Онаму каде што проектот вклучува губење комунални објекти и услуги или јавни објекти на заедницата или пристап до нив, клиентот ќе ги замени за да обезбеди подобро или слично ниво на услуга, врз основа на консултации со засегнатата заедница⁶⁵ и релевантните државни чинители со цел да се идентификуваат и договорот соодветни алтернативни решенија.

Вклучување на засегнатите страни

37. Клиентот ќе организира суштински консултации со засегнатите лица и заедници, вклучувајќи ги и заедниците домаќини⁶⁶, во текот на целиот процес на планирање и имплементација на раселувањето во согласност со начелата и процесите наведени во БИ 10, кои ќе бидат поддржани преку објавување релевантни информации, како што следува:
- објавувањето релевантни информации и суштински консултации со засегнатите лица и заедници ќе се одвива за време на разгледувањето алтернативни проектни решенија;
 - раселувањето и подобрувањето или обновувањето на средствата за егзистенција опфаќаат опции и алтернативни решенија кои засегнатите лица и заедници можат да ги изберат;

- ќе се одржуваат суштински консултации во текот на планирањето, имплементацијата, следењето и оценувањето на процесот на откуп на земјиште и раселување, вклучувајќи подобрување или обновување на средствата за егзистенција;
- ќе се применуваат дополнителни одредби за консултации со дислоцирани домородни народи, во согласност со БИ 7;
- консултациите за време на фазата на планирање со сите релевантни засегнати групи и заинтересирани страни, вклучително и мажи и жени, како и сите ранливи групи ќе се документираат во планот за раселување кој е потребен според ова БИ; и
- ќе се документираат консултациите кои се одвиваат за време на фазите на имплементација и следење.

38. При креирањето консултативни мерки, клиентот ќе осигури дека сите групи, вклучувајќи ги и ранливите групи, се информирани и свесни за нивните права на сопственост, права, можности и придобивки.
39. Клиентот ги поддржува напорите за консултации и вклучување со едноставна, практична, прецизна документација соодветна на нивната култура која е наменета за широко распространета дисеминација до засегнатите лица.

Механизам за жалби

40. Клиентот, колку што е можно порано, ќе воспостави ефикасен механизам за жалби во процесот на откуп на земјиште и раселување, најдоцна пред одржувањето на пописот со цел навремено да се одговори на специфични прашања во врска со мерките за надомест, релокација или повторно воспоставување на средствата за егзистенција покренати од дислоцираните лица (или други). Механизмот за жалби ќе биде доследен на целите и начелата кои се однесуваат на управувањето со жалбите содржани во БИ 10. Тој вклучува механизам за правна заштита воспоставен за целите на објективно разрешување на спорови. Исходите од механизмот за жалби (вклучително и бројот на примени, решени и нерешени жалби) се одразуваат во извештаите за следењето.

Планирање и имплементација

41. За справување со ризиците и влијанијата идентификувани при оценувањето на животната и социјалната средина, клиентот ќе подготви план за раселување, пропорционален на ризиците и влијанијата поврзани со проектот:
- (i) за проекти со помал откуп на земјиште или ограничувања за користење земјиште, како резултат на кои нема да има значајно влијание врз средствата за егзистенција, планот ќе воспостави критериуми за подобност за засегнатите лица, ќе утврди постапки и стандарди за надомест и ќе вклучува аранжмани за консултации, следење и решавање на жалбите;
 - (ii) за проекти кои предизвикуваат физичка дислокација, планот ќе ги утврди дополнителните мерки релевантни за релокација на засегнатите лица;

⁶⁵ „Засегнатата заедница“ се однесува на заедница засегната од проектот, како што е дефинирано во БИ 1 и чии што членови се предмет на физичка дислокација или економско раселување. Засегнатите заедници вклучуваат заедници домаќини.

⁶⁶ „Заедници домаќини“ се однесува на заедници во или околу области во кои ќе бидат раселени луѓето кои што се физички дислоцирани како резултат на проектот.

- (iii) за проекти кои вклучуваат економско раселување со значителни влијанија врз средствата за егзистенција или генерирањето приход, планот ќе утврди дополнителните мерки кои се однесуваат на подобрување или обновување на средствата за егзистенција; и
- (iv) за проекти кои можат да наметнат промени во користењето на земјиштето, кои го ограничуваат пристапот до ресурсите во законски определените паркови или заштитени области или други заеднички имотни ресурси од кои локалните жители може да зависат при обезбедувањето средства за егзистенција, планот ќе воспостави партиципативен процес за одредување соодветни ограничувања за користење и да ги утврди мерките за ублажување заради справување со негативните влијанија врз средствата за егзистенција кои можат да произлезат од таквите ограничувања.
42. Ќе се изработи план за раселување, каде природата и големината на влијанијата поврзани со откупот на земјиштето може да се одредат во текот на оценувањето на животната и социјалната средина, додека планот за раселување треба да се достави до Банката. Планот ќе се базира на ажурирани и веродостојни информации за: i) предложениот проект и неговите потенцијални влијанија врз дислоцираните лица и другите негативно засегнати групи; ii) матрица на правата на сопственост која ги дефинира правата за надомест (без разлика дали се во готово или во натура) за секоја категорија загуби и секоја група засегнати лица; iii) соодветни и изводливи мерки за ублажување на сите идентификувани влијанија; и iv) законските и институционалните аранжмани потребни за ефективно спроведување на мерките за раселување; и v) буџет специјално наменет за раселување кој е пропорционален на мерките за ублажување.
43. Во конкретни случаи и во зависност од тоа дали ќе се добие одобрување од Банката, рамката за раселување може да биде прифатлива како прв чекор кон изготвувањето план за раселување само ако постои јасно идентификувана и убедлива причина поврзана со фазата на развој на проектот која спречува да се изготви целосен план за раселување. Рамката за раселување ја подготвува клиентот кога природата или големината на влијанијата поврзани со откупот на земјиштето се непознати поради фазата на развој на проектот и поради оваа причина не може да се спроведе детален попис на засегнатите лица и средства. Целта на рамката за раселување е да ги разјасни начелата за раселување и организациските аранжмани. Откако компонентите на проектот ќе се дефинираат доволно детално, треба да се изготви детален план за раселување кој е пропорционален на потенцијалните ризици и влијанија во согласност со барањата на ова БИ врз основа на рамката за раселување.
44. Документите за планирање на раселувањето се интегрираат во Систем за управување со животната и социјалната средина согласно барањата од според БИ 1. За проектите од категорија А, тие ќе бидат поднесени како дел од ОВЖСС согласно барањата од БИ 1 и ќе бидат објавени според истиот процес на разгледување и вклучување и временската рамка, согласно утврденото во БИ 10. Онаму каде што влијанијата на раселувањето се значителни, Банката може да бара да се објават документи за планирање на раселувањето за проекти од категорија Б. Доверливите информации кои се однесуваат на поединци и буџети за надомест ќе бидат отстранети од документите за планирање на раселувањето кои се наменети за јавно објавување.

Организациски капацитети и обврски

45. Клиентот, онаму каде што е применливо, ги применува барањата од БИ 1 за активности за откуп на земјиште и раселување и воспоставува, одржува и, доколку е потребно, зајакнува организациска структура која ќе ги дефинира улогите, одговорностите и овластувањата за спроведување откуп на земјиште и раселување во согласност со ова БИ. Клиентот ќе назначи конкретни вработени лица, вклучувајќи и претставник(-ци) на раководството, со јасен систем на одговорности и овластувања за планирање и спроведување активности за откуп на земјиште и раселување. Клиентот ќе обезбеди соодветна поддршка и човечки и финансиски ресурси на тековна основа за да постигне ефективна и континуирана реализација на обврските преземени во врска со откупот на земјиште и раселувањето.

Проекти од приватниот сектор со откуп на земјиште и раселување кои ги спроведува државата

46. Откупот на земјиштето и раселувањето може да вклучуваат одговорности на државата, дури и кога проектот е во приватна сопственост. Во такви случаи, клиентот: (i) ќе ги вклучи надлежните државни органи на почетокот од процесот на развој на проектот за да се испитаат начините и средствата за постигнување усогласеност со ова БИ; (ii) ќе игра активна улога во планирањето, имплементацијата и следењето на откупот на земјиштето и раселувањето; и (iii) ќе воспостави соработка со надлежниот државен орган, до степен до кој тоа го дозволува органот, во насока на постигнување резултати кои се во согласност со целите на ова БИ. Покрај тоа, кога државата има ограничени капацитети, клиентот ќе ги поддржи напорите на државата во процесите на откуп на земјиште и раселување.
47. Клиентот е одговорен за идентификување на разликите помеѓу локалното законодавство и практиките на државата од една страна и барањата од ова БИ од друга страна (т.е. стапки на надомест, подобност на неформални корисници на земјиште или консултации и објавување). Откако ќе се идентификуваат разликите, клиентот ја презема одговорноста за надминување на овие разлики на начин прифатлив и за државата и за Банката.
48. Клиентот ќе изготви план за раселување или рамка за раселување како надополнување на документите изготвени од надлежниот државен орган, доколку тоа е потребно за да се исполнат барањата од ова БИ. Клиентот во овој план треба да ги вклучи следните работи: (i) опис на правата на дислоцираните лица, уредени со релевантните закони и прописи, (ii) предложените мерки за надминување на разликите помеѓу овие права и барањата од ова БИ, и (iii) финансиските одговорности и одговорностите за имплементација на планот од страна на надлежните државни органи и/или клиентот.

Мониторинг и евалуација

49. Клиентот утврдува процедури за мониторинг и евалуација на имплементацијата на планот за раселување и доколку е потребно презема корективни мерки за време на имплементацијата со цел да се постигнат целите од ова БИ. Мониторингот на процесите на откуп на земјиште, раселување и подобрување или обновување на средствата за егзистенција се спроведува во согласност со БИ 1 и истиот ќе вклучува учество на клучните заинтересирани страни, вклучително и засегнатите заедници.

50. Степенот на активностите за мониторинг ќе биде пропорционален со ризиците и влијанијата на проектот. За сите проекти коишто значително влијаат на дислоцирањето, клиентот ќе ги задржи компетентните професионалци за раселување за да ја следат имплементацијата на плановите за раселување, да подготват корективни мерки доколку тоа е потребно, да даваат совети за усогласеност со ова БИ и да изготвуваат периодични внатрешни извештаи за мониторингот. Овие извештаи за мониторинг го вклучуваат напредокот во однос на клучните показатели за работењето наведени во планот за раселување и се доставуваат до Банката како дел од периодичните извештаи за мониторинг на животната и социјалната средина коишто се бараат со ова БИ 1.
51. Одговорностите за доставување извештаи за мониторинг до Банката остануваат кај клиентот, дури и кога откупот на земјиштето и раселувањето се спроведуваат од трета страна, како што е државата.
52. Клиентот ќе осигури дека спроведувањето на планот за раселување е потврдено така што по завршување на сите активности ќе го поднесе извештајот за извршување на откупот на земјиштето и раселувањето⁶⁷ до Банката за негово одобрување.
53. Онаму каде што влијанијата на дислокацијата се значителни, покрај внатрешниот мониторинг, Банката може да бара да се исполнат еден или двата од следниве услови:
- периодични надворешни проверки на усогласеноста⁶⁸ со фреквенција и во согласност со проектната задача што треба да се утврдат во планот за раселување и во договор со Банката; и/или
 - надворешна ревизија на извршувањето⁶⁹ на активностите за откуп на земјиште и раселување со цел да се утврди дека се исполнети барањата од ова БИ и одредбите во планот за раселување, особено оние коишто се однесуваат на подобрување или замена на живеалиштата или средствата за егзистенција. Планот за преселување треба да ги утврди времето, обемот и показателите за успех на ревизијата на извршувањето. Ревизијата на извршувањето ќе биде спроведена од искусни професионалци за раселување откако ќе се завршат мерките за подобрување или обновување на средствата за егзистенција и ќе се измерат нивните резултати. Извештајот за ревизијата на извршувањето ќе утврди корективни мерки доколку се откријат пропусти и доколку е потребно ќе вклучува и корективен акциски план.
54. Од клиентот може да се бара да објави извештаи за надворешен мониторинг (вклучувајќи ги и извештаите за преглед на усогласеноста и извештајот за ревизијата на извршувањето) онаму каде што влијанијата на раселувањето се значителни.
- Физичка дислокација и помош при раселувањето**
55. Во случаи кога физичката дислокација не може да се избегне преку дизајнот на проектот, клиентот ќе изготви план за раселување кој во најмала рака ги опфаќа важечките барања од ова БИ, без оглед на бројот на засегнатите лица. Планот ќе биде подготвен да ги ублажи негативните влијанија од дислокацијата и, каде што е соодветно, да ги идентификува можностите за развој. Тој ќе вклучува буџет за раселување и распоред за имплементација и да ги утврди правата на сите категории засегнати лица (вклучувајќи ги и заедниците домаќини). Планот ќе вклучи обврски за мониторинг на ефективностата на физичката дислокација и мерките за средствата за егзистенција за време на имплементацијата, како и обврски за оценување, откако ќе заврши имплементацијата. Особено внимание ќе се посвети на родовите аспекти и потребите на ранливите групи. Клиентот ќе ги документира сите активности за стекнување права на земјиште, обезбедување надомест и друга помош поврзана со активности за релокација.
56. Клиентот ќе им понуди на дислоцираните лица избор на замена на имот за нов, кој ќе биде со еднаква или поголема вредност и безбедност на престој, исти или подобри карактеристики и придобивки поврзани со локацијата или пак паричен надомест во висина на трошоците за замена, доколку се покаже дека опциите за замена на имотот не се можни или пак засегнатите луѓе не сакаат да ги прифатат. Структурите за замена (вклучувајќи живеалишта) и/или паричен надомест ќе бидат достапни пред да започне релокацијата. Локациите изградени за преселување на дислоцираните лица најмалку ќе им обезбедат соодветно домување, услови за живот и пристап до услуги кои во најмала рака се еднакви на оние кои ги имале пред дислокацијата, како и одржливи и економични можности за подобрување на средствата за егзистенција или барем за повторно воспоставување на средствата за егзистенција. Трошоците за селењето и повторното воспоставување комунални услуги во новите домови се на товар на клиентот.
57. Клиентот ќе ги извести физички дислоцираните лица за времето на физичкото селење преку разумно известување и извршена консултација, земајќи ги предвид потенцијалните влијанија врз земјоделските и училишните календари, меѓу другите фактори.
58. Клиентот ќе ги идентификува и оцени потенцијалните негативни влијанија врз заедниците домаќини кои би можеле да бидат засегнати од процесот на раселување. Мерките за ублажување договорени во консултација со заедниците домаќини ќе бидат вклучени во планот за раселување.

⁶⁷ „Извештајот за извршување на откуп на земјиште и раселување“ се однесува на извештај кој е финализиран по завршување на активностите за откуп на земјиште, раселување и повторно воспоставување средства за егзистенција и кој вклучува: резиме на влијанијата на проектот (и физичка дислокација и економско раселување) и начела според кои се води планот за раселување; опис на напорите за избегнување и сведување на минимум на дислокацијата; резиме на консултациите и нивните резултати, вклучувајќи и како тие влијаеле врз правата и другите карактеристики на активностите за откуп на земјиште, раселување и повторно воспоставување на средствата за егзистенција; опис на процесот на исплата на надоместот; опис на какви било проблеми и нивните решенија; резиме на примените жалби и нивните решенија, вклучувајќи ја и листата на сите жалби и судски случаи кои се во тек на датумот на поднесување на извештајот; опис на ресурсите кои се мобилизирани заради планирање и спроведување активности за откуп на земјиште, раселување и повторно воспоставување средства за егзистенција.

⁶⁸ „Надворешен преглед на усогласеност“ се однесува на периодични надворешни прегледи на активностите за откуп на земјиште и раселување преземени за време на планирањето и имплементацијата на овие активности со цел да се утврди дали се исполнети барањата од ова БИ и одредбите во планот за раселување. Ќе вклучува препораки за корегирање на сите забележани недостатоци.

⁶⁹ „Ревизија на извршување“ се однесува на надворешна ревизија на активности за откуп на земјиште и раселување преземени по завршувањето на активностите дефинирани во планот за раселување со цел да се утврди дали се исполнети барањата од ова БИ и одредбите во планот за раселување, особено оние кои се однесуваат на подобрување или обновување на средствата за егзистенција.

59. Онаму каде што клиентот извршува изградба на локации за преселување и реконструкција на засегнатите живеалишта и други засегнати градби, се применуваат сите Барања за изведба.
60. Клиентот ќе обезбеди помош при раселување која е соодветна на потребите на секоја група засегнати лица и да посвети посебно внимание на потребите на ранливите групи.

Економско раселување и подобрување или обновување на средствата за егзистенција

61. Во случај на проекти кои влијаат на средствата за егзистенција или генерирањето приход, клиентот ќе испланира мерки за подобрување или повторно воспоставување на приходите или средствата за егзистенција на засегнатите лица. Планот ќе ги утврди правата на засегнатите лица и/или заедници, посветувајќи посебно внимание на родовите аспекти и потребите на ранливите групи и ќе осигура дека тие се обезбедени на транспарентен, конзистентен и праведен начин. Планот ќе вклучи обврски за мониторинг на ефективоста на мерките за подобрување на средствата за егзистенција за време на имплементацијата, како и обврски за оценување откако ќе заврши имплементацијата. Ублажувањето на економското раселување се смета за извршено кога со помош на ревизијата на извршувањето ќе се заклучи дека засегнатите лица или заедници ја добиле целата помош за која ги исполнуваат условите и им е дадена соодветна можност за повторно воспоставување на средствата за егзистенција.
62. Влијанијата врз приходите или средствата за егзистенција кои не се директен резултат на откуп на земјиште или ограничувања за користење земјиште се идентификуваат како дел од процесот на оценување на влијанијата врз животната и социјалната средина во согласност со барањата од БИ 1. Мерките за надомест и повторно воспоставување на средствата за егзистенција за таквите влијанија треба да се преземат во согласност со начелата на ова БИ.
63. Во зависност од видот на влијанијата, мерките за подобрување или обновување на средствата за егзистенција ќе го вклучуваат следново:

- кога откупот на земјиште или ограничувањата за користење земјиште влијаат врз бизнисите⁷⁰, на засегнатиот сопственик на бизнис или оператор му се обезбедува надомест за: (i) трошоците за повторно воспоставување деловни активности на друго место; (ii) изгубениот нето приход во преодниот период⁷¹; и (iii) трошоците за преместување и инсталирање на постројки,

машини или друга опрема, во согласност со околностите;

- во случаи кога проектот влијае на лица со законски права на земјиштето, кои се признати или можат да се признаат според националното законодавство, се обезбедува замена на земјиште или имот со еднаква или поголема вредност или, доколку е соодветно, паричен надомест во висина на трошоците за замена;
- економски раселените лица коишто немаат законски признаено право на земјиште ќе добијат надомест за изгубените средства освен земјиште (како што се земјоделски култури, инфраструктура за наводнување и други инвестиции во земјиштето) во износ на трошоците за замена. Дополнително, клиентот ќе обезбеди помош наместо надомест за земјиштето, која ќе биде доволна за да им овозможи на тие лица можност за повторно воспоставување на средствата за егзистенција на друго место;
- онаму каде што се засегнати природни ресурси кои ги користи заедницата, се преземаат иницијативи за зголемување на продуктивноста на преостанатите ресурси до кои заедницата има пристап и се обезбедува надомест во натура или во готови пари поради губење пристап или заради обезбедување пристап до алтернативни извори на загубените ресурси;
- обезбедување дополнителна наменска помош и можност за подобрување или барем враќање на исто ниво на способноста за заработка на приходи, нивоата на производство и животниот стандард. Во случаи кога поради дислокација предизвикана од страна на проектот, бизнисите претрпуваат загуби или се затвораат, нивните сопственици и вработените коишто ги загубиле личните приходи или работните места имаат право на добивање таква помош.
- обезбедување помош во текот на преодниот период за економски раселените лица, која ќе се заснова на разумна процена на времето потребно за повторно враќање на способноста за заработка на приходи, нивоата на производство и животниот стандард.
- обезбедување можности за дислоцираните лица и заедници да добијат соодветни придобивки за развој од проектот.

⁷⁰ „Бизниси“ вклучуваат продавници, ресторани, услуги, производствени капацитети и други претпријатија, без оглед на големината и без разлика дали се лиценцирани или нелиценцирани.

⁷¹ „Преоден период“ се однесува на периодот помеѓу настанувањето на дислокацијата и времето кога повторно се воспоставуваат засегнатите средства за егзистенција.

Барање за изведба број 6 на ЕБОР: Зачувување на биолошката разновидност и одржливо управување со живите природни ресурси

Вовед

1. Ова барање за изведба (БИ) потврдува дека зачувувањето на биолошката разновидност⁷² и одржливото управување со живите природните ресурси⁷³ се основни за одржливоста на животната и социјалната средина.
2. Ова БИ ја потврдува важноста од одржување на основните еколошки функции на живеалиштата⁷⁴, биолошката разновидност и услугите од екосистемите⁷⁵. Сите екосистеми поддржуваат комплексност на живи организми и варираат во поглед на богатство, изобилство и важност на видовите.
3. Целта на зачувувањето на биолошка разновидност и одржливото управување со живите ресурси мора да биде балансирана со потенцијалот за искористување на економските, социјалните и културните вредности на биолошката разновидност и на живите природни ресурси на оптимизиран начин.

Цели

4. Целите на ова БИ се:
 - да се заштити и да се зачува биолошката разновидност со користење на пристап на претпазливост;
 - да се усвои хиерархија на мерки за ублажување во подготовката и имплементацијата на проектите со цел да нема нето загуба и, каде што е соодветно, да се постигне нето добивка на биолошката разновидност;
 - да се одржуваат услугите на екосистемите; и
 - да се промовираат добри меѓународни практики за одржливото управување и користење на живите природни ресурси.

Делокруг на примена

5. Ова БИ се применува на сите проекти кои се директно финансирани од страна на ЕБОР како што е утврдено во Политиката за животна средина и социјални аспекти. Како дел од процесот на оценка на животната и социјалната средина, клиентот ќе ги утврди релевантните барања од ова БИ, како и начинот на кој ќе бидат опфатени и управувани во текот на животниот циклус на проектот. Имплементацијата на активностите потребни за исполнување на барањата на ова БИ ќе се води според целокупниот Систем за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС) и Плановите за управување со аспекти на животната и социјалната средина (ПУЖСС) на клиентот кои се специфични за проектот, со цел проектот да се структурира во согласност со ова БИ во една прифатлива временска рамка. Барањата за оценка на животната и социјалната средина и управување се наведени во БИ 1.
6. Ова БИ се применува и на ситуации кога средствата за егзистенција на засегнатото население, вклучувајќи ги и домородните народи чиј што пристап до или користењето на биолошката разновидност, услугите од екосистемите и/или на живите природни ресурси можат да бидат засегнати од проектните активности. Во ова БИ се зема предвид и потенцијалната позитивна улога на населението опфатено со проектот, вклучувајќи ги и домородните народи во зачувувањето на биолошката разновидност и одржливото управување со живите природните ресурси.

Барања

Зачувување на биолошката разновидност

⁷² За целите на ова БИ, биолошката разновидност се дефинира во согласност со Конвенцијата за биолошка разновидност како „варијабилност меѓу живите организми од сите извори, вклучувајќи, меѓу другото, копнени, морски и други водни екосистеми и еколошките комплекси во кои тие спаѓаат; ова вклучува разновидност во рамки на видовите, помеѓу видовите и на екосистемите“.

⁷³ „Живи природни ресурси“ се дефинираат како „растенија и животни одгледувани за човечка или животинска потрошувачка и употреба, без разлика дали се во дивината или во култивирани услови. Ги вклучува сите видови шумарство, биогорива, земјоделство, вклучувајќи ги и годишните и повеќегодишните култури и сточарството, вклучувајќи го и добитокот; диви и одгледувани риби, вклучувајќи ги сите видови морски и слатководни организми, како и рибенство така и безрбетници.“

⁷⁴ Живеалиштата се дефинираат како сувоземна, слатководна или морска географска единица или воздушна средина која поддржува собирање на живи организми и нивни интеракции со неживата средина.

⁷⁵ Услугите од екосистеми се придобивките кои луѓето, вклучувајќи ги и бизнисите, ги добиваат од екосистемите. Услугите од екосистеми се организирани во четири видови: (i) снабдувачки услуги, подразбираат производи кои луѓето ги добиваат од екосистемите; (ii) регулаторски услуги, подразбираат придобивки кои луѓето ги добиваат од регулирањето на процесите во екосистемите; (iii) културолошки услуги, подразбираат нематеријални придобивки кои луѓето ги добиваат од екосистемите; и (iv) поддржувачки услуги, подразбираат природни процеси кои ги одржуваат другите услуги.

Оценување на ризиците и влијанијата

7. Со процесот на оценување ќе се утврдат условите на основата состојба пропорционално и специфично за предвидениот ризик и значењето на влијанијата. Оценувањето на основната состојба ќе ги земе предвид, но нема да се ограничи на, релевантните ризици врз биолошката разновидност и услугите од екосистемите, со фокус на потенцијалната загуба на живеалишта, деградација и фрагментација, инвазивни не-локални видови, прекумерна експлоатација, миграциски коридори, хидролошки промени, внесување на хранливи материји и загадување, како и влијанија кои се релевантни за промена на климата и адаптација. При планирањето и извршувањето на оценувањата на основната состојба и влијанието на биолошката разновидност, клиентот ќе се повика на релевантните упатства од добрите практики, преглед на литературни податоци, консултации со експерти и теренско работење, според потребите. Кога се потребни понатамошни истражувања за да се обезбеди поголема сигурност на значењето на потенцијалните влијанија, клиентот ќе направи дополнителни студии и/или мониторинг пред преземање проектни активности кои би можеле да предизвикаат неповратни влијанија.
8. Во текот на процесот на оценување, клиентот ќе ги идентификува и утврди, уште во раната фаза од животниот циклус на проектот, потенцијалните можности, ризици и влијанија врз биолошката разновидност поврзани со проектот. Опсегот на оценувањето треба да биде доволен за да се утврдат влијанијата, врз основа на нивната веројатност, и значењето и сериозноста на влијанието и да се засегнат причините за загриженост на потенцијално засегнатите заедници, и онаму каде што е релевантно, на другите заинтересирани страни. Оценувањето исто ќе ги земе предвид директните, индиректните и кумулативните влијанија и ќе ја процени ефективностата и изводливоста на мерките за ублажување на влијанијата кои треба да се применат во проектот. Процесот на оценување ќе вклучува разгледување на потенцијалните влијанија на ниво на област, сезонските ограничувања и/или чувствителни карактеристики, како и влијанијата на еколошкиот интегритет на овие екосистеми, независно од нивниот заштитен статус и без разлика на степенот на нивно нарушување или деградација.
9. Во согласност со добрите меѓународни практики, оценувањето ќе го земе предвид следново: (i) потенцијалните влијанија на проектот врз услугите од екосистемите, вклучувајќи ги и оние кои би биле влошени со климатските промени; (ii) користењето и зависноста на потенцијално засегнатото население и/или домородни народи од овие услуги од екосистемите; и (iii), зависноста на проектот од овие услуги од екосистемите; кога проектот има потенцијал да влијае на овие услуги од екосистемите и кога клиентот има директна управувачка контрола или значително влијание, треба да се избегнуваат негативните влијанија. Доколку овие влијанија не можат да се избегнат, ќе се применат мерки за намалување на влијанијата и/или обновување на биолошката разновидност и услугите од екосистемите.

10. За проекти кои потенцијално би имале такво влијание на домородните народи и на локалното население, клиентот ќе обезбеди можности за објективна и правична поделба на придобивките добиени од искористувањето на живите природни ресурси во согласност со: (i) барањата за решавање на прашањата поврзани со економско раселување во БИ 5; (ii) конкретните барања поврзани со управување со потенцијалните ризици и влијанија на домородните народи во БИ7; и (iii) барања за ангажирање на заинтересираните страни предвидени во БИ 10.

Заштита и зачувување на биолошката разновидност, приоритетни карактеристики на биолошката разновидност и критични живеалишта

11. Кога оценувањето идентификувало потенцијални влијанија врз биолошката разновидност поврзани со проектот, клиентот ќе управува со своите ризици во согласност со хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата и добрите меѓународни практики. Клиентот ќе усвои пристап на претпазливост и ќе примени практики на адаптивно управување со кои спроведувањето на мерките за ублажување и управување ќе може да одговори на промената на условите и резултатите од следењето на проектот во текот на целиот животен циклус на проектот.
12. Без оглед на горенаведеното, некои области засегнати од проектот можат да се сметаат за „приоритетни карактеристики на биолошката разновидност“⁷⁶ кои вклучуваат: (i) загрозуени живеалишта; (ii) ранливи видови; (iii) значајни карактеристики на биолошката разновидност идентификувани од широк дијапазон на заинтересирани страни или влади; и (iv) еколошка структура и функции кои се потребни за зачувување на одржливоста на приоритетните карактеристики на биолошката разновидност опишани во овој став.
13. Кога со оценувањето се утврдило дека проектот би можел да има значителни, негативни и непопратни влијанија врз приоритетните карактеристики на биолошката разновидност, клиентот не треба да спроведува никакви проектни активности, освен ако:
 - клиентот докаже дека нема технолошки и економски изводливи алтернативни решенија;
 - заинтересираните страни се консултирани во согласност со БИ 10;
 - проектот е одобрен според применливите закони за заштита на животната средина, со признавање на приоритетните карактеристики на биолошката разновидност;
 - спроведени се соодветни мерки за ублажување на влијанијата во согласност со хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата, за да се осигури дека нема да има нето загуба⁷⁷ и по можност да има нето добивка на приоритетните карактеристики на биолошката разновидност и живеалиштата и еколошките функции коишто ги поддржуваат во текот на подолг временски период за да се остварат мерливи резултати од зачувувањето на биолошката разновидност.

⁷⁶ Приоритетни карактеристики на биолошката разновидност претставуваат подгрупа на биолошката разновидност која е незаменлива или ранлива, но со пониско ниво на приоритет од критичните живеалишта (како што е дефинирано во став 13).

⁷⁷ „Без нето загуба“ се дефинира како точка во кој загубите за биолошката разновидност поврзани со проектот се балансираат со добивки кои произлегуваат од мерки преземени за да се избегнат и минимизираат овие влијанија, да се преземе обновување на самата локација и конечно да се неутрализираат значителните преостанати влијанија, доколку ги има, на соодветен географски размер.

14. Најчувствителните карактеристики на биолошката разновидност се дефинирани како критични живеалишта во кои спаѓа едно од следниве: (i) високо загроени или единствени екосистеми; (ii) живеалишта кои се од значителна важност за загроени⁷⁸ или критично загроени видови; (iii) живеалишта кои се од значителна важност за ендемични или географски ограничени видови; (iv) живеалишта кои ги поддржуваат глобално значајните миграциски или конгрегациски видови; или (v) области поврзани со клучни еволуциони процеси.
15. Критичното живеалиште не смее дополнително да се фрагментира, конвертира или деградира до степен до кој ќе се компромитира еколошкиот интегритет или значењето на биолошката разновидност. Како резултат на тоа, во областите на критичното живеалиште, клиентот нема да спроведува никакви проектни активности, освен ако не се исполнети следниве услови:
- не постојат никакви други остварливи алтернативни решенија во регионот за развој на проектот во живеалишта со помала вредност на биолошката разновидност;
 - заинтересираните страни се консултирани во согласност со БИ 10;
 - проектот е одобрен според применливите закони за заштита на животната средина, со признавање на приоритетните карактеристики на биолошката разновидност;
 - проектот не води кон мерливи негативни влијанија⁷⁹ на оние карактеристики на биолошката разновидност за кои било одредено критичното живеалиште како што е наведено во став 14;
 - проектот е дизајниран за да оствари нето добивки⁸⁰ за критичното живеалиште кое е засегнато од проектот
 - од проектот не се очекува да доведе до нето намалување на популацијата⁸¹ на кои било
- загроени или критично загроени видови во текот на разумен временски период;⁸²
- во програмата на клиентот за адаптивно управување интегрирана е стабилна и соодветно подготвена долгорочна програма за мониторинг и евалуација на биолошката разновидност, чија цел е оценување на состојбата на критичното живеалиште.
16. Во случаи кога клиентот може да ги исполни овие барања, стратегијата за ублажување на влијанијата на проектот ќе биде опишана во План за управување со биолошка разновидност или во Акционен план за биолошка разновидност⁸³, како што е соодветно.
17. Обврската за оценување на критичните живеалишта ќе се идентификува во текот на фазата на длабинска анализа на влијанието на проектот и, каде што е релевантно, ќе се ревидира по завршувањето на процената на основната состојба. Кога со оценувањето се утврдило дека проектот би можел да има негативни влијанија врз едно критично живеалиште, клиентот ќе ангажира независни експерти за да извршат оценување на потенцијалните негативни влијанија врз тоа критично живеалиште.
18. Како крајна мерка, надоместување на биолошката разновидност може да се испланира и спроведе за да се постигнат мерливи, дополнителни и долгорочни резултати од зачувувањето⁸⁴, кои разумно може да се очекува да резултираат со тоа да нема нето загуба и по можност со нето добивка на биолошката разновидност. Планирањето на надоместувањето на биолошката разновидност ќе го следи начелото „исто или подобро“⁸⁵ и ќе се спроведе во согласност со БИ на банката и најдобрите меѓународни практики. Клиентот ќе треба да назначи соодветен кадар и да ја докаже долгорочната техничка и финансиска изводливост на надоместувањето.

⁷⁸ Како што е наведено во Црвената листа на загроени видови на Меѓународната унија за заштита на природата (МУЗП). Утврдувањето на критично живеалиште врз основа на други листи е како што следува: (i) ако видот е наведен на национално/регионално ниво како критично загроен или загроен, во земјите кои се придржуваат до насоките на МУЗП, утврдувањето на критично живеалиште ќе се изврши за секој проект посебно во консултација со надлежните експерти; и (ii) во случаи кога категоризациите на национално или регионално наведените видови во листата не одговараат точно на оние на МУЗП (на пример, некои земји повеќе генерално ги наведуваат видовите како „заштитени“ или „ограничени“), ќе се изврши оценување за да се утврди причината и целта на составувањето на листите. Во овој случај, утврдувањето на критично живеалиште ќе се базира на таа оценка.

⁷⁹ Мерливи негативни влијанија значи дека директните и индиректните влијанија на проектот ќе ја заголеми постојаноста во рамките на студиската област на која било вредност на биолошката разновидност како резултат на што живеалиштето е означено како критично.

⁸⁰ Нето добивки се дополнителни резултати на зачувување на биолошката разновидност кои можат да се остварат за вредности на биолошката разновидност за кое било наменето критичното живеалиште. Нето добивките можат да се остварат преку развој на надоместување на биолошката разновидност и/или, во случаи кога клиентот можел да ги исполни барањата од став 14 од ова Барање за изведба без надоместување на биолошката разновидност, клиентот можел да оствари нето добивки преку спроведување на програми кои можеле да се спроведат на терен за да се зголеми живеалиштето и да се заштити и зачува биолошката разновидност.

⁸¹ Нето намалување е единствена или кумулативна загуба на поединци со што се спречува способноста на видот на преживее во глобални и/или регионални/национални размери повеќе генерации или во текот на подолг временски период. Размерот (на пример, глобален и/или регионален/национален) на потенцијалното нето намалување се утврдува врз основа на наведувањето на видот или на (глобалната) Црвена листа на загроени видови на МУЗП и/или на регионалните/националните листи. За видовите кои се наведени во двете (глобалната) Црвена листа на загроени видови на МУЗП и на националните/регионалните листи, нето намалувањето ќе се базира на националната/регионалната популација.

⁸² Рокот во кој клиентите мора да прикажат дека „нема нето намалување“ на критично загроени или загроени видови ќе се утврдува на база на поединечен случај и во консултација со надворешни експерти

⁸³ Акциските планови за биолошката разновидност (АПБР) типично вклучуваат повеќе општи и конкретни цели и мерки за управување и планирани клучни точки за да се ублажат преостанатите влијанија за да нема нето загуба или за да се оствари нето добивка на приоритетни карактеристики на биолошката разновидност или на критичното живеалиште. Општата/конкретната цел треба да биде реална и базирана на мерливи цели. Секоја цел треба да се состои од повеќе активности и да вклучува показатели на извршеност или цели за мониторинг, и одговорна страна и рок. АПБР треба да се изготват во консултација со релевантните заинтересирани страни, вклучувајќи ги владата, надворешни експерти, локални/меѓународни организации за зачувување на биолошката разновидност и заедници засегнати од проектот.

⁸⁴ Мерливите резултати за зачувување на биолошката разновидност ќе бидат прикажани на терен (во природни услови, а не во заробенство или хранилиште) и на соодветен географски размер (на пример, на локално, национално или регионално ниво).

⁸⁵ Принципот „исто или подобро“ значи дека во повеќето случаи надоместувањето на биолошката разновидност треба да се дизајнира за да се зачуваат истите вредности на биолошката разновидност на кои влијае проектот (надомест „во натура“). Меѓутоа, во одредени ситуации, областите на биолошка разновидност кои ќе бидат засегнати од проектот може да не бидат ниту национален ниту локален приоритет, а може да има други области на биолошка разновидност со слични вредности кои имаат повисок приоритет за зачувување и одржливо користење и се под непосредна закана или на кои им е потребна заштита или ефективно управување. Во овие ситуации, може да биде соодветно да се земе предвид надоместување со различни видови што вклучува „повисок приоритет“ (т.е. онаму каде што целта на надоместувањето е биолошката разновидност со повисок приоритет од оној којшто е засегнат од проектот).

19. Во случаи кога се предлага надоместување за приоритетните карактеристики на биолошка разновидност или за критично живеалиште, клиентот ќе подготви стратегија за надоместување на биолошката разновидност или план за управување со надоместувањето на биолошката разновидност, како што е соодветно, за да покаже дека значителните преостанати влијанија на проектот врз биолошка разновидност ќе бидат соодветно ублажени. Во овие случаи, клиентот ќе ангажира независни експерти со познавања на планирање и имплементација на надоместување на биолошка разновидност.
20. Не сите преостанати негативни влијанија врз приоритетните карактеристики на биолошката разновидност и/или критичното живеалиште можат да се неутрализираат. Во такви случаи, клиентот ќе го редизајнира проектот за да се избегне потребата за такво неутрализирање и да се исполнат барањата на ова БИ.

Заштитени со закон и меѓународно признати области со вредност на биолошка разновидност

21. Кога проектот се спроведува во рамките на или има потенцијал за негативно влијанија врз една област која е заштитена со закон⁸⁶ и/или е меѓународно признаена⁸⁷ или предложена за таков статус од страна на националните влади, клиентот ќе ги идентификува и оцени потенцијалните влијанија од проектот и ќе примени хиерархијата на мерки за ублажување на влијанијата со цел влијанијата од проектот да не го компромитираат интегритетот, целите за зачувување и/или значењето на биолошката разновидност на таа област.
22. Доколку со оценувањето се идентификува дека проектот има потенцијал негативно да влијае на целите на зачувување и интегритетот на локацијата, приоритетните карактеристики на биолошката разновидност и/или на критичното живеалиште во рамките на области заштитени со закон или меѓународно признаени области со вредност на биолошка разновидност, клиентот ќе се обиде да ги избегне таквите влијанија. Освен тоа, клиентот:
- ќе покаже дека предложената изградба е дозволена со закон, што може да вклучува спроведување на одредено оценување на влијанијата од проектот врз заштитената област според националното законодавство;
 - ќе дејствува на начин во согласност со кои било планови признаени од владата за управување со таквите области;
 - ќе се консултира со оние кои управуваат со заштитената област, релевантните органи, локалното население и другите заинтересирани страни на предложениот проект во согласност со БИ 10; и
 - ќе имплементира дополнителни програми, како што е соодветно, за да ги промовира и унапреди целите за зачувување на заштитената област.

Инвазивни не-локални видови

23. Клиентот ќе избегнува и проактивно ќе спречува ненамерни или намерни внесувања на не-локални видови кои би можеле да имаат значителни негативни влијанија на биолошка разновидност, особено:
- клиентот нема намерно да внесува не-локални видови во областите каде вообичаено не се наоѓаат, освен ако тоа се изврши во согласност со регулаторната рамка која го регулира таквото внесување. Во ниту еден случај не смеат да се внесат видови кои се познати како инвазивни во нови животни средини;
 - клиентот ќе ги идентификува потенцијалните ризици, влијанија и опции за ублажување на влијанијата поврзани со ненамерното префрлање или пуштање на не-локални видови;⁸⁸ и
 - кога не-локалните видови веќе се наоѓаат во земјата или во регионот на предложениот проект, клиентот ќе се погрижи да не ги прошири инвазивните видови во областите во кои истите не се наоѓаат.

⁸⁶ Ова БИ се води според дефиницијата на МУЗП за „Заштитена област“.

⁸⁷ Локациите идентификувани според меѓународни конвенции и спогодби, вклучувајќи но не ограничувајќи се на Локациите на природно светско наследство на UNESCO, Резерви на Човекот-и-Биосферата на UNESCO и Рамсарската листа на мочуришта од меѓународно значење.

⁸⁸ Во однос на меѓународната испорака на стоки и услуги, ова БИ се води според Меѓународната конвенција за контрола и управување со баластни води и седименти на бродови (БВС). Од клиентите кои бараат финансиски средства од ЕБОР за проект кој вклучува такви активности за испорака, се очекува да ги исполнат соодветните обврски креирани во рамките на оваа конвенција.

Одржливо управување со живите природни ресурси

24. Проектите кои вклучуваат примарно производство на живи природни ресурси, вклучувајќи производство на земјоделски култури или добиток, природни шуми или пошумени области, аквакултура или рибарство и производство и употреба на биомаса за енергија и биогориво, ќе бидат во согласност со сите применливи барања од ова БИ, покрај следново:
- Клиентот ќе управува со живите природни ресурси преку примена на националните регулаторни барања, добрите меѓународни практики и релевантните применливи стандарди за животна средина на ЕУ, како што се применливи на ниво на проектот.
 - Каде што е соодветно, клиентот ќе усвои глобално, регионално или национални признати стандарди за сертификација кои (i) се базираат на консултативен процес со повеќе заинтересирани страни и (ii) кога акредитацијата подлежи на независна верификација или сертификација преку соодветните акредитирани тела за тие стандарди. Кога не постојат релевантни стандарди и/или системи за сертификација, клиентот ќе се обврзе да примени соодветни одржливи практики на управување кои се карактеристични за индустријата во согласност со добрите меѓународни практики.
 - Онаму каде што е изводливо, клиентот ќе лоцира агробизнис проекти базирани на земјиште на непошумено земјиште или земјиште кое веќе било претворено од неговата природна состојба во приоритетните карактеристики на биолошката разновидност и/или критично живеалиште за да се сведат на минимум влијанијата.
 - Производството и/или употребата на видови со потенцијал за инвазивност нема да се користат без соодветни контроли за да се спречи нивното пуштање/ширење надвор од производствената област.
 - За проектите за рибарство⁸⁹ или аквакултура, клиентот ќе го оцени и ќе го сведе на минимум ризикот од пребегнување на не-локални видови во водната животна средина. Клиентот, исто така, треба да го оцени и сведе на минимум потенцијалот за пренесување на болести и/или паразити во животната средина.
 - Кога клиентот е вклучен во одгледување, транспорт и колење на животни за месо или нус производи (на пример, млеко, јајца, волна), ќе усвои и имплементира национални регулаторни барања, релевантни стандарди на ЕУ за благосостојба на животните и добрите меѓународни практики, кои и да се построги, за техники за сточарство.
 - За да ја сведе на минимум антиминокробната резистенција (АМР)⁹⁰, клиентот ќе користи антибиотици само за животни кои произведуваат

здрава храна во согласност со применливите еколошки стандарди на ЕУ.

- Во земјите членки на ЕУ, Генетски модифицираните организми (ГМО) не смеат да се користат или да се пуштаат во животната средина без одобрение дадено од страна на надлежните органи. Во други земји каде што работи ЕБОР, ГМО не смеат да се користат или пуштаат во животната средина без процена на ризикот, кој се врши во согласност со применливите стандарди за животна средина на ЕУ.

⁸⁹ Рибарските активности не мора да бидат ограничени на ловење. При повторното населување или пуштање на различни видови или популации, особено во затворени животни средини како што се езерата, треба да се осигури дека новата популација не ги уништува или истиснува постојните локални ендемични/природни видови на риби.

⁹⁰ Според Светската организација за здравствена заштита на животните (OIE), антиминокробните агенси се лекови коишто се користат за лекување на инфекции, особено оние од бактериско потекло. Овие лекови се од суштинско значење за заштита на здравјето на луѓето и животните, како и благосостојбата на животните. Прекумерната или несоодветна употреба може да доведе до појава на отпорни бактерии, кои не реагираат на антибиотски третман. Ова најчесто се нарекува антиминокробна резистенција или АМР.

Синцир на набавки

25. Како дел од процесот на оценување на синцирот на набавки утврден во БИ 1, клиентот ќе ги утврди и оцени ризиците и влијанијата врз биолошката разновидност предизвикани од неговите главни добавувачи.⁹¹
26. Ако со оваа процена на ризикот се утврди дека главните добавувачи на клиентот може негативно да влијаат врз приоритетните карактеристики на биолошката разновидност и/или критичното живеалиште, или ако се пријават вакви ризици на пониските нивоа од синцирот на набавки на стоки и материјали коишто се од суштинско значење за основните оперативни функции на проектот, клиентот ќе преземе соодветни чекори за решавање на ова прашање, во согласност со ДМП во временски период договорен со ЕБОР.
27. Кога клиентот купува производи од природни ресурси, вклучувајќи храна, дрвена граѓа и влакна за кои се знае дека потекнуваат од области каде што постои ризик од значителна пренамена или деградација на приоритетните карактеристики на биолошката разновидност и/или критичните живеалишта, оценката на животната и социјалната средина на клиентот ќе вклучи оценка на системите и практиките за верификација коишто ги користат главните добавувачи. Клиентот треба да даде предност на набавката на живи природни ресурси произведени во согласност со меѓународно признати принципи и стандарди за одржливо управување, каде што е возможно, за производот кој се набавува.
28. Во најмала рака, клиентот треба да утврди политики, процедури и практики за верификација со коишто:
 - ќе се идентификува потеклото на набавката и видот на живеалиштето на изворната област;
 - ќе се избегне набавка од добавувачи коишто придонесуваат кон значителна пренамена или деградација на приоритетните карактеристики на биолошката разновидност, критичните живеалишта и/или заштитените области; и
 - ќе се обезбеди тековен преглед на главните добавувачи на клиентот.
29. Способноста на клиентот целосно да се справи со овие ризици зависи од нивото на контрола на клиентот или влијанието врз неговите главни добавувачи.

⁹¹ Види БИ 1, фуснота 22 за дефинициите за главни добавувачи и основните оперативни функции на проектот.

Барање за изведба број 7 на ЕБОР: Домородни народи

Вовед

1. Ова барање за изведба (БИ) потврдува дека дека домородните народи се социјални групи со идентитет и средства за егзистенција кои се разликуваат од доминантните групи во националните општества. Тие може да се помеѓу најмаргинализираните и најранливите сегменти на населението. Нивниот економски, социјален и правен статус може да го ограничува нивниот капацитет да ги штитат своите права и интереси во однос на земјиштата и ресурсите (природни и културни). Ова, во комбинација со нивната економска и духовна зависност од овие земјишта и ресурси, може да ги направи особено подложни на какви било негативни влијанија од проектите. Ова БИ, исто така, потврдува дека домородните народи имаат уникатни знаења и способности и се потенцијални партнери во одржливиот развој, и можат да придонесат и да имаат корист од планирањето и спроведувањето на активностите поврзани со проектот.
2. Ова барање за изведба (БИ) потврдува дека Владата игра централна улога во заштитата на правата на домородните народи. Во него се утврдени одговорностите на клиентот да го процени потенцијалот на еден проект да влијае врз домородните народи, суштински да комуницира со засегнатите домородни народи и, под одредени околности наведени во ова БИ, да добие нивна доброволна, претходна и информирана согласност (ДПИС). Во ова БИ, исто така, се утврдени и обврските на клиентот да соработува со засегнатите домородни народи при планирањето и спроведувањето на мерките за избегнување, сведување на минимум, ублажување и надоместување на негативните ефекти и споделување на придобивките од проектот.

Цели

3. Целите на ова БИ се:
 - да се осигури дека проектите целосно ги почитуваат достоинството, правата, стремежите, културите, обичајното право и средствата за егзистенција на домородните народи;
 - да се предвидат и избегнат негативните ризици и влијанија⁹² од проектите врз животот и средствата за егзистенција на заедниците на домородните народи или, кога тоа не е изводливо, да се сведат на минимум, ублажат или надоместат таквите влијанија;
 - да се промовираат придобивките и можностите за одржлив развој на домородните народи на начин кој е достапен, соодветен на културата и кој ќе вклучува мажи и жени од домородните народи;

- да се воспостави и одржува траен однос со домородните народи кои се засегнати со проектот, во текот на неговиот животен циклус;
- да се обезбеди ефективно учество на домородните народи во подготовката на проектните активности или мерките за ублажување кои потенцијално би можеле да влијаат врз нив, било позитивно или негативно; и
- да се осигурат преговори со најдобри намери со домородните народи и да се добие нивна ДПИС во специфичните околности опишани во ова БИ.

Делокруг на примена

4. Во ова БИ, поимот „домородни народи“ се користи во техничка смисла за да се опфати одредена социјална и културна група, различна од доминантните групи во рамките на националните општества, која се одликува со сите карактеристики дадени во продолжение⁹³:
 - лична идентификација како припадници на одредена домородна етничка или културна група, како и признавање на тој идентитет од страна на другите членови на општеството;
 - колективна поврзаност со одредени географски живеалишта, традиционални земји или територии на кои живееле нивните предци во областа каде се спроведува проектот, како и со природните ресурси во дадените живеалишта и територии;⁹⁴
 - обичајни културни, економски, социјални или политички институции, закони или прописи кои се одделни од тие на доминантното општество или култура; и
 - посебен јазик или дијалект кој е често пати различен од официјалниот јазик или дијалект на државата или регионот.
5. Група или членови на група кои водат номадски живот или се занимаваат со одгледување на сезонски полу-номадски добиток и живеат во мешани или урбани средини и/или ги посетуваат нивните традиционални земји само на сезонска основа, може да биде и присилно отстранети. Ниту нивниот сегашен начин на живеење, ниту ова присилно отстранување не ја прави таквата група неподобна за примена на ова БИ.
6. Спроведувањето на активностите потребни за исполнување на овие барања ќе се управува во согласност со ова БИ, како и БИ 1, 5, 8 и 10, како што е применливо.

⁹² Негативните влијанија може да опфаќаат, но да не бидат ограничени на влијанија кои се резултат на загуба на средства или ресурси, ограничување на користењето на земјиштето или вршењето на активности поврзани со традиционалниот начин на живот, а кои произлегуваат од проектните активности.

⁹³ Некои карактеристики може да бидат исчезнати или помалку очигледни за некои групи или заедници преку интеграција во поширокото општество или економија, понекогаш како резултат на владината политика.

⁹⁴ Група која ја изгубила „Колективната поврзаност со одредени географски живеалишта, или територии на кои живееле нивните предци, кои се наоѓаат во областа каде што се спроведува проектот“ како резултат на присилно отстранување има право на помош во рамките на ова БИ. „Присилното отстранување“ се однесува на губењето на колективната поврзаност со одредено географско живеалиште или територија на која живееле нивните предци како резултат на конфликт, владини програми за раселување, одземање на нивните земјишта, природни катастрофи или интегрирање на дадените територии во урбани области. За потребите на ова БИ, под „урбана област“ се мисли на град или поголемо населено место, при што ќе се земат предвид следните карактеристики кои не се дефинирачки: (а) правното дефинирање на областа како урбана според домашното законодавство; (б) голема густина на население; и (в) поголем процент на неземјоделски економски активности во однос на земјоделските активности.

Барања

Процена]

7. Клиентот ќе ја утврди применливоста на ова БИ што е можно порано во животниот циклус на проектот, но не подоцна од времетраењето на процесот на оценување на животната и социјалната средина. Во случај кога клиентот нема на располагање соодветни вештини во рамките на организацијата, ќе побара совет од искусни и независни експерти со искуство во областа на социјалните прашања за да се утврди дали одредена група ги исполнува критериумите од ставовите од 4 до 6 од ова БИ.
8. Кога постои веројатност дека проектите ќе влијаат врз домородните народи, потребно е клиентот да направи проценка на влијанијата врз домородните народи. Клиентот првично треба да ги избегне негативните влијанија, а кога тоа не е изводливо, да подготви план за развој со цел сите можни негативни влијанија да ги сведе на минимум и/или ублажи, како и да ги утврди можните придобивки за засегнатите домородни народи.
9. Во случаи кога проектот сè уште не е почнат, клиентот ќе спроведе објективна и независна студија за утврдување на сите заедници на домородни народи кои може да бидат директно или индиректно засегнати и во консултација со засегнатите домородни народи, ќе ги оцени потенцијалните влијанија на проектот врз овие групи и нивните ставови во однос на проектот. Оваа проценка ќе ја земе предвид специфичната ранливост на домородните народи во однос на промените во нивната животна средина и начин на живот.
10. Во случаите кога градежните работи, проектните активности или работата веќе се започнати, клиентот ќе ги обезбеди сите релевантни информации и документи со цел да докаже дека е побарано и прифатено мислењето на домородните народи засегнати од проектот. Овие документи ги вклучуваат и оние кои се однесуваат на претходното работење на клиентот, влијанието врз домородните народи до денес и листа на документи кои се веќе поднесени до органите.
11. Доколку барањата утврдени ова БИ не се исполнети, клиентот ќе спроведе проценка како што е утврдено во ставовите од 7 до 10 од ова БИ. Процената исто така: (i) ќе го испита влијанието на сите претходни проекти врз животот и средствата за егзистенција на домородните народи; (ii), ќе ги утврди сите разлики во однос на барањата од овој стандард; и (iii) ќе ги утврди корективни мерки кои може да бидат потребни за да се постигнат утврдените резултати од ова БИ. Потоа, клиентот ќе договори акциски план со ЕБОР.

Суштински консултации и ДПИС

Суштински консултации

12. Клиентот ќе воспостави континуиран однос со засегнатите заедници на домородните народи што е можно порано во процесот на планирање на проектот, и да започне процес на суштински консултации, како што е утврдено во БИ 10, пропорционално со ризиците и потенцијалните влијанија на проектот врз домородните народи. Покрај тоа, процесот на консултации ќе го вклучува и следното:
 - вклученост на претставничките тела на домородните народи (на пр. советите на старешини или советите на селото, меѓу другите), организациите на домородните народи, како и членови на засегнатите заедници на домородните народи;
 - разбирање и почитување на релевантното обичајно право;

- обезбедување на доволно време на домородните народи за нивните процеси на колективно донесување одлуки;
- ефективно учество на домородните народи во подготовката на проектните активности или мерките за ублажување кои потенцијално би можеле да влијаат врз нив позитивно или негативно; и
- почитување на хетерогеноста на заедниците, при што треба да се води сметка за следново:
 - o домородните народи може да живеат во мешани заедници со недомородни народи; и
 - o во рамките на заедниците на домородните народи има повеќе различни гласови; процесот на консултација и учество мора да опфати различни групи или лица од различна возраст, пол и социјално исклучени лица.

ДПИС

13. Не постои универзално прифатена дефиниција на ДПИС. Меѓутоа, за целите на ова БИ, согласноста се однесува на колективната поддршка на засегнатите домородни народи за предложените проектни активности кои ги засегаат. ДПИС се надоврзува на и го проширува процесот на суштински консултации дефинирани погоре и се воспоставува преку преговори во добра волја помеѓу клиентот и засегнатите домородни народи, врз основа на чиј заклучок тие донесуваат одлука, во согласност со нивните културни традиции, обичаи и практики. ДПИС не бара едногласност и може да се постигне дури и кога поединци или групи во или помеѓу домородните народи експлицитно не се согласуваат.
14. ДПИС, на засегнатите домородни народи во околности кога проектот треба да: (i) влијае врз земјиште или ресурси кои се користат од страна на домородните народи врз основа на обичајно право; (ii) ги релоцира од нивното земјиште кое го користи врз основа на традиционално или обичајно право; или (iii) влијае или предлага да се користат нивните културни ресурси.
15. Во овие околности, клиентот треба да ангажира квалификувани независни експерти за да помогнат во спроведувањето и документирањето на преговорите со најдобри намери и процесот на ДПИС.

Влијанија врз земјиште и ресурси кои се користат од страна на домородните народи врз основа на обичајното право

16. Домородните народи честопати се тесно поврзани со земјата, шумите, водите, дивата флора и фауна и другите природни ресурси кои ги користат врз основа на обичајното право. Оваа поврзаност може да се однесува на средствата за егзистенција, културните, церемонијалните или духовните димензии и можат да ги дефинираат идентитетите и заедниците на домородните народи. Затоа, треба да се посвети особено внимание доколку проектот влијае на овие врски. Иако, врз ова земјиште можеби не можат да полагаат законско право на сопственост во согласност со националните закони, фактот дека заедниците на домородните народи ја користат ова земјиште, без разлика дали е тоа сезонски или повремено, честопати може да се докаже и документира.

17. Доколку клиентот предлага спроведување на проектот или комерцијална експлоатација на природните ресурси на земјата која под обичајното право се користи од страна на домородното население, при што може да се очекуваат негативни последици по нивните средства за егзистенција, културни, церемонијални или духовни цели кои го дефинираат идентитетот и заедницата на домородното население, клиентот треба да добие нивна ДПИС. Понатаму, клиентот треба:

- да го документира користењето на земјиштето и ресурсите од страна на домородните народи преку експертите во соработка со засегнатите заедници на домородните народи, без тоа да биде во спротивност со кои било други права врз земјиштето на домородните народи; процената треба да биде родово инклузивна и посебно да ги земе предвид улогите на жените во управувањето и користењето на овие ресурси;
- да ги документира напорите вложени за да се избегне, или во најмала мера да се сведе на минимум вкупната површина на земјиштето кое го користат, населуваат и/или поседуваат домородните народи, а кое е предложено како предмет на проектот;
- да ги информира домородните народи за нивните права во однос на даденото земјиште кои произлегуваат од националните закони, вклучувајќи ги и сите национални закони кои ги признаваат правата или користењето засновани на обичајното право;
- да им даде доволно време на засегнатите заедници на домородни народи да постигнат договор меѓу себе, без при тоа клиентот директно или индиректно да ја наметне својата волја;
- да осигури постојан пристап до природните ресурси, при тоа осигурувајќи еквивалентна замена на ресурси или, како крајна опција, обезбедување на надомест; и
- да им обезбеди на засегнатите заедници на домородни народи пристап, користење и транзит на земјата која ја развива клиентот врз основа на важечките здравствени, безбедносни и сигурносни аспекти.

Преселување на домородните народи од нивната традиционална земја или земјата која ја користат врз основа на традиционалното или обичајното право

18. Клиентот ќе ги испита сите остварливи алтернативни проектни решенија со цел да се избегне преселување на домородните народи од земјиштето кое е за општа употреба врз основа на традиционалното или обичајното право. Кога преселувањето е неизбежно, клиентот ќе ја сведе на минимум вкупната површина на земјиштето кое што се користи и нема да ја спроведе релокацијата без да добие ДПИС од засегнатите домородни народи. Секое преселување на домородните народи треба да ги исполни барањата од БИ 5. Покрај тоа, домородните народи треба да имаат право на фер и праведен надомест од клиентот за земјиштата, териториите и ресурсите кои се традиционално во нивна сопственост или кои на друг начин ги населувале или користеле, а биле одземени, отуѓени, окупирани, користени или оштетени како резултат на проектот без нивна ДПИС.
19. На раселените домородни народи, секогаш кога е можно, треба да им се овозможи враќање на земјиштето кое го користеле врз основа на традиционалното или обичајното право, во случај причината за нивното раселување да престане да постои. Во тие случаи, земјиштето треба целосно да им се врати.

Културно наследство

20. Кога проектот може значително да влијае на културното наследство што е од значење за идентитетот и/или културните, церемонијалните или духовните аспекти на домородните народи, приоритет ќе се даде на избегнување на таквите влијанија. Онаму каде што значајните влијанија се неизбежни, клиентот треба ја добие ДПИС од засегнатите домородни народи и да ги исполни барањата од БИ 8.
21. Доколку во рамките на проектот се предлага користење на културните ресурси, знаење, иновации или практики на домородните народи, наменети за комерцијални цели, клиентот треба да ги информира домородните народи за: (i) нивните права според ова БИ; (ii) делокругот и природата на предложениот комерцијален развој; (iii) можните последици од таквиот развој; и (iv) да ја добие нивната ДПИС. Клиентот, исто така, треба да утврди и спроведе механизми кои промовираат фер и праведна распределба на придобивките од комерцијализацијата на таквите знаења, иновации или практики, во согласност со обичаите и традициите на засегнатите домородни народи.

Надомест на штета и споделување на придобивките

22. Клиентот ќе осигури, во договор со локалната заедница, засегнатите домородни народи да добијат фер надомест за секоја загуба на средства за егзистенција настаната како резултат на активностите поврзани со проектот. При пресметувањето на надоместот, клиентот ќе ги исполни барањата од БИ 5 и ќе ги земе предвид негативните влијанија на проектот врз традиционалните средства за егзистенција⁹⁵, вклучувајќи и номадски живот/одгледување на сезонски полу-номадски добиток, како и семејниот живот на домородните народи, особено земајќи ги предвид платените и неплатените активности на жените. Ова ќе се спроведува во соработка со претставници на домородните народи и експерти. Одредбите од овој став се применуваат и во случаите кога клиентот мора да плати надомест на локалните или регионалните владини тела.

⁹⁵ Природата на „вообичаените средства за егзистенција“ треба да се толкува флексибилно (за да се вклучат и нивните современи форми како етно-туризмот и преработката на храна).

23. Ќе се подготват заемно прифатливи и правно изводливи механизми за трансфер на надоместоците и/или ресурсите. Тие може да се обезбедат на колективна основа доколку земјиштето и ресурсите се во колективна сопственост. Клиентот ќе обезбеди помош со цел да овозможи воспоставување на соодветни системи за управување и раководење со кои се осигурува ефективна распределба на надоместот на сите квалификувани членови или колективна употреба на надоместот на начин кој е од корист за сите членови на групата.
24. Клиентот ќе им обезбеди на засегнатите домородни народи можности за развој на начин соодветен на нивната култура. Овие можности треба да бидат пропорционални на степенот на влијанието на проектот, а нивната цел треба да биде соодветно подобрување на нивниот животен стандард и средства за егзистенција, како и поттикнување на долгорочната одржливост на природните ресурси од кои тие може да зависат. Можностите за развој ќе бидат навремено обезбедени.
25. Чекорите кои клиентот ги предлага за сведување на минимум, ублажување и надоместување на негативните последици, како и за идентификување и споделување на придобивките, ќе бидат содржани во план со одредена временска рамка, како што е Планот за развој на домородните народи (ПРДН) или план за развој на пошироката заедница со посебни компоненти кои се однесуваат на домородните народи. Овој план ќе се подготви во консултација со засегнатите домородни народи. Клиентот, исто така, ќе ангажира квалификувани експерти со релевантна и соодветна техничка стручност за да го подготват планот. ПРДН ќе опфаќа систематска оценка на диференцираните влијанија од проектот во однос на половите и различните генерации, а ќе вклучува и активности за постапување во однос на таквите влијанија врз различните групи во заедницата. Нивото на деталност и делокругот на ПРДН ќе се разликува во зависност од конкретниот проект, како и од природата и делокругот на проектните активностите.
26. Доколку постојат имплицитни фактори заради кои домородните народи и поединци се исклучени од придобивките на проектот, како што се можностите за вработување, заради етнички причини, проектните активности ќе вклучуваат корективни мерки како што се: (i) да се известат организациите и одделните членови на домородните народи за нивните права според законите за работни односи, социјалното, финансиското и деловното законодавство, како и за постојните механизми за правна заштита, (ii) соодветно и ефикасно информирање, обука и мерки за отстранување на пречките за користење на придобивките и ресурсите, како што се кредити, вработувања, деловни услуги, здравствени и образовни услуги, како и други придобивки создадени или помогнати од проектот, и (iii) обезбедување на домородните работници, претприемачи и корисници на истата заштита предвидена со националното законодавство за други лица во слични сектори и категории, земајќи ги предвид аспектите поврзани со полот, етничката поделба на пазарите на стоки и трудот, како и факторите поврзани со јазикот.

Механизам за жалби

27. Клиентот ќе се погрижи механизмот за жалби воспоставен за проектот, како што е опишано во БИ 10, да биде во согласност со културата и да биде достапен за домородните народи и да ги зема предвид достапноста на механизмите за правна заштита и разрешување на спорови врз основа на обичајното право. Тоа може да подразбира помалку потпирање на писмени процедури, а повеќе на вербални канали за комуникација.

Други согледувања

Барање за изведба број 8 на ЕБОР: Културно наследство

Вовед

1. Ова барање за изведба (БИ) ја потврдува важноста на културното наследство за сегашните и идните генерации. Целта е да се заштити културното наследство и да се насочат клиентите кон избегнување или ублажување на негативните влијанија по културното наследство во текот на извршувањето на нивните деловни активности. Од клиентите се очекува да бидат претпазливи при постапувањето и одржливото користење на културното наследство.
2. Материјалното и нематеријалното културно наследство се важни средства за економскиот и социјалниот развој и истите претставуваат составен дел на континуитетот на културниот идентитет и практики (вклучувајќи и традиционални вештини, знаења, верувања и/или малцински дијалекти и јазици).
3. При остварувањето на овие цели за заштита и зачувување, ова БИ се раководи според применливите меѓународни конвенции и други инструменти. Исто така, ја потврдува потребата сите страни да ги почитуваат законите и прописите кои се однесуваат на културното наследство кое би можело да биде засегнато од проектот и обврските според релевантните меѓународни спогодби и договори ратификувани од страна на земјите домаќини. Овие закони можат да се однесуваат на културното наследство или антиквитетите, планирањето или дозволите за градба, конзерваторски подрачја, заштитени области и други закони и прописи кои се однесуваат на изграденото наследство или закони поврзани со заштитата на културите на домородните народи. Деталните барања за заштита на домородните народи се дадени во БИ 7

Цели

4. Целите на ова БИ се како што следува:
 - поддршка на заштитата и зачувувањето на културното наследство;
 - примена на хиерархиски пристап за ублажување на последиците во заштитата на културното наследство во однос на негативните влијанија кои произлегуваат од проектот;
 - промовирање на праведна распределба на придобивките од користењето на културното наследство во деловните активности; и
 - во случаи кога се идентификувани значителни елементи на културно наследство, промовирање на свесност, почит и подобрување на културното наследство, како и на потенцијалните социо-економски придобивки за локалните заедници.

Делокруг на примена

5. Ова БИ се применува на сите проекти директно финансирани од страна на ЕБОР како што е утврдено во Политиката за животна средина и социјални аспекти. Како дел од процесот на оценување на животната и социјалната средина, клиентот ќе ги утврди релевантните барања од ова БИ, како и начинот на кој ќе бидат опфатени како составен дел на целокупниот Систем за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС) на клиентот и/или во Планот за управување со животната и социјалната средина (ПУЖСС) за проектот. Барањата за оценување на животната и социјалната средина и управување се наведени во БИ 1. Покрај тоа, клиентот исто така ќе го применува ова БИ при спроведувањето на проектот, доколку проектот врши влијание или има потенцијал да врши влијание врз културното наследство (материјално и нематеријално) кое претходно не било идентификувано.
6. За целите на ова БИ, поимот културно наследство е утврден како група на ресурси наследени од минатото кои луѓето ги идентификуваат, независно од сопственоста, како рефлексива и одраз на нивните вредности, верувања, знаења и традиции кои постојано се развиваат. Овој поим го опфаќа и материјалното (физичко) и нематеријалното наследство, признаено на локално, регионално или државно ниво или во рамките на меѓународната заедница:
 - Физичкото културно наследство се однесува на подвижни или недвижни предмети, локации, групи на структури, како и културни или свети места поврзани со истите, и природни одлики и пејзажи кои имаат археолошко, етнолошко, палеонтолошко, историско, архитектонско, верско, естетско или друго културно значење; и
 - Нематеријалното културно наследство се однесува на практики, појави, изрази, знаења и вештини кои заедниците, групите, а во некои случаи и поединци, ги сметаат за дел од нивното културно наследство, при што тие се пренесуваат од генерација на генерација.
7. Имајќи го предвид фактот дека местата, предметите или културните традиции кои претставуваат вредност или имаат значење на културно наследство би можеле да бидат директно или индиректно засегнати при развојот на проектот, проектот подлежи на одредбите од ова БИ доколку:
 - вклучува активности во кои се вршат поголеми ископувања, уривања, поместувања на почвата, одведување на вода, поплавување и други промени во физичката средина;
 - е лоциран во или во близина на местото кое е признаено како културно наследство од страна на земјата во која се одвива проектот; и/или
 - може да има негативно влијание врз нематеријалните форми на културно наследство на луѓето, вклучувајќи ги и домородните народи.

8. Барањата на ова БИ се применуваат на културното наследство без оглед дали е законски заштитено или дали било претходно нарушено. Што се однесува до нематеријалното културно наследство, барањата на ова БИ се применуваат само ако физичката компонента на проектот ќе има суштинско влијание врз тоа културно наследство или ако проектот има намера да го користи тоа културно наследство за комерцијални цели.

Барања

Консултации со засегнатите лица, заедници и други заинтересирани страни

9. Клиентот ќе спроведе суштински консултации и ќе обезбеди информации за проектот на сите клучни заинтересирани страни за цели на: (а) идентификување на културното наследство кое најверојатно ќе биде засегнато; (б) разбирање на значењето на културното наследство за засегнатите страни, вклучително и локалните заедници; (в) проценка на влијанијата и ризиците; (г) примена на хиерархија на мерки за ублажување; и (д) идентификување можности за потенцијални придобивки за заедницата. Идентификувањето на засегнатите страни и спроведувањето суштински консултации ќе се врши во согласност со барањата на БИ 10 и ќе ги вклучува чуварите и клучните корисници на идентификуваното културно наследство. Ова ги вклучува жените и ранливите групи.
10. Клиентот, преку консултации со клучните засегнати лица, заедници и други заинтересирани страни, ќе утврди дали објавувањето на информации поврзани со културното наследство може да ја загрози безбедноста или интегритетот на културното наследство. Во такви ситуации, клиентот ќе ги чува информациите поврзани со културното наследство како доверливи и може да ги изостави чувствителните информации од јавното објавување.

Процена на ризици и влијанија

11. Во почетните фази на спроведувањето на оценката на влијанијата врз животната и социјалната средина, клиентот ќе утврди дали постои веројатност одредено културно наследство да претрпи штетни последици како резултат на овој проект, како и да се оцени колку е веројатно да се дојде до случајни откритија. Во текот на овој процес, клиентот ќе се консултира со релевантните органи, експерти, локални заедници и други заинтересирани страни, според потребите.
12. Процесот на оценување ќе ја утврди основната состојба и потенцијалните ризици и влијанија на проектот врз културното наследство. Оценувањето треба да се врши до степенот што е доволен за утврдување на можното значење, веројатност и сериозност на влијанијата и треба да ги земе предвид размислувањата на клучните релевантни заинтересирани страни. Клиентот ќе подготви и спроведе мерки за ублажување за справување со влијанијата врз културното наследство во согласност со хиерархијата на мерки за ублажување и добрите меѓународни практики. Онаму каде што со оценувањето ќе се утврди дека проектот може да доведе до суштински ризици и влијанија врз културното наследство, клиентот ќе ангажира експерт(-и) за културно наследство за да му помогнат во подготовката на планот за управување со културно наследство, како што е соодветно.
13. Клиентот ќе применува меѓународно признати практики за теренски истражувања, документирање и заштита на културното наследство поврзано со проектот и ќе осигури примена на таквите практики од страна на изведувачите и другите трети страни.

Постапка при случајни откритија

14. Клиентот ќе осигури дека договорите содржат одредби за управување со случајни откритија, кои се дефинирани како физичко културно наследство што е неочекувано откриено во текот на спроведувањето на проектот. Таквите одредби вклучуваат информирање на релевантните надлежни органи за откриените предмети или локации, обезбедување обука на персоналот на проектот, вклучително и за вработените на изведувачите и подизведувачите, за постапката што треба да се следи при случајни откритија, и оградување на областа каде што има случајно откритие со цел да се избегне понатамошна штета или уништување. Клиентот не смее да ги помести случајните откритија сè додека да се изврши проценка од страна на експерт(-и) за културно наследство и не се утврдат мерки кои се во согласност со националните закони и ова БИ.

Области заштитени со закон и меѓународно признати области

15. Кога проектот има потенцијал да има негативни влијанија врз културното наследство во област што е заштитена со законски или други ефективни средства, и/или станува збор за меѓународно признаена област, или област што е предложена за стекнување на таков статус од националните влади, клиентот ќе се обиде да ги избегне таквите негативни влијанија. Во ситуации кога влијанијата не можат да се избегнат и кога нема можност за други алтернативни решенија, клиентот ќе продолжи со развојот на проектот само откако ќе ги исполни следните барања:

- ќе ги исполни локалните, националните и меѓународните барања кои се однесуваат на засегнатото културно наследство;
- ќе покаже дека предложената изградба е дозволена со закон, што може да вклучува спроведување на одредено оценување на влијанијата од проектот врз заштитената област;
- ќе ги почитува одредбите од владините планови за управување со такви области преку подготовка и спроведување на процената на културното наследство и поврзаниот план за управување;
- ќе се консултира со менаџерите на заштитената област, релевантните органи, локалното население и другите заинтересирани страни за предложениот проект во согласност со БИ 10; и
- ќе ги разгледа можностите и ќе спроведува програми за промовирање на мандатот за зачувување на заштитената област и ќе придонесе кон социо - економскиот развој на локалните заедници во согласност со планот за управување со заштитената област.

Употреба на културното наследство во рамките на проектот

16. Доколку во рамките на проектот е опфатено користење за комерцијални цели на културните ресурси, знаења, иновации и практики кои го отелотворуваат традиционалниот начин на живот на локалното население, тогаш клиентот навремено ќе ги информира локалните заедници за: (i) нивните права во согласност со националните закони, (ii) делокругот и природата на предложените комерцијални активности и (iii) можните последици од овие активности. Клиентот ќе продолжи со ваквата комерцијализација само кога: (i) со засегнатите локални заедници кои живеат традиционален начин на живот преговара со најдобри намери, (ii) го документира нивното информирано учество и успешното завршување на преговорите, и (iii) на засегнатите заедници им обезбеди фер и правичен удел во придобивките од комерцијална експлоатација на таквите знаења, иновации и практики, во согласност со нивните обичаи и традиции. Доколку во рамките на проектот се предлага користење на културните ресурси, знаење, иновации или практики на домородните народи, се применуваат барањата од БИ 7.
17. Клиентот ќе преземе мерки за заштита од кражба и недозволена трговија со подвижни предмети од културно наследство засегнати од проектот и ќе ги извести релевантните органи за секоја таква активност.

Барање за изведба број 9 на ЕБОР: Финансиски посредници

Вовед

1. Ова барање за изведба (БИ) потврдува дека Финансиските посредници (ФП) се клучен инструмент во промовирањето на одржливи финансиски пазари и истите обезбедуваат механизам за насочување на финансиите кон секторот на микро, мали и средни претпријатија (МСП). ФП опфаќаат различни даватели на финансиски услуги, вклучувајќи, меѓу другото, приватни инвестициски фондови, банки, лизинг компании, осигурителни компании и пензиски фондови.
2. Самата природа на финансирањето преку посредници значи дека ФП преземаат делегирана одговорност за оценката на влијанијата врз животната и социјалната средина, управувањето и следењето на ризиците, како и управувањето со севкупното портфолио. Природата на делегирањето може да има различни форми во зависност од бројот на фактори, како видот на обезбедени финансии. Ефективноста на управувањето со ризиците за животната и социјалната средина на ФП ќе биде постојано оценувана и следена за времетраењето на проектот.

Цели

3. Целите на ова БИ се како што следува:
 - да утврди како ФП ќе ги оценуваат и ќе управуваат со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина што се поврзани со под-проектите што ги финансираат;
 - да промовира добри практики на управување со животната и социјалната средина во под-проектите што се финансирани од ФП; и
 - да промовира правилно управување со животната средина и човечките ресурси во рамките на ФП.

Делокруг на примена

4. За целите на ова БИ, поимот „под-проект“ се однесува на инвестиции или активности, во зависност од случајот, што се подобни да бидат финансирани од ФП со користење на средствата обезбедени од Банката во рамките на проект финансиран од ФП.
5. Барања од ова БИ ќе се применуваат за сите под-проекти
6. Онаму каде што средствата обезбедени од ЕБОР опфаќаат општи корпоративни финансии, вклучително и преку акционерски капитал, кои не можат да се поврзат со финансирањето на конкретен под-проект, барањата од ова БИ ќе се применуваат за сите идни под-проекти со ФП.
7. ФП нема да треба да применува процедури за управување со ризици за животната или социјалната средина за под-проекти кои имаат минимално или нема да имаат негативно влијание во однос на ризиците за животната и социјалната средина.

8. ЕБОР може да бара од ФП да усвои и спроведе дополнителни или алтернативни барања за животната и социјалната средина, во зависност од природата на ФП, неговите деловни активности, нивото на ризици и влијанија врз животната и социјалната средина поврзани со неговото портфолио и под-проекти, и земјата на работење, како што е соодветно. Ваквите дополнителни или алтернативни барања ќе бидат вклучени во специфични процедури за животната и социјалната средина што ќе бидат договорени помеѓу ЕБОР и ФП во времето на инвестицијата на ЕБОР.

Барања

Организациски капацитет во рамките на ФП

9. ФП ќе воспостави политики, системи на управување и практики за човечки ресурси во согласност со БИ 2 (Вработување и работни услови) и ќе ги почитува релевантните барања за здравје и безбедност при работа од БИ 4 (Здравје, безбедност и сигурност). Вработени на ФП ќе бидат соодветно известени за тоа.
10. ФП ќе назначи еден или повеќе претставници на вишиот менаџмент на ФП со целосна одговорност за аспектите на животна средина, здравствените, безбедносните и социјалните аспекти, вклучувајќи ја и примената на ова БИ, БИ 2 и релевантните барања за здравје и безбедност при работа од БИ 4. Одговорниот претставник на вишиот менаџмент ќе биде обврзан: (i) да назначи член(-ови) на кадарот кој ќе биде одговорен за секојдневната имплементација на барањата за животна и социјална средина и ќе обезбедува поддршка на таквата имплементација; (ii) да ги идентификува потребите од обука за животната и социјалната средина и буџетот потребен за истата; и (iii) да осигури соодветна техничка експертиза, внатрешна или надворешна, која ќе биде на располагање за целите на извршување на процени и управување на под-проектите со потенцијално значителни негативни ризици и влијанија за животната и социјалната средина.
11. ФП ќе воспостави јасно дефиниран Систем за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС), вклучувајќи и политика за животна и социјална средина, како и процедури за животна и социјална средина, пропорционални на природата на ФП, и нивото на ризици во животната и социјалната средина поврзани со под-проектите.
12. Во случаи кога ФП може да покаже дека веќе има воспоставено СУЖСС, за таквиот СУЖСС ќе обезбеди соодветни документирани докази. Во случаи кога СУЖСС треба да се воспостави или да се подобри, ФП ќе договори акционен план со ЕБОР.
13. Процедурите за животна средина и социјална средина треба да вклучуваат оценка и механизми за следење на ризици, како што е соодветно, за цели на:
 - проверка на сите клиенти/под-проекти во однос на Листата на проекти кои ЕБОР не ги финансира заради влијанија врз животната и социјалната средина дадена како Додаток 1 во Политиката за животна средина и социјални аспекти и Листата за известување од страна на ФП дадена како Додаток А кон ова БИ;
 - категоризација на ризикот за животната и социјалната средина на предложените под-проекти (низок/среден/висок) во согласност со Листата за категоризација на ризик за животната и социјалната средина на ЕБОР за ФП;
 - осигурување дека, во текот на оценувањето, под-проектите се структурирани на таков начин што ги исполнуваат националните регулаторните барања поврзани со аспектите на животната и социјалната средина, вклучувајќи, онаму каде што е потребно, национални регулаторни барања за консултација со јавноста и обелоденување и барање од клиентите, кога е потребно, да спроведат корективни акциски планови;
 - водење и редовно ажурирање на евиденцијата за аспектите на животната и социјалната средина на под-проектите; и

- следење на под-проектите за целите на осигурување на усогласеност со националните закони за животна средина, здравје и безбедност и работни односи.

14. Кога ФП финансира под-проекти кои ги исполнуваат критериумите дадени во листата на проекти од А категорија вклучена како Додаток 2 на Политиката за животна и социјална средина (ПЖСС) на ЕБОР, таквите под-проекти треба да ги исполнуваат БИ од 1 до 8 и 10.
15. Во Листата за известување од страна на ФП дадена како Додаток А кон ова БИ се наведени одредени активности кои преставуваат особено висок ризик за животната и социјалната средина. Кога под-проектот вклучува активности што се наведени во Додаток А на ова БИ; ФП ја известува ЕБОР за таквиот под-проект.

Вклучување на заинтересираните страни

16. ФП треба да воспостави систем за надворешна комуникација во врска со прашања поврзани со животната и социјалната средина. ФП ќе даде навремен одговор на таквите барања и жалби. ФП исто така се охрабрува да ја објават нивната корпоративна политика за аспекти на животната и социјалната средина или преглед на нивниот СУЖСС на нивната веб-страница, доколку е возможно. Доколку е возможно, ФП на својата веб-страница ќе наведе линк до извештаите од Оценката на влијанијата врз животната и социјалната средина (ОВЖСС) за под-проектите од А категорија кои тие ги финансираат. ФП, исто така, јавно ќе објавуваат информации за ризиците за животната и социјалната средина од секој под-проект што се доставени до ЕБОР во согласност со став 15 од овој БИ и предложените мерки за ублажување за справување на таквите ризици, согласно со применливите регулаторни ограничувања, чувствителноста на пазарот или согласноста на спонзорот на под-проектот.

Поднесување на извештаи до ЕБОР

17. ФП ќе поднесува до ЕБОР, во форма што е прифатлива за ЕБОР, годишни извештаи за животна и социјална средина во однос на спроведувањето на нивниот СУЖСС, ова БИ, БИ 2, барањата за здравје и безбедност при работа од БИ 4, како и барањата за животната и социјалната средина од нивното портфолио на под-проекти.

Додаток А: Листа за известување од страна на ФП

ФП е должен да ја извести ЕБОР доколку врши финансирање на следново⁹⁶:

- (i) Активности кои резултираат со присилно раселување - *Барање за изведба број 5 на ЕБОР*
- (ii) Активности кои се спроведуваат во рамките на или имаат потенцијал за негативно влијанија врз една област која е заштитена со закон, и/или е меѓународно признаена или предложена за таков статус од страна на националните влади, критично живеалиште, други екосистеми кои ги поддржуваат приоритетни карактеристики на биолошката разновидност, локации од научен интерес, живеалишта на ретки/загрозени видови, риболов од економско значење или прашуми од еколошко значење - *Барање за изведба број 6 на ЕБОР*
- (iii) Активности кои вклучуваат интензивно одгледување на добиток - *Барање за изведба број 6 на ЕБОР*
- (iv) Активности лоцирани во непосредна близина или спротиводно од земјиште населено од домородните народи и/или ранливите групи, вклучувајќи земјишта и водотеци што се користат за егзистенцијални активности како што се пасење на добиток, лов или риболов - *Барање за изведба број 7 на ЕБОР*
- (v) Активности кои можат да имаат негативно влијанија на локации од културно или археолошко значење - *Барање за изведба број 8 на ЕБОР*
- (vi) Активности што би можеле да резултираат со ослободување на ГМО во природната животна средина - *Барање за изведба број 6 на ЕБОР*
- (vii) Сите микро, мали или средни хидроцентрали (ХЦ) кои не подлежат на барањата за проекти од Категорија А – *Критериуми за подобност на ЕБОР за проекти за мали хидроцентрали*
- (viii) Сите проекти од категорија А што се наведени во Додаток 2 кон Политиката за животна средина и социјални аспекти на ЕБОР

⁹⁶ Главното Барање за изведба кое треба да го исполнуваат предложените трансакции е означено со курсив.

Барање за изведба број 10 на ЕБОР: Објавување на информации и вклучување на засегнати страни

Вовед

1. Ова барање за изведба (БИ) ја потврдува важноста на отвореното и транспарентно вклучување на клиентот, неговите вработени, претставниците на неговите вработени, локалното население и лицата кои се засегнати со проектот и, онаму каде што е соодветно, други заинтересирани страни на проектот како суштински елемент на добрите меѓународни практики и корпоративното граѓанство. Таквото вклучување исто така претставува начин на подобрување на еколошката, социјалната и севкупната одржливост на проектите. Имено, ефикасното вклучување на заедниците, соодветно на природата и обемот на проектот, промовира стабилно и одржливо работење во смисла на аспектите на животната и социјалната средина и може да доведе до подобро финансиски, социјални и еколошки резултати во животната средина, заедно со зголемени придобивки за заедниците.
2. Вклучувањето на засегнатите страни е од клучно значење за градењето на цврсти, конструктивни и отворени односи, неопходни за успешното управување со ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина во рамките на проектот. Тоа е инклузивен и континуиран процес којшто е најефикасен кога ќе се иницира уште во рана фаза на проектниот циклус и е составен дел од оценувањето, управувањето и следењето на влијанијата врз животната и социјалната средина во рамките на проектот.

Цели

3. Целите на ова БИ се како што следува:
 - утврдување на систематски пристап во поглед на вклучувањето на засегнатите страни кој ќе им помогне на клиентите да изградат и одржуваат конструктивен однос со нивните заинтересирани страни;
 - обезбедување средства за ефективно и инклузивно вклучување на засегнатите страни во проектот во текот на проектниот циклус;
 - осигурување дека соодветните информации поврзани со аспекти на животната и социјалната средина се доставени на засегнатите страни во проектот и дека се спроведени суштински консултации, и кога е соодветно, дека се земени предвид повратните информации што се дадени во текот на консултациите; и
 - осигурување на соодветен одговор на и постапување по жалбите на засегнатите страни.

Делокруг на примена

4. Ова БИ се однесува на сите проекти. Како минимум, сите проекти ќе ги идентификуваат засегнатите страни и ќе подготват и спроведат механизам за жалби. Понатамошното вклучување на засегнатите страни како што е опишано во ова БИ ќе биде пропорционално на природата и обемот на проектот, неговите засегнати страни и неговите потенцијални ризици и влијанија врз животната или социјалната средина.

5. Од клиентите се очекува да ги идентификуваат засегнатите страни и истите да ги вклучат како составен дел од нивниот процес на оценување на животната и социјалната средина, системот за управување со животната и социјалната средина (СУЖСС), и планот за управување со животната и социјалната средина (ПУЖСС) како што е утврдено во БИ1. Според тоа, ова БИ треба да се чита во врска со барањата утврдени во БИ 2 за ангажирањето на работници и БИ 4 за подготовеност и реагирање во итни случаи. Во случај на проекти кои вклучуваат присилно раселување или економско раселување, а со кои се засегнати домородните народи или пак кои имаат негативно влијание врз културното наследство, клиентот исто така ќе ги применува и посебните барања за објавување на информации и консултации како што е предвидено во БИ 5, БИ 7 и БИ 8.

Барања

6. Вклучувањето на засегнатите страни ќе ги опфаќа следните елементи: идентификација и анализа на засегнатите страни, планирање на вклучувањето на засегнатите страни, објавување на информации, суштински консултации, имплементација на механизам за жалби и тековни извештаи до релевантните заинтересирани страни.
7. Клиентите ќе ги вклучат засегнатите страни врз основа на обезбедување на пристап до навремени, релевантни, разбирливи и достапни информации до засегнатите страни, на суштински, ефикасен, инклузивен начин соодветен на нивната култура и без никакви манипулации, пречки, принуди или застрашување.
8. Вклучувањето на засегнатите страни ќе започне колку што е можно порано, во процесот на развој на проектот, и ќе продолжи во текот на целиот животен циклус на проектот. Природата и зачестеноста на вклучувањето на засегнатите страни во сите фази на развој на проектот ќе бидат пропорционални на природата и обемот на проектот и неговите потенцијални негативни ризици и влијанија врз животната или социјалната средина и нивото на интерес на заинтересираните страни. Клиентот ќе ги почитува применливите барања од националното законодавство во поглед на информирање и консултации со јавноста, вклучувајќи ги и оние закони со кои се имплементираат обврските на земјата домаќин кои произлегуваат од јавното меѓународно право.
9. Клиентот ќе дефинира јасни улоги, одговорности и надлежности, и ќе назначи посебен кадар кој ќе биде одговорен за имплементацијата и следењето на активностите поврзани со вклучувањето на засегнатите страни.

Вклучување на засегнатите страни при подготовката на проектот

Идентификување на засегнатите страни

10. Клиентот ќе ги идентификува и документира засегнатите страни, кои се дефинирани како поединци или групи кои се: (i) засегнати со проектот, или е веројатно да бидат (директно или индиректно) засегнати со истиот (засегнати страни), или (ii) може да имаат интерес во проектот (други заинтересирани страни).

11. Клиентот ќе ги идентификува страните кои се засегнати од проектот (поединци или групи) кои, поради нивните конкретни околности, може да се во неповолна или ранлива положба. Врз основа на ова идентификување, клиентот исто така ќе ги идентификува и поединците или групите кои може да имаат различни интереси и приоритети во однос на влијанијата од проектот, мерките за ублажување и придобивките, и за кои може да бидат потребни различни или посебни форми на вклучување. При идентификување и анализа на засегнатите страни треба да се опфати соодветно ниво на детали за да се утврди нивото на комуникација коешто е соодветно за проектот.

План за вклучување на засегнатите страни

12. За проекти кои веројатно имаат негативни ризици и влијанија врз животната и/или социјалната средина, клиентот ќе изготви и имплементира План за вклучување на засегнатите страни (ПВЗС) или соодветен документиран процес, кој е пропорционален на природата и обемот на ризиците, влијанијата и развојната фаза на проектот. За кој било проект за кој е потребно Оценување на влијанијата врз животната и социјалната средина (ОВЖСС), ПВЗС ќе ги примени барањата за објавување на информации и консултации за проекти од Категорија А кои се утврдени подолу, во ставовите од 22 до 26 на ова БИ.

13. Во ПВЗС ќе биде опишан начинот на вклучување на идентификуваните засегнатите страни во текот на проектниот циклус, вклучувајќи го и времето и методите на вклучување, информациите кои треба да се објават, на кој јазик(-ци) и видот на информации кои се бараат од засегнатите страни. ПВЗС ќе биде прилагоден, со цел да бидат земени предвид главните карактеристики (вклучително и родот) и интереси на страните засегнати од проектот и други засегнатите страни, како и различните нивоа и методи на вклучување и консултации кои би можеле да бидат соодветни за нив. Потребното ниво на детали ќе се утврдува во секој поединечен случај. Ресурсите кои се на располагање за вклучување на засегнатите страни ќе бидат наведени во ПВЗС. ПВЗС ќе се ажурира согласно потребите во текот на животниот циклус на проектот.

14. Доколку вклучувањето на засегнатите страни суштински зависи од претставниците на заедницата⁹⁷, тогаш клиентот ќе вложи разумни напори за да верификува дека таквите лица всушност ги застапуваат ставовите на засегнатите заедници и дека истите го олеснуваат процесот на комуникација со соопштување на информациите до членовите на нивната група и пренесување на нивните коментари до клиентот или надлежните органи, како што е соодветно.

15. Доколку вклучувањето на засегнатите страни е одговорност на надлежните владини органи, клиентот ќе соработува со одговорните владини органи до степенот дозволен за постигнување на исходите доследни на ова БИ. Доколку постојат разлики помеѓу локалните регулаторни барања и ова БИ, клиентот ќе идентификува активности за вклучување за целите на надолупување на формалниот регулаторен процес и, онаму каде што е соодветно, ќе ги реализира таквите дополнителни активности.

16. Во случаи кога не е позната точната локација на проектот, ПВЗС ќе има формат на рамковен пристап како дел од севкупниот СУЖСС на клиентот, во кој ќе бидат истакнати општите принципи и стратегијата за идентификување на засегнатите страни и план за процес на вклучување во согласност со ова БИ кој ќе се имплементира штом ќе се дознае локацијата.

17. Клиентите кои вршат активности на повеќе локации и проекти кои вклучуваат општи корпоративни финансии, како и финансирање на обртен или акционерски капитал, ќе усвојат и имплементираат корпоративен ПВЗС. Корпоративниот ПВЗС ќе биде пропорционален на природата на деловното работење на клиентот и ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина поврзани со таквото работење, како и на нивото на интерес на засегнатите страни. ПВЗС треба навремено да се имплементира на сите локации. Истиот ќе вклучува процедури и ресурси за осигурување на соодветно вклучување на засегнатите страни на ниво на локациите, како и за обезбедување на информации за релевантните влијанија врз животната и социјалната средина на локациите и механизам за жалби до засегнатите страни што се во близина на таквите локации.

Објавување на информации

18. Кога проектот има влијание врз животната и социјалната средина, клиентот објавува информации релевантни за проектот за да им помогне на засегнатите страни да ги разберат ризиците, влијанијата и можностите кои произлегуваат од проектот. Клиентот ќе им обезбеди на засегнатите страни пристап до следните информации:

- целта, природата, размерите и времетраењето на проектот;
- ризиците и можните последици врз засегнатите страни и предложените планови за ублажување на последиците со нагласување на потенцијалните ризици и влијанија кои можат да имаат непропорционално влијание на ранливите и загрозените лица и утврдува мерки за нивно ублажување;
- планираниот процес за вклучување на засегнатите страни, доколку ги има, и можностите и начините на кои засегнатите страни ќе може да учествуваат;
- времето и местото на предвидените состаноци за јавни консултации и процесот со кој се врши известување, резимирање и доставување на извештаи во врска со таквите состаноци; и
- процесот кој ќе се применува за постапување со жалбите.

Овие информации ќе бидат објавени на локалниот јазик или јазици, на начин кој е достапен и соодветен за локалната култура. При тоа, ќе бидат земени предвид конкретните потреби на групите кои можат да бидат различно или непропорционално засегнати со проектот или групи на население со специфични потреби од информации (вклучувајќи попреченост, писменост, род, мобилност, разлики во јазикот или пристапноста.) Онаму каде што е потребно и културолошки соодветно, може да бидат ангажирани трети страни за објавување на

⁹⁷На пример, лидерите на заедницата и религиозните лидери, локалните владини претставници, претставниците на граѓанското општество, политичарите, наставниците и/или други претставници на една или повеќе засегнати заинтересирани групи.

информации за да се избегне застрашувања, принуда или какви било манипулации.

Суштински консултации

19. Клиентот ќе спроведе суштински консултации во согласност со природата и обемот на негативните ризици и влијанија од проектот и нивото на интерес на засегнатите страни. Доколку клиентот е веќе ангажиран во ваков процес, истиот ќе обезбеди соодветни документиран докази за таквиот ангажман.
20. Суштинските консултации се двонасочен процес, кој:
 - ќе започне рано во процесот на планирање на проектот со цел да соберат првичните размислувања за предлог проектот и да се добијат повратни информации за подготовка на проектот;
 - ги поттикнува засегнатите страни да дадат повратни информации, особено како начин за добивање информации за развојот на проектот и вклученоста на засегнатите страни во идентификувањето и ублажувањето на ризиците и влијанијата врз животната и социјална средина;
 - е континуиран;
 - се базира на претходно објавување и ширење на релевантни, транспарентни, објективни и лесно достапни информации во временска рамка што овозможува консултации со засегнатите страни;
 - се спроведува во културолошки соодветен формат, на релевантни локални јазици, разбиралив е за засегнатите страни и ги зема предвид процесите на донесување одлуки на заинтересираните страни;
 - ги зема предвид и одговара на повратните информации;
 - поддржува активно и инклузивно вклучување на засегнатите страни од проектот вклучително и групите кои се во неповолна или ранлива положба;
 - не опфаќа какви било манипулации, пречки, принуди, дискриминација, застрашување и одмазда; и
 - е документиран од страна на клиентот.
21. Клиентот навремено ќе ги информира учесниците во процесот на јавни консултации за конечната одлука во однос на проектот, поврзаните мерки за ублажување на влијанијата врз животната и социјалната средина, за придобивките од проектот за локалните заедници, заедно со причините и ставовите на кои се базира одлуката. Овие информации ќе вклучуваат преглед на добиените повратни информации и кратко објаснување за тоа како се земени предвид или причините зошто не биле земени предвид и за механизмот за жалби кој е на располагање.

Објавување на информации и консултации во врска со проекти од А категорија

22. Проектите од категоријата А налагаат клиентот да спроведе формален и партиципативен процес на објавување на информации и консултации што треба да биде вграден во секоја фаза на процесот на ОВЖСС, имајќи ја предвид фазата на развој на проектот. Процесот подразбира организирани и редовни консултации врз основа на кои клиентот треба да ги инкорпорира во процесот на донесување одлуки гледиштата на засегнатите страни за прашањата кои директно ги засегаат.
23. Клиентот ќе започне процес на утврдување на опфатот на ОВЖСС со идентификувани засегнатите страни во раната фаза од процесот на оценување на влијанијата врз животната и социјалната средина за да осигури идентификација на клучните ризици и влијанија кои треба да бидат оценети во рамките на ОВЖСС. Како дел од процесот на утврдување на опфатот на ОВЖСС, засегнатите страни треба да достават коментари и препораки во рамките на нацрт ПВЗС и други документи за утврдување на опфатот.
24. Покрај ОВЖСС и ПВЗС, клиентот ќе го објави и Акциониот план за животната и социјалната средина (АПЖСС) и нетехничко резиме (НТР)⁹⁸. Применливите планови за управување се објавуваат на начинот утврден во БИ и договорен со Банката.
25. Процесот на консултации и објавување треба да биде во согласност со сите применливи барања според националното законодавство во областа на оценка на влијанијата врз животната средина и други релевантни закони. Клиентот мора да ја задржи оценката на влијанијата врз животната и социјалната средина во јавен домен за времетраењето на проектот, но таа може да биде повремено надополнета и изменета со дополнителни информации или архивирана по завршувањето на проектот, сè додека е навремено достапно на барање.
26. Клиентот е должен да доставува редовни извештаи до засегнатите страни во однос на активностите поврзани со животната и социјалната средина. Тие извештаи ќе бидат во формат достапен за засегнатите страни како посебна публикација, објавена на интернет или како што е утврдено во ПВЗС. Овие извештаи ќе се објавуваат најмалку еднаш годишно, пропорционално на потребите на релевантните засегнатите страни.

⁹⁸ Директивата за пристап до информации на ЕБОР предвидува дека Банката треба да ги објави ОВЖСС за проекти од А категорија 60 календарски денови пред разгледувањето на проектот од страна на Одборот на директори за проекти од приватниот сектор и 120 календарски денови пред разгледувањето од страна на Одборот за проекти од јавниот сектор.

Вклучување на засегнатите страни во текот на имплементацијата на проектот и надворешно известување

27. Во текот на целото времетраење на проектот, клиентот треба редовно да ги информира идентификуваните засегнати страни. Зачестеноста, методот и информациите кои се доставуваат треба да се во согласност со природата на проектот, неговите негативни ризици и влијанија врз животната и социјалната средина, засегнатите страни, како и нивото на интерес. Можно е да биде потребно да се објават дополнителни информации или да се направат консултации во клучни фази на проектниот циклус, како и во врска со специфични прашања кои биле идентификувани како прашања од интерес за засегнатите страни во текот на процесот на информирање и консултации или во рамките на механизмот на жалби.
28. Онаму каде што е соодветно, клиентот ќе побара повратни информации од засегнатите страни за ефикасноста на мерките за ублажување на влијанијата. За проекти кои потенцијално може да имаат значителни ризици или негативни влијанија врз засегнатите заедници, и во согласност со нивото на интерес на засегнатите страни, клиентот може да ги вклучи членовите на заедницата или други релевантни заинтересирани страни да учествуваат во активностите за следење на животната и социјалната средина наведени во БИ 1.

Механизам за жалби

29. Потребно е клиентот да биде свесен за прашања од интерес за засегнатите страни, а во врска со проектот и навремено да одговори на нив. За таа цел, клиентот ќе воспостави ефикасен механизам за жалби, колку што е можно порано во фазата на развој на проектот, за прием и олеснување на решавањето на жалбите и забелешките на засегнатите страни, а особено во однос на неговите резултати во областа на животната и социјалната средина. Механизмот за жалби ќе биде сразмерен на ризиците и можните негативни влијанија од проектот.
- механизмот за жалби, ќе овозможи брзо и ефикасно решавање на прашањата, на транспарентен начин кој е соодветен на локалната култура без какви било манипулации, пречки, принуди, застрашување и одмазда и кој е лесно достапен, бесплатно за сите засегнати страни. Овој механизам, не смее да го попречува пристапот до судските или административните средства за заштита. Клиентот ќе ги информира засегнатите страни за механизмот за жалби за време на спроведувањето на активностите за нивно вклучување и редовно ќе ја известува јавноста за неговото спроведување, при што ќе внимава на заштитата на приватноста на засегнатите поединци;
 - Постапувањето по жалбите ќе се врши на културолошки соодветен начин и со дискреција, објективност, чувствителност и отвореност во однос на потребите и причините за загриженост на засегнатите страни. Овој механизам исто така треба да овозможи поднесување и решавање на анонимни приговори;
 - клиентот ќе ја разгледа можноста за обезбедување медијација за решавање на жалби на проекти кога има голема загриженост од страна на засегнатите заедници; и

- редовно ќе се врши следење на спроведувањето на механизмот за жалби и ќе се анализираат трендовите.

Промени во ризиците и влијанијата врз животната и социјалната средина поврзани со проектот

30. ПВЗС ќе вклучува одредби за вклучување на засегнатите страни доколку има промени, во која било фаза на проектниот циклус, што ќе доведе значителни промени во ризиците и влијанијата врз животната или социјалната средина. Клиентот ќе ги информира засегнатите страни за мерките кои се преземаат за нивно ублажување, и во случај на значителни негативни ризици и влијанија врз засегнатите страни, клиентот треба да спроведе дополнителни консултации.

Забелешки

Податоци за контакт на ЕБОР

Европска банка за обнова и развој

One Exchange Square

London WC2E 2JF

Обединето Кралство

www.ebrd.com

Централа:

Тел.: +44 20 7338 6000

Барања за информации

За барања и прашања, ве молиме одете на

www.ebrd.com/eform/information-request

1096 Политика за животна средина и социјални аспекти

© European Bank for Reconstruction and Development